

ГЕОРГИ ИЛИЕВ
ТЕУТ СЕ БУНТУВА

chitanka.info

ЗАТВОРЪТ

Планетите се раждат, живеят и умират. Животът им минава по друми, измервани с милиони светлинни години, но все пак — цветните лехи на младините им не са безкрайно дълги. И те стигат най-последно до черната врата на неизвестното. Пред нея винаги стои ковчег, поставен на пределната черта на пътя като удивителна след сполучливо завършена мисъл.

Теут беше остарял. В огромния ковчег на времето се покоеше звънът от стъпките на младостта му, а гладът му за пространства и устрем потъваше в широките очи на умората. Той, могъщият спътник и съперник на слънцето, прикътал в пазвите си своите изплашени жители, бе застанал пред погребалния си ковчег тъкмо тогава, когато бе постигнал голямата си цел — да бъде близо до слънцето и да разтвори пазви за светлината му. Към тая цел се бе стремил той цял живот — от оня миг още, когато бе попаднал под могъщата власт на голямото светило. Но пътят към големите светила е безкрайно дълъг и уморителен. И Теут, кога простря ръка и с радост разбра, че е достигнал целта, се видя уморен, безсилен и стар. Стар!... И поспря да си откъдне; спря, но не можа отново да се завърти около себе си.

Кога се бе случило това? Никой не знаеше. Навярно този черен ден времето е изключило из редовете си, годините са се отказали от несретната си рожба. За него не споменават нищо стародавни летописи, нито мъглявите образи на устни предания мълвят нещо за този ден.

Животът върху голямата планета приличаше на опожарена гора. Край овъглените дънери младоци не никнеха вече. Осъдените на смърт примирено посрещаха ударите на съдбата, разтваряха плахо зеници и гледаха неизвестността в черната паст. Малцина само, през мъглата на скритен навей, прозираха очертанятията на нов път, откроен над парите на непрояснено съзнание.

От много милиони години Теут обикаля слънцето, обжаря на жарките му лъчи само едната си страна и носи върху другата своята

поледена гърбица, неподозираща вечния ден отвъд. Седем земи горят в слънчеви пожари, а други седем остават поледени и покрити с губера на вечен мрак. А вампирът — алчната жега и суша — е изпил влагата му, пресушил е реките и езерата му. Океаните и моретата на моята родина са без вода: страшни, зеещи очни кухни!... Но чудовището е все още жадно и сега смучи кръв от устните и очите ни.

Обезумелият народ като по нажежена подница тича от земя към земя, броди през планини и долини, бяга от стрелите на светлото и подгонен от леденото острие на сянката, дири светлината ѝ — няма мир. Този жаден и гладен червей е прохълмил планините, изгребал е тинята на пресъхналите океани и морета до страшни дълбочини; изровил е пепелищата на отколе загинали градове, търсейки окаменелите им трохи. И сега нашата планета е разграбен и разрушен град, из който собствените му жители бродят като бездомни псета. Да викнеш — гласът няма о що да отекне, да сториш обет — коя надежда би го срещнала?... И как се говори на люди, обречени на смърт! Да беше Теут човек, бих сложил в чашата му три капки лекарство и после тържествено бих го съпроводил до вечното му жилище, а кога се върна, на мястото му вече да видя Сатурна. Но Теут не е човек, нито аз — убиец и благодетел. Подсторвач към дело съм само, а бих искал да бъда квас за идещото. Не, теутци не чакат ни пророци, ни гласа на надеждата. Затова ме оградиха с камъни и пръст, а желязо поставиха да ме пази — пратиха ми Росана.

В затвора ми долитва нестроен ритъм от уморения ход на планетата и през мътните площи на стените, с които съм ограден, виждам как над пясъците плава мъката ѝ.

Защо не ме оставиха да продъня ковчега, да разтворя вратите, през които се отива към новото? Защо не ме оставиха с мека длан да слича старостта на Теут, да го поведе по нови пътища, през нови цветни лехи?...

И сега, тук, поставен зад непристъпните стени на Хотанца, гдето ми са отнети просторите, нерядко се чувствавам чужд на себе си, дори чужд за земята, що наричах своя родина. В такива мигове не разбирах защо съм се топил в нейната слънчева мъка, защо са ми тежали странните пожарища по нейните земи. А исках дори да сложа длан срещу слънцето, да пратя малко сянка над опалените простори, да

пусна едно златно зрънце в умореното ѝ сърце; да го събудя, да застава Теут да се завърти около оста си, както е било някога.

Сега, застанал срещу загадъчно разширените зеници на миналото, потънал в страшно безсилие, чувствавам, че не съм вече аз — Кантемир, човек, могъщ дух и полубог, който преди шест години само хвърли тежката мрежа на мисълта си и хвана в нея милиарди живи същества; който едва не застави да говорят планините и да танцуват планетите. Не, не съм аз! Не съм Кантемир, а някаква малка пращинка, частица лъч, отронен от слънчев пламък. Безпомощен неволник съм, слязъл тук от някоя друга земя. Струва ми се, че бягам пряко звездния океан, гдето не ме мамят багрите на странни слънца, гдето не ме спъват дрипите на студени мъглявини; чужд на тихите безбурни кътища, гдето не достигат пламъци от мировите огнища, гдето времето чака ново раждане... Все пак смътно съзнавам, че пътувам за някъде, че отивам при една болна земя. И ето ме, нечакано, пред границите на слънцето... Препъвам се о друма на Плутона, плавам по кривата следа на Нептуновия път, съзерцавам пръстените на Сатурна, надвесвам се дори и над огнището на Теут, но потръпвам пред изписаната по лицето му мъка. Посреща ме рояк сребърни пчели, — неговите спътници, излетели из кошера и тръгнали за мене. Минавам през хорото им. Те ме приемат като свой, като малка пчелица, която носи за съкровищницата на родината им нежна капка мед, краден от чуждо слънце; една песъчинка злато, донесена от незнайна земя.

Слизам там, гдето Енкилод е хвърлил сива сянка върху просторната земя Багди, която някои наричат Червена земя. Окъпва ме бяла, безвременна виделина; в царството на светлинна мъка съм. Надигам глава и гледам как из пясъците гузно пълзят по вси посоки пътища, подплашени от нечаканата ми поява.

Белите лъчи не се тътрят вече по гладките пътни платна; учудени поглеждаха назад към синкавите планини, прескачаха долината Оса и подрипвайки на една нога от скала на скала, като гигантски стъпала, достигаха Опор — голямата планина.

Стоя като чужденец в непозната страна и не знам из кой друм да поема. Струва ми се, че съм попаднал в огромна жълта мрежа, нишките на която са широки пътища, а оловносините бисери по възлите им — безчетните градове на Теут, чиито сгради са ниски, току-

що поникнали из пясъците гъби, а равните им покриви, подложили широки длани на слънцето, ме мамят: „Ела, възлегни върху нас и погали ни!“

Търкам вече малките си нозе о пясъчинките, а слънчевите лъчи закачливо ме щипят по носа:

„Странник, странник!“

Радва ме веселят им звън. Но радостта ми скоро се пречупва о нечакано кипнала скръб; през душата ми преминава бърза сприя: „Алгол, Алгол!“ — възклицавам аз. Наистина, не идех ли от Алгол и мъката ми не бе ли мъка по тая звезда?... Дали не бях от неин плен, недоволен от царството ѝ, а сега, когато съм далеко, когато съм тук, в широкото царство на друго слънце, върху необхватното кълбо на Теут, споменът за Алгол да нараства в тежка болка?... Стискам очи от мъка, но пясъчинките бодат нозете ми, лъчите с мека перушина гаят клепачите ми, люлеят ресниците им и ми викат:

„Погледни, погледни!“ ...

Аз отварям очи, но сънят е изчезнал: пред мен са мъртвите стълбове на затвора ми, а до мен — Росан. Затварям очи да не го виждам, а в люлката на морна дрямка споменът пак люлее деня на първата ми радост: спомням си, че вървах из пясъците, а по линията на целия кръгзор бе написано: „Тя те чака.“ Знам — тя не ме чака, но иде дойде откъм Тумен. Затова гледам натам, към широката равнина, и виждам как бавно израства сянка от прозирна синева и се носи над пясъците. Иде срещу мен и колкото е по-близо, толкова по-ясни стават чертите ѝ. Кога ме наближи на три стъпки, отметна дрипавата си дреха и ме спря светла млада жена. Тя ми протегна ръка и каза:

— Пришепни ми — да не чуят Йо и Енкилод — наистина ли си дошъл при нас да разрушиш света ни? Не ти ли е мило за нещо, не ще ли плачеш после над праха и пепелта, които ще оставиш?...

Гледах учуден гостенката си:

— Какво мога да ти пришепна? Знам ли кои са пътищата ми, какво лежи по тях и какво ме чака?... Питаш ме дали ще плача. Но аз не знам що значи то. Не знам коя си. Не си ми казала още името на майка си.

А тя вдигна глава, изгледа ме с отворени очи и леко се усмихна; гърдите и се вълнуваха, мургавите ѝ устни галеха сини зъби.

— Дойдох да поканя Кантемира у дома — каза тя, като да бяхме и вчера наедно.

Странно — мъчех се, като насън, да се опомня, да я позная; исках да надзърна в душата ѝ, а в златните ириси на очите ѝ виждах отразен себе си. Не узнах коя е, та не ѝ отговорих, а и някой, когото не виждах, ми пошепна:

„Не идеш за нея!“ ...

Тя ме изгледа и тъжна си отиде. Но щом отмина, извиках ѝ:

„Велмиро, Велмиро!“ ...

Да, тя беше. Велмира беше при мене. Познах я едва когато я видях скръбна и прогонена. Скръбта ѝ ми възвърна лика, заличен из книгата на спомена.

Извиках ѝ, но беше много късно: тя не ме чу. И сега мислено възстановявах част по част образа ѝ. Провеждах пръсти по гънките над веждите, галех с длан мургавите ѝ страни, впивах поглед в златните ѝ очи; слушах неказаните думи, що трепереха на устните и.

Ръката ми падаше по заобленото ѝ рамо, слизаше по топлата бронзова ръка и спираше, учудена, пред странно удължените ѝ пръсти. Болно е, че това беше тъй отдавна!...

Стоя затворен; с очи и душа затворени стоя. Моите приятели и гости са едни и същи — Росан и великото нищо. Животът минава безшумно край мене, а времето бавно пее: „Хотанца, Хотанца“ ...

„Кой пее, що трепти на клепачите ми, защо не се засмее нищото?“ — питам аз. И пак отново пламва свещта на спомена и Велмира, прозирна и безтелесна, преминава стените на Хотанца, разкъсва се на части о времемера, слива се отново в едно тяло и като сребърен дим избягва през ивиците на потона. Дете бях, а чрез Велмира първом се пробуди мъжът Кантемир. Тя дойде като безплътен облак, а отмина като сън. По-късно голямата планета ме обгърна, отне ми Велмира и ме препрати низ пясъчните си пазви. Така е било уречено. По волята на непознати сили и аз бях син на Теут, явих се по стъгдите му, скитах по пътищата му — този алчен стомах, който поиска да вкуси от звука и на моите стъпки, влякох след себе си, по жежките му и тъжни пътища, страхотната сянка на смъртта, но никога не е затихвал страхът ми — часовете ни, дните ни, целият ни живот

бърза да се влее в океана, зован смърт, като вода, която тежи на своето корито, която бърза да се влее в безграничната шир на незнайното, да се приобщи към неговия чист и бял покой. О, страшно е всеки ден да гледаш смъртта, отразена в очите на бедните Теутови жители!... Обезумели, те се плакнат по широките и неплодни земи. На устните на всеки трепери питането:

„А утре по кой друм?...“

Опирам често глава о гладката каменна стена и сънувам, че съм преплавал небесния океан и съм дошъл на тая болна земя, че пътьом са ме примамили магьосните хубости на неизвестното из нея. А се събуждам и в зеницата на ужаса чета, че съм все още в Хотанца. През мътните стени на затвора гледам болната земя. Тя ме чака. Чашата ѝ с лекарство е пълна, но няма кой да ѝ я поднесе — Росан стои до мен и ме пази, а вратите са тежки и крепко затворени.

Да бих могъл, молил бих се, но не мога. Стената крепи на хладната си длан главата ми, виденията на моето минало, като скитници по друми, дохождат и отминават, а споменът ме отвежда назад към деня, кога се роди отново желанието ми да видя Велмира. Когато първи път я видях, бях на тринадесет години; тогава слушах как расте силата ми, как жаждата ми за движение кипи, а черен грях свеждаше глава на рамото ми. „Велмиро, Велмиро, Велмиро!“ Видях се пак среди пясъчното поле, застанал неподвижно, стаил дъх под слънчевите лъчи, що сипеха златен прах по раменете и главата ми. Виждах отново синкавата сянка на Велмира да плава над пясъците. Но где беше тя? Моят вик — да дойде пак при мен, разля звуците си в глухите пясъци, преди да стигне до нея. Тя не дойде, а мен животът ме повлече към царството на мълчаливите уредби в Костимел. Щом духът ми докосна духа на тоя нов свят, забравих Велмира и ми се стори, че съм отдавна владетел на могъщите им колела, свирепи челюсти и черни жили, по които минава огнената кръв на Теут.

Спомням си как ме въведоха в големите заводи на Костимел. Застанах ням пред ужасния гмеж на машините — огромни паяци, мотаещи безшумно невидими паяжини и вплитащи в тях бедните души на младите, пратени там, пръв път да сложат зрънце от съкровищницата си в дълбокото блюдо на планетата. Първата замая мина и после потънах в грохота на металическите маси, турени в ход от волята: да се живее.

Преди гледах лудия свят на машините и не го разбирах: не разбирах кому е потребна безумната суетня, а ето, и аз дори станах част от него. С часове, като ням, съм седял на определено място да следя, по предпазно огледало, сложено пред мен, хода на машините. По него минаваше тънка цев; трябваше да бдя над протичащия в нея газ. Почнеш ли да избелява зеленият му цвят, поставях стрелката от съседната плоча на „опасно“, защото знаех: не сторя ли това навреме, иде страшното. Погрижили се бяха обаче да не пропусна този миг. Щом дойде опасният цвят, червена светлина бодеше очите ми. Не успееш ли и тя да ме събуди, столът ми почваше да се люшка. Трябваше зорко да следя промените на цветовете: машините искаха сит и плавен ход, а Теут — храна и въздух.

По бяла ивица, вдясно, се виждаше дали в улея тече сурова храна към гърлата. Малко тясно прозорче позволяваше да се види как бавно се изнизват надолу към гладните зъби на машината окаменелости от разни времена, отпадъци от трапезата на разни земи: бедра, главини, черепни части, нежно прегърнати, слизаха и тихо си говореха за смутения си сън. В окаменял дъвен съсъд можеше да се видят, настанени удобно, пета от женска нога, нос от разломена статуя и каменен отломък от международен договор; стоманените пръсти на машината поемаха лакомствата с изисканата нежност на механически отсечено движение и ги предаваха на твърдите ѝ челюсти, които плавно се притискаха една о друга, смилаха ги и с неприятно скърцане и трясък заглушаваха стенанията на бедните си жертви. Така някога с гърмяла дива музика, заглушаваща воя на човешките жертви, принасяни на кръвожадни божества... После челюстите се разтваряха, предаваха на търбуха смляната храна и отново зяваха. И вечно мелеха всичко, що им се даваше. Като вещи готвачи, те го препращаха на Теут. Той не се отричаше от нищо, защото бе гладен, гладен!...

Първите ми часове при машината бяха мъчителни и тежки. Поне да бяха оставили Гора при мен?...

От лявата ми страна бдеше Батуил. И той като мен следеше хода на една стрелка и цвета на една цев. Един друг се виждахме в малки, поставени високо над главите ни огледала. Уморен от еднозвучния шум, безкрайно отегчен от бездушния си събеседник — ревностната машина, — следях как първият ми възторг от нея е раздробяван от жестоките ѝ зъби, как в душата ми протича зелена ненавист към нея, тъй както през тънката цев струи зеленият газ. Зоркостта ми потъва в мъглата на желанието да видя знака за смяна: убиват духа бездушните съратници на човека!...

Смяна няма. Но защо виждам в огледалото Батуил да накланя глава към гърдите си? Заспива ли или е преуморен?... Машината негодува. Обидена е. Зъл съсък лъкатуши и се провира през необгледните редици на живите ѝ помощници. Още миг, и Батуил пада. Не хващам ключа за тревога, а като насън минавам преградата, що ни дели. Навеждам се да хвана и вдигна падналия. Но не успявам: преварва ме страшното. Ужасен взрив ме зашеметява. На втория миг земята под нас се разтресе, засипаха ни части от разрушена сграда и машини.

Между малцината спасени бяхме Батуил и аз. Не бях пострадал. Но Батуил стенеше тежко. Затичах се към него, разчистих развалините и го извлякох, но накълцан страшно. И все пак той остана жив.

Този ден роди първите ми врагове: Батуил и Теут. Първият ме ненавиждаше, загдето не съм го предоставил на съдбата му, а вторият — защото съм причинил смърт на нечетен брой люде, че съм обидил един свой другар — помогнал съм бил на Батуила, а трябвало да го лиша от светлото си чувство — състраданието, което убивало гордостта и спъвало моралния градеж у людете на Теут.

По-късно Батуил оздравя и биде пратен в „Седма улица“ на Тумен — в улицата на прокажените, а мен всеки трети ден пращаха на ново поле. Така можах да обходя каменоломните, рудниците, силовите уредби; сродих се тясно с родината си, станах ѝ приятел и поведох борба срещу Возана.

То бе тогава, кога се роди мисълта ми да прочистя от прокажените „Седмите улици“ по градовете на Теут и да придвижа

самия Теут за нов живот.

Годините на моето наказание се бяха втекли в ямата на времето и аз, наравно с другите, работех само седем дни в годината. Градските улици и широките ивици на междуградските пътища, по които теутци текат, както текат мътни води към океаните, поглъщаха свободното ми време. Наистина мътните води текат, вливат се в океана, изживяват празника на успокоението и превъплъщението, а теутци завършваха скитническия си кръг и се връщаха обратно без даровете на радостта. Пътувах ведно с тях и аз, и аз ведно с тях се връщах безрадостен.

Гора ме следваше винаги. Кога почивах, полегнал под сенките на скалите Моряне или Морна, протягах ръка и галех животното. Разнежено, то се притискаше до рамото ми и с остър език докосваше страната ми, а грапавите люспи на главата му пилеха ръката ми. И Гора беше самотник. Говорех му тихо. Той ме гледаше през лудия рояк на мислите си, а златни ресници процеждаха блясъка на кръглите му очи. Струваше ми се понякога, че Гора ще проговори, че ще се засмее. Смяхът му обаче се криеше като подплашена риба под люспите на лицето му. Самата природа се беше погрижила да не го изкушават непозволени удоволствия: никой не бива да се смее!... Разбира се!... Пред погребално шествие никой не се смее. Та и кой е той? Едно животно! Дори човек не е. Ех, та и да беше човек, пак не биха му позволили.

През тия самотни дни, кога кръстосвах ширинето на голямата планета, затичан след широката сянка на новата си мисъл — мисълта за преустройството на света, срещнах отново Велмира. Дори не я срещнах, а крилото на милостивия случай ми я доведе. Тя ми каза, че домът на Несла е неин дом, а може да бъде и мой. В този дом, който скоро стана и мой, под пламъка на бавно никнещо чувство — чувството към една жена — съзряваха мислите и вярата ми. Там узнах, че не съм за себе си само, че ме чакат синовете на цял Теут. Но неясни гласове ми долитаха като из дълбинето на далечно минало и превръщаха това чувство в мека радост, в тиха радостна песен — така

се радваме, кога сме загубили нещо и наново сме го намерили... О, жестока радост!

От близостта на Велмира божественото сияние на душата ми отлиташе и жалкият роб се връщаше властен и смел. За да се спася, бягах от жените и техния дом. Дирех дружбата на певеца Ведрин и на законника Емар — и двамата жители на двореца „Истини-векове“. Не знам защо ги бяха поставили да живеят един до друг. Може би защото има много малко поезия в законите и — много закони в поезията.

Ведрин по цели дни седеше, загледан в страниците на голям тежък том, и къпеше неясните образи на музата си в бистрите води на тугинска река. Не беше ленив, та затова съкровищницата му биваше пълна с дарове; рудниците му бяха щедри, вдъхновението не се бавеше. На следния ден гласниците на цял Теут пееха съзвучията му по стъгди, градове и кръстопътища. По седем земи замлъкваха хората и слушаха само него.

Образът на Емар, законника, у мен беше споен с дънера на отдавна изсъхнало тарфово дърво, чиито три клона излъчваха тъгата на пресъхнали реки. Каменен стол крепеше на двата си троми крака Емара и притискаше облегалото си о съблеченото стъбло на дървото, по което пълзяха пътеките на изоставили го вече паразити. Това дърво, последен корен от някогашната гора на Теут, беше запазено отпреди тисеци години, пренесено в големия вход на „Истини-векове“ и поставено зад каменния стол пред вратата на жилището, обитавано от пазителите на закона.

Отдавна Теут не се водеше по писани от ръката на миналото закони, ала пазеше неотменно завареното. Затова Емар никога не е изживял тревогата: да се спъне о противоречието на закона с живота, умеещ винаги да обхожда законите. И то може би само затова: да може Емар спокойно да почива под сухите клони на тарфовото дърво и да брой пътеките на червеите по дънера му.

Левина, щерка на Теут, често ме водеше при певеца и законника. Сега тук, в затвора, си спомням ония дни, когато тя искаше да ме лиши от мен самия — да ме откъсне от една власт, що не ми тежеше. По

неписаните закони на женското сърце тя се считаше длъжна да не ме оставя сам: часовете, прекарани в копнеж по нещо, тя смяташе за тежка мъка; не подозираше, че новата ми мисъл за Теут запълняше пустинята на душата и осмисляше бързотечната река на времето.

Тръгнеш ли сам или с Мирдана да обходя Опор, линиите Ослен, силовите уредби Деолян и звездочетнята на върха Окол, както и вредом, гдето мисълта биваше превръщана в дело, гдето тесаха сгънала за новия ден на Теут, тя ме спираше и укоряваше:

— Пак ли сам? Обеща ми...

— Бързам, Левино! — казвам ѝ, защото ми се искаше да не разбивам съсъда, в който бе наляла своя блян.

Но нявга не ме молеше, а се притискаше до мен, провеждаше длан по челото ми и ме гледаше твърдо в очите:

— Сега ще дойда с теб! — и не ме оставяше да притворя очи от страх да не ѝ откажа. — Помни, Кантемире, че си длъжен на Теут! — добавяше тя и не отстъпваше.

Придружаваше ме по всички мои пътища, решена да виждам само нея, решена да ме подстори да забравя голямата задача, стоварена върху цяло поколение. Галеше я високомерната мисъл, че като жена тя е по-ценна от живота на едно поколение и от идеалите на голямото планетно човечество. Тя мислеше, че любовта съществува за мига на удоволствието, а забравяше, че тя е също тъй и път, и търсене. Но моите пътища бърже ѝ дотегваха, защото пътувах с нея, а мислех за неща, които тя ненавиждаше.

Последният ми час, изживян на Теут с Левина, беше съдбовен. Но един сън ме спаси. А тоя съдбовен час се роди през онзи ден, кога тя застана упорито на кръстопътя Църнел и чу за първи път песента, пращана от далечни звезди.

Дали окото на Левина не е казало на Бозана: „Прати Кантемира в Хотанца и спаси света?“

Оставили законника Емар до сухото дърво и последвани от Гора, напуцахме Тумен, минавахме ниско над пътя Селник. Сянката на скоролета се плъзгаше по сребърната ивица на долината Оса, полазваше над Църнел и спираше до работите при голямата звездочетня Окол. И пак отлитахме високо над лъчерадите Ослен и с

изумяваща скорост гонехме севера, дори до последния лъчерад, спрял на един градус от полюса; издигнали се на тридесет тисеци лакти над планината Опор, проследяхме я на юг до деветдесетия кръг, връщяхме се по нишката на южната редица на лъчерадите Ослен и спирахме над Пресло — малко жилищно гнездо, през което минава мислената черта на равняка, дяляща Теут на две равни половини.

Така обхождах всеки ден тези далечни страни, сам растях в пламъка на голямата си радост, виждайки гигантския ръст на новия — градеж, и държах будна плахата птица на волята за работа у своите помощници. Много места, планини и пещери по Теут ми бяха вече светилища. Посадил бях из тях частици от себе си. Всеки ден отивах да ги навестя, да видя дали са кълнили, дали не оскъдяват от влага. Левина ме ревнуваше от тях. Тя би желала да срине всичко, да загаси тези огнища, гдето горят измамни огньовете, както тя наричаше моите работи. Боеше се от тях, от тези неми съперници.

Трептим високо над Пресло. От петдесет тисеци лакти височина гледаме към Деолян, който е там някъде под слънцето. На изток е Оснега. Левина вижда оловна точка в мъглявата синева и пита:

— Що е то?

— Леденият дворец Бодене! — казвам аз.

Левина чува думата „леден“ и трепери. Тогава и соча Църнел, Морна, Равна, Костимел на север, Урдина, Хотанца и безкрайните простори на материка Сомля: пясъци, пясъци, пясъци... От нашата височина видимите простори, ограничени от кръгозора със спокойна пясъчна степ, по която като че ли деца са играли с пясък, отминали са и забравили тук несръчните си творби, бяха безредно нахвърлени пясъчни купни: ту много разхвърлени, ту слепени едни до други в безкрайни вериги — ниски и високи, а над всички — най-високата: планината Опор. Като я гледам, струва ми се, че виждам напрегната от кръв жила по челото на Теут, идеща от север, пресичаща равняка при Пресло и отиваща на юг, далеко, далеко...

Левина е уморена, моли ме да продължим. Тя тъгува за Тумен.

— Ще останем още малко над Опор!... Чувам трясък от сечивата на милионите работници, които работят. Опива ме виното на възторга им, довел ги тук, в планината, за подвиг. От черните ѝ вериги те сплитат бич; ще го извият над смаяната планета и ще замахнат

страшно. Теут е стар, уморен цирков кон, но бичът ще събуди у него загасналия порив на младините му.

Левина ме гледа изплашено.

— Не искаш ли да живееш вечно, Левино?

Тя е уморена и отговаря с увехнал глас:

— Стига ни туй, що ни е отредено. Защо ли да мислим само за смъртта? Все едно! Няма смърт. Ще се претворим в друго. И като песъчинки дори ще останем вързани по веригата на безсмъртието.

Левина е умна, но все пак би искала, кога стиска ръката ми, да не слуша тракане на сухи кости. Отмахвам малка плочка по шицата на скоролета и откривам широкия кръг на времемера:

— Още шест години, Левино, още шест години! Само шест пъти още около слънцето и после... — казвам и соча числата.

Левина не се плаши. Усмивва ми се. Дори умората е заличена от очите ѝ.

— Шестиците, твоите шест години, са рожба на пространството, Кантемире, а то не е скъперник като тебе.

— Пространството не е скъперник, но Теут е ограбен, Левино! Един силен трябва да разтвори желязната врата на пространството, за да му възвърне съкровището. Над пясъците броди душата на тоя силен, но е разкъсана. Обаче вихърът на ужаса ще я събере, ще я впълти в едного. Той ще дойде. Той иде дори.

Левина се усмивва лукаво:

— Боя се да не би, дирейки силния, да срещна тебе, Кантемире!...

Тя се усмивва, защото забравя лесно. Кога види жива опасност пред себе си, тя само закрива с ръце лицето си. А сега може би е и права: не сме тръгнали още срещу сулиците на опасностите, а редим голям празник. Ще забият в един миг по градове и кръстопътища тревожни камбани, ще засъскат отгоре небесните влакове. Ще пробудим света, ще отмине упоята. Плътта ще слезе от престола, за да се възцари духът.

Левина разбира мислите ми, та пита:

— Какво ще остане тогава?...

— Щом не остане нищо, ще потърсим себе си в сянката на сънищата и в мъката на диренето!

Бяхме слезли долу, над Пресло. Скоролетът лежеше тромо до скалистия склон на Опор, а ние с Левина застанахме на края на поляната, от която почваха стръмни планински склонове към Ослен, Окол и свършваха пред Оса. Левина ме държеше за ръка, негли бояща се да не избягам. Малки скитници ни видяха и спряха до нас. Видяхме им се странни. Едно се загледа в косата ми, а друго доближи Левина и я погали по ръката. Искаше навярно да провери дали самата смърт не беше взела нов образ. И като се отдалечиха, се обърнаха пак, изгледаха ни и тръгнаха с другите.

— Откъде сте? — извиках им.

— От Пресло! — каза някое, без да се обърне към нас.

Пресло, голям детски град, гузно сочеше сивите си покриви в гънките на ниските планински склонове пред нас. Малките му обитатели не намираха вече радост там, в скръбните домове, напущаха ги и дружно шареха по широките пътища на голямата планета.

— Видиш ли, ставаме прицел за децата, Кантемире! За нашите деца. Те погалиха тук своята майка, полюбуваха се на своя баща. Не те ли радва доверчивостта, с която малките наши братя — ти вече ми се надсмиваш! — се докоснаха до нас? Не те ли радва Теут, който е сътворил от голямата планета само едно семейство? Не е ли величаво да чувствуваш себе си в другия, да можеш назова „мамо“ всяка срещната жена и „татко“ всеки мъж, и да приемеш всеки техен син или дъщеря като брат и сестра? Не е ли величаво да можеш разпростря любовта си над този голям народ, да трептиш над него като крило!

— И ако някога имам син, той ще бъде син само на Теут. Ще живея с утехата, че съм му го дала. Минавайки по улиците, ще спирам да погалья първия малък гражданин, що срещна, знаеща, че галя своя син, защото в неговите очи ще гори пламъкът, що бих му дала — що бихме му дали двама, Кантемире!

— Днес ти наистина си красноречива, Левино! Ако те слушам често, страхувам се да не забравя Опор и — Теут.

Левина беше плът и нагон. Повинна сляпо на тоя нагон, тя нямаше други очи, не познаваше друг път. Път на душата ли?... О, тя беше само плът и нагон! И затуй винаги събуждаше у мене образа на Велмира.

Спомнил Велмира, затаих дъх и се вгледах в себе си. Духът ми се откъсна от спътницата ми. Над мене въздухът се раздвижи, носещ по невидими вълни името „Велмира, Велмира, Велмира“.

Гора скочи и ме погледна. Левина трепна изплашена.

— Ти говориш с друга дори кога съм при тебе!...

— Левино, бедна Левино!...

А обедният час настъпваше. Искях да чуя в десет часа песента на кръстопътя Църнел: нови смущения, причинявани от непознат лъчев извор, били изменили основната мисъл на обедната музика. Отивах да проверя сам. Левина там би видяла много грозота; там тя би забравила себе си. Тук разговорът ставаше тежък, та подканих:

— Да тичаме за сянката на Енкилод!

— Къде ще мине тя?

— Ще засегне Урдина и Кожел, ще обложи Тумен и Селник, ще се препъне о времемера на Църнел, а отвъд Ослен ще се откъсне от пясъците на Багди и ще се изгуби.

Отлетяхме за Църнел. След няколко мига бяхме на големия кръстопът. Пътьом ме владя мисълта за Велмира. Говореше ми Левина, а отговарях мислено на Велмира, защото Велмира ме извика, кога бяхме там горе. Защо ме застава да мисля за нея, когато е Левина при мен? Не разбирам. Не разбирам света на подмолното царство. Живея в мъглата на бляновете. За Левина светът никога не е бил сън, затова се гневи, когато ми говори Велмира. Светът е за нея и за другите като нея. А за нас, неспособните, ще дойде ревностният чистач, наречен смърт, ще ни прибере и ще утихне всичко.

И не ще остане нищо, нищо!...

Едва застанал пред времемерната уредба на Църнел, сянката на Енкилод засени Селник, докосна кръстопътя, премина долината Оса и преди да стигне планината Опор, изчезна. Очите на Левина излъчиха странен блясък, щом ни покри сянката. Бях седнал на каменния стол пред новия звездочет, сложен на северната страна, между двете черни колони на времемера. Левина бе до мен, сложила длан върху главата ми, но се отдръпна бърже:

— Твоята коса свети, Кантемире!

Отметнала глава встрани, тя сочеше бледо, светливо петно, лепнато на едната колона, и гледаше ту него, ту косата ми, а полумракът наливаше непозната скръб в очите ѝ.

— Седни близо до мен, Левино!

— Защо ме гледаш така? Не плача!... — каза тя и се втурна към мен, обви с ръце главата ми и я притисна на гърдите си. Светлото петно на колоната угасна.

— Сянката отмина, Кантемире.

— Тъгуваш ли за отминалата сянка?

— За отминалия миг тъгувам; за мига, що ни донесе сянката и си го взе пак.

С уморени движения тя освободи главата ми, отпусна се на стола и закри с ръце очите си.

Сянката вдигна синята си завеса и ни откри гърлата на четирите друма, четири реки, по които течеше вечният поток на живота. Тук, на тая гигантска кръстовка, човешките пороци от четирите друма се срещаха, смесваха се, виеха се като нестроен вихър и потъваха някъде.

По четирите друма и днес е имало много мъртви: движат се напред, назад, потрепват и падат мъртви синовете на могъщия Теут. Умират от глад, от жажда, от много светлина, от пустота. Настигат ги други, спъват се о тях и отминават.

Странните скитници по друмите на Теут са мълчаливи, но добри събеседници с гласниците: безучастно вестят новините.

— Чуеш ли, Левино? И днес между Тумен и Църнел е имало трупове. Месото на бедрата им било изрязано... Видиш ли оня там, който минава сега под самата сянка на времемера? Взира се в нас и се усмихва; аз виждам човешко месо по зъбите му!

Левина изписка остро и затули с ръка очите си.

Гласникът продължава с металичен глас да реди нерадостната си реч. Кръстопътят гъмжи от скитници, но те не чуват що им говори той. Чули са това и вчера, и преди час. Веждите им дори не трепват. Те знаят нещо повече, нещо по-страшно; видели са много. Затова са черни и безрадостни. Люлеят се — високи и сухи; тънките им устни са натезали от мъка; по изпъкналите лицеви кости е обтегната кожа с

цвета на прясна черноземна угар. Прясна черноземна угар са те, а все още минават от север на юг, от изток на запад и неволно чертаят голям кръст над земята си.

Левина не издържа повече. Но тук съм я довел да види още нещо — не е видяла всичко. Взимам я за ръка, отвеждам я напред и заставам пред източното лице на времемера. Там, на голямата каменна плоча, са издълбани стълбци, които с упорито постоянство показват за колко дни още храна и въздух има Теут. Левина трябва да види всичко, да забрави плътта си, да се пробуди, да види страшното. Тя стои пред плочата, гледа враждебно мен и числовите стълбци:

— О, ти би могъл цял живот да ми сочиш отвратителни числа, които наистина ненавиждам... Писано ли е там, че на любовта отговарят с числа, дълбани по каменни плочи?

— По тях може да се прочете цялата мъка на света. Числата от левия стълбец...

Левина притиска с длани ушите си. Безполезно е да ѝ говоря. Тя най-после ще види истината, защото безпощадните гризачи — зъбците на времето — работят безспир, прояждаха число след число, гонейки границата на безкрайно малкото. Но Левина е упорита още и затова, защото ѝ е отредено, дори предписано от законите на Теут, да роди за пясъчните му простори син или дъщеря, та ѝ казвам:

— Левино, ти си неразумна! Не е ли по-добре да понесеш мъката и ужаса на утрешния ден сама? Защо искаш още един — твой син или дъщеря — да бъдат свидетели на страданието ти?

Уверявам Левина, че ще бъде грозен утрешният ден, че страшното иде по-настойчиво дори и от нейния нагон, от нагона на нейната природа; че то не е ни в животинския ужас, нито в страданието на плътта, а в мъката на душата, настигната от ужасите на живота пред прага на един кратък, безкрайно кратък миг.

Левина мълчи. Минавам към западната страна; там е предавателят на небесната песен. Онзи, който я праща по градове и кръстопътища, е мислил, че тя ще разтвори потайни кътища у хората, ще разгърне тайници, гдето лежи заровено съкровище — копнеж по нещо. Но лъгал се е: за тая музика тук спират само жени, които се грижат да не оскъдява човешкият род в родината им.

Обед е. При последния звън на десетия час трябва да тръгнем. Левина не би устояла. Затова я моля:

— Левино, ела с мене. Нека отминем напред.

— А сега ти дори беглец искаш да ме видиш... Не! Ще остана. Тя е за мен, за нас. Дали ти сам не се боиш от тази песен, та ме молиш да отминем?... Аз обичам живота и не се боя от...

Боя се, че тя не ще разбере въззивите на песента и вместо душата, ще се пробуди у нея чувственото: в очакване на първия звук, очите ѝ са вече пламнали. Атаир днес изпраща своята песен.

— Ти сега наистина не приличаш на себе си, Левино! Светла си. Пробуденото чувство те прави светла. Такава съм мечтал да те видя и само такава би могла да ме последваш.

— Къде? — попита бърже тя.

— Към Опор, Левино.

Тя ми метна гневен поглед и отчаяно отвърна:

— Ние бяхме вече там...

Тежък звън изреди десет удара. Четирилицевият гласник потъна, изначало в хрипкави звуци, след което можа с твърд, металичен и мъртъв глас да каже:

„Още шест години.“

Но той се лъжеше — десет часа бяха източени вече от шестата единица на годините.

Левина потръпна и ме изгледа.

— Песента почва, Левино...

Щерката на Теут стана неспокойна.

Прогърмяха първите удари на невидими свирила.

Звуците извираха из гърлото на пространството, вплитаха се в бесния въртеж на някакъв вихър, подемаха се, летяха плавно и бавно падаха. Но кръгът не се разкъсваше. Нови струи бурно бликваха и тържествено следваха отминалите. Сякаш това не беше песен, а стихията, пробудената щерка на пространството ни се даваше като песен — неговата едничка същина.

Левина се опря на един стълб. Върху косата ѝ от стрехата падаха равни ивици светлина.

— Уморена съм, Кантемире.

— Да вървим...

— Не искам. Оставам тук...

И седна върху каменните стъпала под стрехата.

— Седни при мен, Кантемире! Така. Искам през мрежата на слънчевите светлини да гледам широкото лице на Теут, да мисля, че мога да бъда вечна спътница на живота му. Застанала отвисоко, да го гледам, както ни гледа оттам неизменното — слънцето... Искам денят ми да бъде голям колкото годишния път на Теут, а часовете ми — стохилядната на този път — да бъдат мигове, да ги събирам в малката си шепа, ей тук, и никога да не са ми достатъчно много...

Тя замлъкна. Звуците от песента, меки и нежни, падаха пред нозете ни като цветя от невидим храст, напомняйки ни друга земя и други люди. Левина, несвикнала да съзерцава образи, плетени от звуците на чужда за плътта ѝ музика, тури ръка на сърцето си и стана. Очите ѝ, странно разтворени, алкаеха по нещо, но то не беше отражението на чужда душа. Левина не бе способна да вижда друма, по който идеше към нас новият ден, за който пееха гласниците, който беше белязан по числениците на времемерите, който щеше да бъде възвестен с тежкия грохот на ужаса.

Левина, както и Возан, вечният председател на планетарния съвет, ненавиждаше моите работи, мразеше числата по таблиците на каменните плочи, както и загадъчните знаци по сметачните линии.

Возан и Мезград мълчаха, а Левина тичаше след мен. Да се надлъгваме ли, да се борим ли? Дали Возанозата мъдрост не беше облякла лукава змийска кожа? Боях ли се от Левина? Не! От Возана? Не!

Но тогаз Левина все пак ми бе по-близка, отколкото други път:

— Тъй доверчиво си се приближила до мен, Левино, та бих помислил, че ме обичаш...

— ... Ако не беше Опор... О, само ако не беше Опор!... Бих застанала в гънката само на една мисъл: да бъда с тебе! Да ме облива и гали слънцето, да ме люлеят крехките му лъчи из пространството, да ме обгръщат широките кръгозори; самото слънце да ме носи, както майка носи детето си, да ме прохлажда с ветрилата на лъчите си и като бяла топка да ме праща от единия край на своя мир до другия и после да ме притегли още по-силно към средицето си, към примамното си огнище, което никога не гасне. О, ако не бе Опор, бих ти дала младостта си, жарката си кръв, а ти би ме прегърнал...

Усмигнах се и не казах нищо на Левина, защото гласникът запя не това, което му беше дадено. Унесох се в напева и забравих за миг

спътницата си. Кога я погледнах пак, в очите ѝ гореше страшен гняв, плаващ в бляскавата влага на неутолено чувство. Тя стана — обидена и зла. Станах и аз.

— До Тумен ли, Левино?

— Ще си отида сама! — каза тя сухо и твърдо и с бързи стъпки отмина. Щом изви по пътя Селник за Тумен, един лъч подпали къдрите ѝ и бърже загасна. Гласникът захвърли след нея шепа звуци и затихна. Така свърши съдбовната ми среща. Левина е зла и отмъстителна. Но един сън ме спаси от гнева и.

Следният миг ме свари сам среди безцелно тълпящи се по пътищата люди, сам между два бича: единият галеше честолюбието ми на силен мъж, а другият ме шибаше: „Ти беше жесток!“ Душата ми бясно животно в клетка — бягаше безпомощна по линията на греха и не намираще храст да се прикрие. Да тръгна ли пак да скитам по широките пътища, по които големият паяк — народът на Теут плетеше безплътната си мрежа?... Не, не! Краткият миг на живота ми все пак има една цел.

Гласни кът беше стихнал, жените, тълпящи се около него, бавно и безшумно, с наведени ниско глави, се разпръсваха. Не знам дали затуй, че Левина е била с мен, но всички жени добиваха нейния образ: молец и зъл; бяха дошли тук, вярвайки, че нежните напеви ще наляят блясък в очите и плод в утробите им.

Лъчеведите от Мезград говориха много за извора на тази песен. Най-добрият измежду тях бе казал, че тя иде от раздвижени етерни полета поради още никому неизвестно придвижване на Теут към голяма звезда, чието име и път те не знаеха. Но на мен този ден донесе нещо ново, което не чаках: разбрах, че имам непознати помощници. Небесните напеви бяха изменени от някого. От кого?... Затова заминах за Моряне. Там, в дълбоките пещери на планината, беше заровена една моя тайна. Исках да навестя гроба ѝ, да ѝ поднеса нови цветя и да видя кой полива старите, що бях посадил там. Дали не бяха изгубили рехата си, та някой ревнител, без мое знаене, им е присадил чужди клонки?... Дали затова Левина биде зле засегната от обедните напеви?

Скоролетът пропълзя до сухото прибрежие на Урдина и спря до северния вход на Морянските пещери. Но тук, едно по друго, изживях

три изненади: намерих „Тайната врата“ отворена, а дълбоко в пещерата се чуваше говор. Надясно, в първото разклонение, видях светлина. Кога проникнах там, намерих неканените помагачи: Велмира, Несла и Сабин. Тихо ги доближих.

— Заставил си тук и камъните да говорят, Кантемире! — каза Велмира и се обърна да ме види.

Застанах между нея и Несла. Защо ли ми говорят за камъните? Да, бяха ме издебнали и открили тайната ми. Те вече знаеха кой разпраца обедната песен по стъгдите на Теут.

— Заставил съм — казваш — да говорят дори камъните, а пък теутци ме слушат и нищо не разбират.

Сабин дигна глава и изкосо ме изгледа. Защо е наистина и той тук? Защо и нему бяха разкрили тайната на всекидневните забави по пладне?

— Ида при вас да ми кажете какво ново сте прибавили към онова, което бях скрил тук. Днес гласникът ми яви, че имам помощници.

— Нищо не ти е казал гласникът. Само трима знаем, че сме...

— Само Сабин ли е третият?

— Той ще ти отговори! — промълви Велмира.

Но Сабин не проговори.

— Не ви е издал третият — Сабин. Изменената от вас песен ме прати тук. Ето че ви намерих. Сега вие кажете: лъже ли гласникът?

Жените мълчаха. Червени нишки са премрежили Велмирините очи. Умората, легнала в погледа ѝ, ми казва, че са отдавна тук.

— Ела с нас! — каза най-после Несла.

Минаваме напред и спираме пред едно разширение на пещерата.

— Тук ли, Велмиро? — исках да кажа, а казах „Левино“.

Изплаши ме неловко сложеното питане. Чаках буря да се разрази в душата на Велмира. По тя спокойно изгледа Несла и засмяна добави:

— Левина ли? Коя е тя? Кантемир има да ми каже нещо ново, драга Несло!

Аз бях сразен... Защо Велмира не пожела дори да узнае коя е Левина?... Гняв страшен ме обзе, та реших да я накажа. Мислено се отделих от двете жени и като събрах сила, призовах Левина и я помолих да посети Велмира. Потръпнах от вътрешен порив. Зеленина покри тялото ми и ме обложи лепкава влага. Като че ли бях напуснал

плътта си; пронизан от копията на шест очи, очаквах чудото. Но то не дойде. И едва когато ме сепна гласът на Велмира, въздъхнах облекчено.

Несла ме хвана за рамото:

— Болен си!... Върни се в Кожел. В Тумен дори...

Велмира си оставаше спокойна. Напусто чаках да я споходи и обземе духът на Левина. Напусто чаках да пламне ревност в душата й...

— Дойдохме ли вече? — попитах пак.

Несла махна с ръка. Пред мене се разкри широка площ. Гладките стени, ограждащи мястото, светеха сами. Гора подскочи и ме лизна по страната. Жените пламнаха в бели пламъци. Гледах и не питах; в един от ъглите бяха прибрани моите етерни свирила — жалки и неугледни, а на местата им, край стените, на блестящи поставки, мъдри и весели, почиваха новите, изработени от Велмира, Несла и от... Сабин, може би. По средината лежеше ковчег. На покрива му бяха издълбали кръст — съчетание от бич и скрипя.

— Тук е началото — каза Велмира и задвижи ключ. Над уредите полетяха леки совалки. Едната стена ги пращаше на другата и двете чевръсто отбиваха стремителните ята на белите странни птици, играещи шеметна игра над уредбите. Стори ми се, че над мене се разтвори сводът на пещерата и звуков дъжд посипа главата ми.

— Не чувате ли нещо? — попитах аз.

— Нещо! — казаха и двете жени в един глас.

Тогава разтворих шепи над главата си; исках да хвана в тях гласовете и да им ги посоча. Но те падаха, топяха се, а шепите ми оставаха празни.

— Щом вие можете толкова, потребен ли съм аз на Теут? Защо съм ви?...

— Ти си голямата ни върлина, на която е забодено знаме, Кантемире. Ти не си вече само небесен напев.

— А що съм още?

— Едно желание, разтопено в злъчката на времето!

Сабин, приятелят, който поникваше винаги нечакано пред мен, който винаги слагаше пред нозете ми преданост и приятелска нежност,

трепна. Погледна жените, а после и мен. Един дълъг миг очите ми потънаха в неговите и лесно разбрах думите на Несла; наистина бях станал вече знаме: пред мене стоеше враг.

Нашата планета приличаше на огромна ронлива планина, която се рушеше бавно. Частица по частица се свличаше надолу към равнината, към бездната. Едни тръпнеха от ужас, че ще бъдат засипани, а други чакаха спокойно времето да довърши разрушителното си дело. Сабин не вярваше, че би могло да се закрепят планината. Тогава защо беше дошъл тук?...

Когато часовниците по цял Теут ни уверяваха, че остават още девет години живот за планетата — а то беше само преди три години, — моето хрумване: да бъде задвижена планетата около собствената ѝ ос, да бъдат събудени за живот мъртвите и поледени полета, преброди бърже седемте материка, завладя света. Последваха ме звездоведи, силоваци, лъчеведи. Първи ме разбраха две жени — Несла и Велмира. Мисълта ми беше спала до този миг у всички и нечакано се бе пробудила. И стана тяхна надежда. В нея се оглеждаха като в планински води, лъхаци вяра, покой и ведрина; Теутовата душа бе раздвижена дълбоко. Родиха се могъщи вълни, които се надигаха от средището на духовния океан и биеха бреговете му. Първите ватаси от големите уредби ми предложиха ума и силите си. Работихме и смело, и с размах, и с мерки, които смайваха. До началото на пета година или през трета година от почването биде победен Опор: поделихме го на дялове, по тисеци дяла за всеки кръг, и в три стропа — един над други — бидоха изградени ракетните огнища. Успоредно с Опор и западно от него се изградиха лъчерадите Ослен. Токът им щеше да препаше Теут, за да го събуди; да събуди големия заспал магнит, какъвто е той, и да го помоли да се завърти около оста си като детска играчка по гладък под.

Мезград и планетарният съвет не бяха доволни от нашето дело, но не посмяха да се борят с възторга на теутци. Возан, вечният председател на съвета, следеше всяка моя стъпка и ми пращаше сабиновци да ми помагат. Обедната песен по стъгдите не сепна мъдреците от съвета; не ги развълнува дори бялата редица от осленските лъчеради. И едва кога бидоха изградени трите стропа на ракетните огнища, по сто и петдесет тисеци километра дългата планина Опор, в голямата сланица на планетарния съвет е обсъждано три дни: „Да се оставят ли безумците на работа?“ Но решението най-

после дошло: първият мезградски ватах съобщил на съвета, че към Кантемира са преминали всички — дори Кидалимецът със силовите уредби на Деолян. Возан, изненадан от вестта, че и Деолян е завладян от Кантемира, станал, вдигнал високо ръка и заповядал: „Спрете ги!“

Бях заловен и отведен в Мезград. Застанах пред голямата маса. Зад нея седяха седмината — шестима съветници и Возан сред тях. Те бяха моите съдии. Мезградският ватах им беше свидетел против мене. Дори чаках да видя там и Сабина. Вратите на сланицата бидоха затворени.

Пръв заговори Возан:

— Човек се бои от смъртта и тогаз дори, когато я моли да му гостува. За теутци тя иде с бавни стъпки. Кой не вижда прозирния ѝ скелет, преплетен в ярките лъчи на слънцето?... Ние всички чуваме шума от стъпките ѝ. Знаем, че то не е шум от водни капки. Затова длъжни сме да освободим човека от непотребни мъки: нека смъртта дойде бавно и невидима. Не бива наведнъж да ѝ поднесем цялата плячка; нека взима жертвите си бавно — една по една. По-дълго време да залъгва своя глад. Да е по-леко.

И като пое дъх, с пророчески огън в очите продължи:

— Кантемир бърза!... — подири ме с поглед, изгледа ме и добави: — И ние знаем, че е било време, кога на Теут е имало ден и нощ. Но Теут е стар. Натезжали са му годините. Отпреди незапомнени времена денят му почнал да става все по-голям, слънцето се задържало все по-дълго на небето. Бояло се да се окъпе в прашната синева на запада. Най-после то застанало на едно място и виснало като кандило под синия свод на пращен храм... Така се видяло на простолюдина, а звездовете отбелязали: „Теут престана да се движи около оста си.“ И сега той обгаря само едната си страна. Другата — през мрежата на вечния мрак — гледа звездните хороводи на мировия океан. Затова длъжни сме да поставим живота в рамка, да пестим онова, що ни е останало, докато животът свърши тъй бавно, както бавно е спрял хода си Теут.

Съветниците и ватахът седяха с глави, наведени ниско над масата. Мислеха как по-лесно да разрушат изграденото от мен и моите приятели, как да сложат кръст върху тригодишен труд, даден за изграждане големите уредби на Ослен и Опор. Три години следиха делото ми, оставиха ме да работя свободно, а после...

Возан повече не говори. Нито някой от съветниците прибави нещо към казаното. Не казаха дори какво ще правят с мен: решили бяха съдбата ми, преди да ме бяха викали. Не да ме съдят, а да ме видят само ме доведоха в Мезград.

Първият ватах и силовед на Мезград стана, пристъпи до мен и ме помоли да го последвам. В трема ни пое подземният стол и ни качи на покрива. Там почиваше инваровото тяло на скоролета. Силните ръце на изгорели от слънце мъже ме поставиха на отреденото ми в машината място. Летецът седна пред мен. Вратите се затвориха. След няколко мига Мезград се стопи далеко зад нас и остана да блести само пепеляво стъклено око, вградено в пръстен от седем малки точки: седемте съграда на планетарната столица.

Летяхме към юг. Минахме Тумен и Моряне, пресякохме долината Хотанца, която е граница между земите Багди и Сомля, и спряхме над пустия дворец Хотанца. Сигнали бяхме целта. Скоролетът се спусна стремително надолу и плавно слезе на покрива на голяма сграда. По вита стълба ватахът ме отведе долу, повери ме на гладните пространства на двореца и на грижите на мълчаливия силодей Росан, провери дали са надеждни вратите, стените, решетките на потона и си отиде.

Стените събраха в широки шепи съсък от бързите му стъпки и го хвърлиха по следите му. Но затворената вече врата го посрещна враждебно, плисна го в смутената дрезгавина и го подгони към черните ивици на потона...

Дали не сънувах? Чух някой издалеко да казва твърдо и грубо:

„Кантемире, оставаш тук. Хладът и покоят в Хотанца ще те възвърнат отново към здравия живот. Щом видиш черните гълъби на злосторната си мисъл отлетели към сивите далечини на детските блянове, пак ще се почувствуващ гражданин на Теут. Стените на Хотанца ще паднат и широките друми отново ще те приемат; ще приемат скъпия си пътник.“

Отворих очи да видя кой говори, но видях само пустото пространство на затвора, пълно с дрезгавина и самота. Отляво и малко назад от креслото, в което се бях сложил, блестеше стоманената плът на Росана. С наведена глава той слушаше мълвежа, ронен от назъбените колела, стегнати в кухините на гърдите и търбуха му.

И ето, цели три години все тъй: Росан, отляво и малко назад от мен, удивен от хармоничния ред на нещата; над мене — сянката на ленив полусън, навремени разтваряща пазвата си да ми вади костеливите образи на миналото, разядени от умората и неизвестното. Мъчех се да се видя отново в страната, която събужда тези образи. Но времето бе споило в един общ образ всичко и напусто се опитвах да прочета по листата на спомените бледите следи от разводнени писмена.

Стените на Хотанца и осанката на Росан ми са вече родни. Струва ми се, че тук съм бил преди милиони години, възкръснал съм преди миг и намирам всичко така, както съм го бил оставил: непроменено и познато. Все същият затвор тук, а въвн — пясъчни пространства, над които никога не залязва слънцето. И все пак градове — огромни, синкави гъби, поникнали среди златните пясъци; все същите долини, над които слънцето плете сребърни ризи за неродени невести. Винаги ми се е струвало, че огромните размери на градовете, почти заровени в пясъците, не са достатъчно големи, че не бих се побрал дори в тях, че бих се чувствувал там притиснат и задушен.

Щом си спомня градове и стени на жилища, чувствавам, че не ми достига въздух. Дишам тежко и бързо, мислено пълзя по стръмни планини, та в гънките им да догоня прохладата и въздух. Жаждата ми за път, простор и далечини расте, но пада обратно в душата ми, щом вдигна глава да видя далеко ли е още планината: над мене е все той — потонът на моя затвор, разкъсан на равни тесни ивици, от които всяка една се стреми да избяга малко по-горе от другата, затичана да отбие дръзките лъчи на слънцето, което ме обсажда, бие стените, облива потона с пламъка на яростта си и дебне дали не ще се покаже навън, за да забие в задъханите ми от горещина гърди стрелите си. Уморен съм, но ще си почина: скоро ще ме лизнат златните му езици.

Росан от Хотанца е до мене. Срамежлив е. Прибрал е нозе с притиснати едно до друго колена. Между тях, като клин, са пъхнати двете му ръце. Чукът му, тежък и черен, почива до петите му. Така съм го виждал и други път. Тогава, както и сега, той чака да изрека молитвата си. Види ли ме разнежен, става и без да проговори, слага дясната си ръка на лоста и го натиска. Взданият в стената скрин се разтваря; Росан взима от него същия онзи свитък, чието съдържание

знам и вече с мъка слушам повтарянето му. Но Росан е хитър. Той знае — осъден съм, та съм длъжен да слушам само туй, което ми досажда.

Как ми се ще да не си спомням, че съм тук!... Хотанца е мъчилище. Затвор и Росан... Три години ли? Не! Не помня вече откога съм до стоманеното коляно на Росан. Насреща ми — в полукръг, един до друг — са стълбове от млечен камък; заловени са на хоро, което мътните стени задържат в тесните граници на моя затвор. Един, два, три — седемнадесет стълба и шестнадесет стени между тях. Два стълба — седми и осми, са направили крачка напред. Горната половина на стената между тях е моят прислон: голям, източен нагоре правоъгълник. Под него, на верижка обвесен, е широкият кръг, на който съм изработил изпъкнала карта на осветената половина на Теут.

Росан слага свитъка пред искрата и по прислона минават сенки: невестествени образи от вещественния мир ме свързват с външния свят и правят мъката ми тройна. Когато над прислона пламне зелена светлина, отпочват шетба привидения, идещи извън стените на Хотанца. Тогава закривам очи и ридая. Но Росан е доволен и сяда. Не вдигам към прислона глава: не искам да гледам изписана там живата си мъка. Ставам, минавам бърже от ъгъл в ъгъл. Мътните стени подмятат бледото ми отражение. Заставам пред една от тях, опирам глава о гладкия камък. През него, обвита в кървава мъгла, виждам част от земята Багди. Високият купен на планините Моряне с мъка успява да прикрие неясните северни брегове на пресъхналия океан Урдина. Отвъд, зад западния му бряг, под самото слънце, е Деолян. Не го виждам, но чувам биенето на голямото му сърце, което разпраща сила по цялата планета. Погледът ми се сили да проникне на север и да различи границите на низината Равна, но виждам само сребърната ивица на долината Оса; сребърният път на някакъв блян пълзи към Хотанца и пречупва устрема на тежките западни склонове на планината Опор.

Опор е към границата на вечната сянка. Зад него е Оснега — царство на полусянката. Отвъд Оснега е вечен мрак. Там нощта разпъва черни шатри в мрак и студ, а към Деолян е слънчево тържество. Защо виждам пожари? Теут ли гори? Или кървавите стени на затвора ме лъжат?... Из пясъците бликат пламъци, а кръгозорът е белязан с неравна кървава черта. Тръпна от гняв, че не съм там, че

времето ще ме изпревари, че ще ми отнемат плячката. И яростно удрям с пестник стената:

„Ще дойда пак! Чакай ме, Теуте! Доведоха ме тук живите, но ти ме зовеш с гласа на мъртвите — вчерашните и днешните...“

Високо съм изговорил мислите си. Росан ме чува, вдига нагоре глава: прислонът е останал пуст като душа без идеал. Гледаме се двама с Росана като непритежни кътища от всемира, свързани с веригите на стара вражда. Бои се той да не му убегна, да не отида при запалените пясъци, да не дам начало на нов живот. Бои се от мен и е страшно строг, а не знае, че съм син на малко, смешно и студено слънце, що хората наричат смърт. Той знае обаче своя дълг — тук е неговият пленник. Слуша думите ми, а отровна насмешка издува металическите му бузи:

„И ти не ще оздравееш, както всички други, които са били между тези стени...“

Би било страшно, ако Росан е прав. Ами ако моят затвор, нечакано и за Возана, донесе опасение на онези, които бяха с мен? Да, и Хотанца е път, водещ все там — към студеното слънце...

Не ме гневи Росановата ядовита насмешка. Всички сме скитници, тръгнали, отколе, жадуващи да потънем в окото на незнайното. Клоуни, които през болката на принудена усмивка осмисляме часовете на другите, а награда ни е похвалата, що ни подхвърлят... Подхвърлят я и ни забравят.

Не ме гневи Росан, защото отвъд стените пърха крилото на живота. С нови лъчи, които клетката на гласника не излюпва и не цъфтят в окото на прислона, моите приятели проникват в затвора ми. По строежа на лъчите, с които ме навестяват, познавам страната, която ми говори. Лъчите, пращани ми от Деолян, чувам като рязък шум, а онези от Моряне и Тумен са нежни и напевни.

Росан е особен, кога ги слушам. Тройно по-бдителен е. Сам трепери от възбуда, но не разбира нищо. Доволен е само, че гласникът мълчи, че по прислона не минават сенки, на които не би позволил да ме тревожат.

Лъчевият двойник на Велмира — облак от бяла, студена светлина — изпълва често затвора ми. Днес той стоя по-дълго време при мен. Росан подозира присъствието на трети, но не го вижда —

очите му са устроени за други лъчи. Но се изправя и държи тежък чук в ръка.

Велмира — нейният двойник — застава пред мен. Мек, напевен глас, като въздишка на заспиващ, трепти на устните ѝ:

„Много чакахме, Кантемире! Разбий дясната ръка на Росана, запомни числоредата, с който се отваря западната врата на Хотанца. Бъди сръчен. Разломи ръката на Ресана, преди да е успял да употреби чука си. Гора и ние те чакаме.“

Гласът стихна и видението изчезна.

Росан от Хотанца се успокои. В тишината на затвора бавно капеха златните зрънца на времето. Среди широката стая ромонеше часовникът. Без него времето губеше своя строй, а ние оставахме пращинки из вечността, малки кораби без кърмило. Голямата очница на годините показваше „три“, малкият кръг, по който се отчитаха дните, беше пуст. Редицата на дните от последната година беше изядена и той се готвеше да открадне нещо от последната третина на годините. Кръгът на часовете също чакаше своята храна. Наляво — в зелена светлина, плаваха минутите, а надясно жълти светлини вестяха умирането на секундите. Целият уред бе плътен стълб, увенчан с кълбо, поставено в средината на два кръстосани обръча, надянати на оста на кълбото тъй, като че висяха свободно в пространството. На всяка от полудъгите — четири на брой, може да се отчита времето. Над очниците за годините, дните и часовете стоеше надпис: „Пусни в огнището на времето една треска и отмини!“

Над кръстовката на обръчите — горе, на самата ос — четири възвити надолу цеви ръсеха розова мъгла. Голямото кълбо имаше две лица — тъмно и светло. Художникът бе пробол очите им и така — мимо волята им — ги беше приобцил към една скръб, на която все пак бяха останали чужди. Но — верни на предназначението си, те ревниво ронеха всеки миг по една сребърна сълза: малки тежки зрънца, които потъваха в тайни жлеbove, отново се връщаха и упорито и неизменно отронваха по един звън от лирата на времето. Розовият пух на изкуствения пламък вдишваше еднозвучната музика, както в огъня на времето изгарят и чезнат нашите дни.

В този огън бяха изгорели много единици от живота на Теут. Сребърните сълзи на времето падаха, а златният звън на часовете равномерно отзвъняваше и потъваше в пламъка на горящите мигове:

часове, дни и години бавно низлизаха по невидимата стълба на времето към последната граница на живота. Теут с болка следеше как опустява времето. В последните трохи на числото „три“ се криеше горкото, що всеки носеше в душата си. Ужасът бродеше по светлото чело на нещастната планета и намираше убежище в подплашената плът на жителите и, ослепели за истината. Но душата им, подгонена с бича на неизвестното, се мъчеше да види отвъд...

Тишината почиваше върху широките плещи на Росана, а през разтрозите на потона над главата ми се лееха душни потоци горещ въздух, когато вратата между седми стълб и креслото на Росана трепна и бавно потъна — погълна я гладният праг. Извих гласа към работния кът на затвора си, та поздравът на госта, който идеше, да се отрази о бремето, що носех. Пристигаше Возан... Колко досада от гости, които никой не кани!... Но мъдрецът Возан не се уморява. Мъдростта му е старинна двуколка, возена от костенурки по пясъчните стъгди на Теут. Возан обхожда страни, земи и градове, над които скръб е разстлала сили мъгли, а сега иде и при мен.

Като всеки син на Теут, и той няма родословие, нито живот, извезан с приключения. Времето с пълна крина е насипвало мъдрост в душата му. Зърно по зърно ревниво е скътвал той спечеленото и сега в скриновете му се плакне натрупвано през годините съкровище. Трябвало ли е да се представи Теут някъде, Возан е бивал винаги първият поканен. Бидейки неизбежен представител на планетата, най-после той става и вечният първенец на големия планетарен съвет. Кога избират глава на седемте материка, Возан обира всички гласове, кога пътува някъде, друмите се разгръщат пред него, вратите на градовете сами се разтварят, народът, като прерязана ръка, път му прави; кога се носи по небесната твърд, остър клюн от хвърчила го съпровожда. И кога цял Теут ме последва, само той вдигна ръка:

„Спрете Кантемира! Миналото е завещало закони, по които се управлява Теут. Кой смее да ги насили! Кантемир ли? Той дори деветнадесет пъти още не е обиколил слънцето. Мъдростта му е плод, който трябва още да се пече на големия небесен огън. Когато узрее, сам ще падне в шепите ви. Устните ви не са далеко. Ще успеете да го

поднесете на зъбите си. Но сега още — не! Страхувам се да не се отровите...”

Това каза Возан и ме прати тук, в Хотанца, гдето често ми биваше гост: сам искаше да види не съм ли се стопил от безделие в този огромен котел.

Прагът беше погълнал вратата; на мястото ѝ пламна голям, засводен правоъгълник. Возан влезе пръв. Росан му предложи кресло под прислона. Другите застанаха на три стъпки от него. Гостът седна и не снем очи от мене: учуден бе, че ме намира все още приятел на живота. Вместо да говоря, станах и му посочих своя работен кът.

— Там е Кантемир, Возане.

Возан обаче ме изненада. Не погледна гневно Росана, но процеди:

— Ти растеш, Кантемире, а това е моята мъка. Виждам как мъдростта ми се разбива о слабия кълн...

— Ако би могло да се каже, че съм кълн, след като с неподвижната каляска Хотанца и с добрия си съпътник Росан, по твоя милост, вече три пъти обикалям слънцето.

— Не дойдох да те хваля. Теут познава своя странен гражданин и неволен жител на Хотанца. Добър сеяч си. Посевът поникна, цъфна и разпраща вече отровния си дъх по цял Теут.

— Цветята не мога да видя, но слънчевите лъчи ми донасят ароматите им на златните си вилици, макар и Росан да се грижи да не ги вкуся никога: той, в гласа на лудо гърмящия четец, превръща всеки нежен дъх в отрова.

Возан е вече зъл и стиска зъби.

— Не бива да слушаш гласа на беснуващите. Росан не ти позволява. Всеки ден обсаждат затвора ти. Да ги оставим ли да те освободят? Не мислиш ли, че оттук ще си по-полезен на Багди и на другите шест земи? Ние сме длъжни да пресечем опита им да те приближат; длъжни сме да заставим този беден свят да те забрави. Те все още вят за тебе, но не ти е позволено да ги слушаш издалеко дори. Росан бди за това. Защо ти е да те обсажда гласът им, да насилва стените на Хотанца и да се втурва в съзнанието ти? Виж колко е трудно да се насилва трупът на мъртвец; не ще го съживиш. Пратих те тук да поумнееш, да проумееш истината: Теут е стар! Не смущавай покоя му, Кантемире. Видиш ли? Сега вече не заповядвам, а те моля...

И понеже все още бях жив, а не труп, казах:

— Някога, преди три години, там, в Мезград, в голямата сланица на съвета, ти каза, че съм още зелен плод. Каза го, усмихна се лукаво и погледна Рускона. А ето че си се лъгал. Тук, в този топлик, зеленият плод узря. Обиколих още три пъти слънцето и нося вече в пазвата си зрели плодове.

Казах това и посочих работния кът на затвора.

— Би ли учудил мъдреца, Кантемире?

— Ела и виж!

Возан стана и ме последва. Влязохме в работния кът; посочих малък уред.

— Това е натискомер, свързан с тоя черен скалист връх — част от потънала скала. Докоснеш ли леко скалата с пръст, уредът посочва употребената при натиска сила.

— Натисни! — заповяда Возан на Рускона.

Рускон нерешително пристъпва и допира пръст до скалата.

— Що виждаш, Возане? — питам аз.

— Стрелката се откъсна от нулата.

— Натисни по-силно! — моля сега и аз.

— Стрелката сочи вече три деления — казва Возан малко весело.

— Освободи скалата от бремето! — казвам и питам: Що виждаш сега?

— Стрелката се върна до изходната си точка, Кантемире — отвърна Возан.

— А ти преди миг още твърдеше, че Теут е стар и уморен, дори мъртъв, а видя колко малко сила е потребна, за да го раздвигим. Видя колко малко зрънце спуснахме в блюдото на везните му и те се наклониха на желаната страна. А когато големият пестник на Кантемировата воля се стовари върху това лениво кълбо, то ще се търколи по нанадолницето на всемира като подплашена сянка.

— Сънища и блянове, Кантемире! Сънища и син дим е то... Искаш да победиш вселената, искаш да подчиниш на волята си една планета, искаш да вдигнеш стъпалото, на което сам си стъпил...

— Ако е страшно да се повинува Теут на млад заповедник, не искаш ли поне теутци да се къпят в синята мъгла на един сън, да виждат себе си отразени в дълбоките очи на бляна?...

Возан не ми отговори. Извърна само глава към изхода: уморил се бе и пожела да си ходи. Двамата му спътници почтително минаха след него. Когато влязоха отново в широкото отделение на Хотанца, Росан трепна и стана.

Един от спътниците, гледайки Возана, отправи реч към мене:

— Хотанца не ти е помогнала!...

И като се обърна към мъдреца, добави:

— Дворецът Бодене, отвъд Опор, в страната Оснега, е свободен. Не би ли посъветвал, Возане, да замине Кантемир за...

Не, не, тъй лесно не бих оставил Возана да си отиде. Моята самота е жадна за човешка реч. Той е тук от няколко мига само, а ето че престанах да съм Кантемир, неволникът от Хотанца. Мисълта ми сега е будна и като чайка лети над бурното море, наречено Теут. Както някога се носеше по широкото му лице само воят на гладните, на убиваните от пустота и нищо, така сега и мен тук ме мъчи глад, гладът — да го видя, да възкреся дори най-тежките образи от миналото. Все едно!... Те ми са скъпи, защото са изживени с вярата, че съм търсил път към него. Затова като застанах пред Возана, рекох:

— На Теут и на Багди съм син. Те ме зовят. Дори и ти си дошъл да видиш дали съм готов да отида при тях. А ти — вие — ми сочите Бодене. Не! Този леден дворец не ще ме види никога. Напусто ще гледа друмите — иде ли му гост!

Возан дигна очи към мен и горчиво се усмихна:

— Доволен си от Хотанца, щом не искаш да те отведем в Бодене.

— Не ще ме отведете в Бодене, а ще отида сам в Багди, ще посетя и Тумен, и Деолян и ще ти бъда гост в Мезград!...

Возан не обича дързости и думи:

— Ще останеш тук, защото си лоша съдба за Теут! — казва той почти гневен.

— Спомняш първите ми неуспешни опити да помогна на Теут, защото искаш да ме мъчиш, Возане! Не съм лоша съдба за Теут. Истина е — причиних зло, призовах беди. Но аз исках да бъда добър син на земята си — помнех надписа, що видях над първия вход на големите уредби за храни в Костимел. Прочетох го, кога първи път ме заведоха там. На горния праг на тоя знаменит вход е написано:

„Научи се да бъдеш по-лаком дори от машините и по-зорък от смъртта.“

По-лаком не станах, но исках да бъда само по-лукав от смъртта. Тогава пръснах първите шепи отрова против нея, а ти, големият враг на живота, ме прати тук — при Росана. Но у теутци е запален пламъкът. Три години го кладох и три години вече тлее, а ти чакаш пепел да го покрие... Напусто! Жив е огънят. Неговият растеж — а той расте; ако не расте, ти не би бил тук — ми е мярката, с която меря дълбочината, която ме дели от мига, кога хвърлих първата искра. Тая дълбочина расте и ме кара да вярвам, че съм гост на Хотанца...

— Удвоете стражата му! — заповяда Возан.

— ... че съм дошъл тук да почина и да дочакам да възмъжеят синовете на земята ни. Тоя ден е дошъл и аз ще отпътувам скоро за Багди.

Возан ме гледа изплашен:

— Утроете стражата му! — вика той. — Този чудак може да призове нови беди над света.

— И ти ме наричаш „чудак“, Возане. Кога бях свободен и минавах по улиците на градовете, ме сочеха с пръст: „чудакът!“ Изглеждаха ме изпод вежди и тихо си казваха: „Минава чудакът!“ Тази дума наистина сега ми се нрави — Дори ти ми стана близък и роден, като чувам да я казваш. Ще ми се да ми я казват отново и по-често. „Чудак!“ Наистина радвам се, че не съм като вас: вместо вашите десет пръста на ръцете, аз имам под мишниците си по едно крилце; две малки крилца имам. Две крилца, като шепите на пеленаче. Някога исках да бъда като вас: да изрежа крилцата си, да получа голям търбух, десет пръста на ръцете, да заприличам на обърнато вретено. Такъв бих спечелил твоето благоволение, Возане, и може би по-лесно би ме разбрал Теут, по-лесно бих се сродил с него!... Но не! Той и така ми е скъп. Къпи ме миналото, лежащо пред мене. То ми простира дните си като светли друм и от надежди.

Возан избухна — не можа повече да ме слуша:

— Що си сторил, та миналото за тебе да е бременно с надежди? Ти, добрият син на земята ни, разруши половината уредби на Костимел, изби тисеци, а други стотици тисеци измряха по твоя вина — не можехме да им пращаме храна. Устрои уредби за извличане влага от близките на Багди ледени планини. Позволих да устроиш уредби за извличане вода из големи дълбочини, да сътвориш облаци, да напоиш равнините на Теут. Успя ли?... Големи черпала бидоха поставени в ход,

нечетни пръскала пръскаха всеки миг милиони мери вода. Овлажня ли въздухът?... Сух и горещ остана той, а пясъците — неизменно жадни. Жалките ти уредби щъкат вред по широките равнини на Багди, Виная, Сомля, Сенар... По всички земи на нашия свят и сега още стоят като вдигнати нагоре ръце и сочат безумния ти път и нашето търпение. Дори ме обвиниха, че съм те пратил с отровен бич между хората. Така — ти изгуби обичта ми, изгуби приятелите си. Като жигосан минаваше сам по улиците на градовете, спираше като прокажен по кръстопътищата на големите земи. Светът се стъписваше, правеше ти път — не почетния път на учения, пророка и вестителя, а на онзи, който носи разруха.

— Право говориш, Возане! Тъкмо в онези страшни мигове, когато ме отричаха и избягваха, кога се бояха да се докоснат с лакът до дрехата ми, у мен се роди желанието да разгромя този лъжлив и лицемерен свят...

Возан се смее: „Хо, хо, хо!“

— ... и както някога, въпреки големите си неуспехи, можах да оживя с влага скръбните канелки на обедните маси — така и сега бихте намерили шепя скъпи камъни в пепелището, което съм щял да оставя, което ви плаши.

Така, велики вожде на Теут, из дима на омразата към мене се роди, расна и укрепна хрумването ми: да поднеса на хората и другата половина на заспалата планета, като я завъртя около оста ѝ. Бичът е в ръката ми...

— А ти си в Хотанца — каза Возан и тежкият му смях биеше крила о стените на затвора ми: „Хо, хо, хо!“

Смехът го умори. Отпочина си и добави:

— Не ти вярват вече, Кантемире. Добре си в Хотанца. Ще останеш тук, докато почнат да загаснат тайнствените пламъчета около името ти. Твоите безумни приятели сплитат чудати сказания за живота ти в Хотанца. Изваяли са образа ти по стените на пещерните скали. Девици денонощно бдят пред него...

— Разбирам ги. Човечеството е жадно. Чака да чуе нова дума, нова песен — по-друга, по-странна от най-странната приумица на поетите. Колко е трогателно: хората чакат да я чуят от камъка дори, а вие сте ме пратили тук. Напуснали светлото лице на земята, те се

крият в пещери и чакат раждането на истинската нощ и на истинския ден.

Возане, съска дрехата на онзи, който иде да разтвори железните врата на далечното царство, гдето е затворено малкото цвете на надеждата. В ръката си той носи ключ, превърнат в жезъл на властелин. Той е властелин и лекар. Силоваци, лъчеведи, учени и всяка изкусна ръка ще бъдат с него. Моря не се гърчи в пламъка на строежа, Ослен ниже бисерите си. Огърлицата му е дълга седемдесет тисеци километра на север и толкова на юг. Опор е до него и не ще го забрави — не ще му откаже помощта си, когато му я поиска.

По всички земи, градове и стъгди часовниците вестят края на света: „Само три години...“ И тогава часовниците ще ослепеят, ще зинат четири пусти очници и напусто ще чакат милосърдна ръка да налее числа в тях. Ще ги гледаме и те виждаме само неясни кръгове, водещи към бездънната долина на нищото, гдето бавно, един по един, ще се успокоим завинаги, освободени от голямата грижа за утрешната съдба на кланетата.

Говоря и соча Возану часовника.

Но Возан е несломим. Обръща се към Рускон:

— Заповядайте да се разрушат часовниците на седемте земи!...

Рускон навежда ниско глава.

— Преди три години ти заповяда същото, Возане, но сам отмени заповедта си. Побоя се. И сега не ще можеш. Има нещо по-силно от тебе.

— Нека останат. Времето може и да не мине през тях, може да не се отпечата в зеницата на последния мъж, който би надникнал там. Но то ще си тече, минавайки от единия край на безкрайността до другия.

Аз хвърлям последна сулица срещу Возана:

— А кой ще знае тогава, че то ще минава, щом Теут стане гробница на синовете си? Нашите кости ще се белеят по жълтите пясъци и никой, никой не ще мине между тях. Страшно е да си помисля, че Теут ще минава по бреговете на мировите океани, над безбродните бездни на пространствата и никой, никой не ще знае вече това. Тази опустяла топка ще гледа слънцето и оцъклените очи на непознати небеса, а по нея не ще има кой да бележи пътя, кой да спомня за живота върху нея, като че не е бил никога. И никога никой не ще слезе върху нея с нокти да разрови пепелищата ѝ, да отгатне

тайните ѝ, да застане пред гладките и широки стени на Морна и да прочете законите ви, Возане. Законите, които заповядват да не се насилва съдбата на Теут. Вашите закони и тогаз ще мълвят на немия си език все същите повели, а ще тръпнат в страхотните прегръдки на безмълвието: навред ще се разливат черните води на безпределното нищо. Нищо, нищо, нищо!...

Затова един глас ми казва: „Ти си гост на Хотанца. Друмите са гладни — чакат те. Небесната песен е приготвила люди да приемат страшния миг, през който ще минем, отивайки към новото.“ Така ми говори гласът, Возане. А Деолян за този миг ще ми отстъпи тока на своите седемстотин силови уредби.

— Здрави са стените на Хотанца и вярна е стражата ми, Кантемире...

Возан каза това и наведе ниско глава, тръгвайки към вратата. Големият ми гост излезе, последван от помощниците си. Слънчевата пещ ги погълна, а безшумно из долния праг на отвора израсна тежката врата на моя затвор и светлината рана заздравя.

Като палачи, доволни от сполучливо вдигнатия и спуснат меч, те напуснаха Хотанца. Мрежата на слънцето ги вплете в златните си нишки и отнесе към Мезград. Но при мен дълго време се люля кадението, що Возан поръси след себе си. Стоях омотан в метежа на мислите, що събуди сянката му, кога тя целуна прага ми и отмина. Ново той не ми каза. Но аз вече знаех нещо ново: Возан идеше при мен всякога, кога Теут се вълнува. Три години работих по широките простори на пясъчното му лице. Народът ме зовеше и зовът му към мене се надигаше над кръгозорите, шибаше върховете на силовите уредби и безлюдни планини, чукаше по стените на Хотанца. Щом го чуеше, Росан поставяше в ход четеца. И Возан, преди да ме напусне, беше зачул този глас, гласа на викащите ме, та не отговори на спътника си, който го съветваше да ме проводи в Бодене. Затова Оснега и Бодене скоро гост не ще видят.

Возан дойде при мене, кога невидимите зъбци на времето сгризаха още една единица: очницата, показваща месеците, я беше откраднала от редицата на годините и препратила малко по-надолу, давайки по нещо на минутника и секундника, а напусна затвора на

часа „две години, девет месеца, девет дни, девет часа, девет минути и четири секунди“. От новата година бяха отлетели шест секунди. Червеният пламък на часовника, с разтворени шепи, чакаше скъпия плод на миговете. Сребърните капки от очите на образите слушаха равномерния си удар и ме канеха да се сепна и видя, че съм все още в затвора. Росан учудено ме гледаше.

„Росане, още една година падна в пламъка на нищото!...“

Росан не говори. Той знае, че моята радост е начало на болест. И ето го — става да ме лекува: приближава стената отляво, натиска бяла гънка, разтваря се скрин и от него бавно изпълзва маса — три стъпки широка и десет — дълга. Тя привърши пътя си, спря се и се разтвори. Върху широката и площ веднага поникнаха няколко прибора — израсна четецът. От челната страна на масата се подаде свитък; две ръчки го взеха и положиха на въртящи се кръгове. Остър език забодде началото на свитъка и го поведе по гладката повърхност на череп валяк, който се завъртя и заразвива свитъка. Силна светлина, течаща от бяло острие, закрепено о малка шейна, движена успоредно с валяка, осветляваше разкриващите се редици писмена от прозирния свитък. Сенките на буквите падаха в скрита под масата клетка, която превръщаше светлината в звук, предаван високо от гласника.

Росан свърши делото си и седна. Погледна ме и не продума.

— Росане, спри четеца! — тежат ми вече мъдростите на твоите свитъци. Няма радост в тях, а спомени — сенки от минал живот, черни капки скръб, ръсени от съдбата по всички мои пътища...

Росан не иска да ме чуе — остана прав и неподвижен. Но скоро съобрази, че капките лекарство, давани чрез четеца, ми са малко, та натисна копчето за прислона. Тая част на стената се оживи веднага: дойде играта на сенките; странен свят поде своя още по-странен живот.

— Не ме мъчи, Росане!...

Но Росан не само не ме слуша, но забодде железния шип, що държеше в ръката си, в края на масата: първият живот на прислона биде заличен като с мокра гъба. Сега по него се плакнеше езеро — не езеро, а широко разтворено око на вещица. Леко вълнуване менеше блясъка на повърхнината му, ниско над която трептяха сиви пари. Магмата с царствено спокойствие достигаше бреговете му, галеше пясъците и черните скали, поглеждаше презрително към високите планини, отстъпваше назад и отново се плисваше навън. По бреговете

се чернееха гъсти гори. Но то не бяха гори, а тълпи народ. Един, който стои с два ръста над другите, разтворил гигантски нозе в черна ладия, мята дълго гребло, загребва тълпящия се народ и го увлича в магмата. Телата потъват, изгубват се за миг и отново изплават на повърхността овъглени. Едва тогава образите получават определени и ясни линии: мъжът с голямото гребло съм аз, а овъглените са Велмира, Несла, Беливран, Вozан... Да, и Вozан. Той лежи по гръб върху металната повърхност на езерото, с длани, кръстосани върху лицето. Струва ми се, че не е мъртъв, а ме гледа през междите на пръстите си. Увличам се в жестоката игра. Езерото е покрито с овъглени трупове. Бреговете опустява. Сивите пари тогава избухват в ярък пламък, езерото гори, съска и опожарява всичко.

Росан изважда шипа от края на масата и прислонът потъмнява. Само четецът пее още в тишината на затвора, а звуците му са дъжд от капки черна отрова.

— Спри го, Росане!

Но Росан сяда, подпира глава на длани. Не ме чува. Ставам и притискам чело върху кървавочервената стена. Искам да потъна в неясните видения, що ми предлага тя, за да удавя в тях дръзкия брътвеж на четеца. Но над гръмката му реч нечакано чувам да се преплитат чужди слова. Заслушвам се в тях и забравям четеца. Думите падат с пълен и ясен звук, но тъмен остава смисълът им:

„Избягай, прати глас, покажи се!...“

„Разори образа, чакаме!...“

Плавам из мъглата на неясните думи, забравям Росана. Неочакваното им появяване разкъсва връзката ми с Хотанца:

„Смърт очисти града, лудата моли. Планината расте. Багди очаква чудо!...“

Несвързаните, странни послания издишват аромати от запалени смоли като в огнепоклоннически храм; ноздрите ми се разтварят широко, езикът ми опитва вкуса на сребърна плочка, въздухът става плътен, спира в гърлото ми; гърдите ми остават празни. Търся помощ, викам: „Помощ, помощ!“

Но звукът пада мъртъв пред нозете ми; не отскача до потона. Дори Росан не ме чу.

— Разбий черепа ми и ми прати своя сън, Росане!...

Росан от Хотанца, вложил глава в шепи, спи под словесния дъжд на четеца. Свитъкът се развива от единия валяк, навива се на другия, хранейки с черни редици гладния четец.

Уморен от странна жажда, седнах в креслото си. Росан се пробуди: недоволен бе от четеца, та усили звука, чиито отровни игли се забиваха в мозъка ми. Подскочих от болка, нервно магнах погледа си от стената, загубих връзка с живота и подет от сприята на безумието, се завъртях като лист из широкия затвор. Спънах се о часовника. Числата му, пърлени от червения пламен, капнаха и се стопиха в него. А под прислона широкият кръг с изпъкналата карта на Теут ехидно ми се усмихваше.

„Каква просторна земя, а колко тесен дом имаш, Кантемире! Само ти не можеш да се радваш на просторите й!...“

Верни думи... Аз ударих гневно с пестник картата. Хладният образ се изсмя на моето безсилие и тържествено се залюля наляво и надясно, удари се няколко пъти о гладката площ на стената, проумя безполезността на тържеството си и се успокои.

От удара ме заболя ръката. Погледнах я — по нея бяха останали отпечатъци. На малкия ми пръст се мъдреха три червени точки — три силови групи от уредбите в Деолян, а до тях се гърчеше синя крива линия — части от бреговата линия на пресъхналия океан Урдина. Настрани от нея бяха останали следи от града Тумен. Седмото предградие бях изместил към средищния му град. Част от долината Оса ми бе посребрила големия пръст... Един удар и толкова разрушения!...

Росан, събуден от трясъка на удара, трепна, спря четеца и ме погледна. В очите му блесна син огън. О, този пламък!... Той гореше, в тишината, с баграта на кървава омраза. Сега виждах много ясно колко съм бил сам тук, до коляното на човека, който няма свои мисли и чувства. Да би продължавал да гърми поне гласникът!... Но този покой, потъващ в собствената си утроба, като че роди нов шум; като че ли земята под мене шепнеше тихо с някого, поверяваща му своя тайна. Чакала е навярно да стихне четецът!... Ето — чувам ясно: някой рови земята под мен. О, земя, която са ни отнели!... Колко близка те

чувствуваме, когато сме далеч от тебе!... Колко е голяма обичта ни към обжареното ти лице, когато чувствата ни капят като неядиви плодове в кошницата на укора, че не сме те обичали никога достатъчно. А тук, в моята пустота, стоиш над всичко. И спомените за теб — огърлие от бисери — се нижат един до други и потъват в скръбното море на моята болка. О, благословено море на болката!... Ти ни окъпваш и промиваш в златната вода на страданието, правиш ни готови да посрещнем радостта, чистата радост на света...

Росан от Хотанца не сменя поглед от мен. Лудо минавам от стена до стена, бия с пестник стълбовете, спирам до четеца, барабаня с пръсти по масата. Гледам през стената огньовете над Багди, а виждам Росана. Той е радостен, че съм възбуден, защото в часовете на възбуда гостенката ми, моята болест, ме спохожда. Гледа ме и се усмихва. Доволен е от мен. Затова сяда и притиска ръце между коленете си.

— Ей, Росане, тук съм аз!...

Обръщам се в креслото си. Над мен е потонът. Разселините му изливат марни струи въздух. Самопишещият звездочет показва, че скоро ще ни докосне сянката на Йо. Часът е четири от девети ден. „Кантемире — казвам си, — осмият ден да не те свари тук!...“

И среди възцарения покой, когато би могло да се чуят и стъпките на слънчевите лъчи по плътните ивици на потона, долавям пак слабия звук, произвеждан от нокти, ровещи пръст. Но звукът иде много издалече, та ми се чини, че се мамя, че не е звук, а сън, който отшумява в потока на кръвта ми.

Дали Гора не иде да ме освободи?... И през пламъка на възбудата виждам в приснежната земя Оснега затвора Бодене. За там ме готвят Востан и неговите съветници, ако не избягам. Затова стремително нападнах Росана и му отнех големия чук. Докато получи той волев тласък от далечния си господар, разбих търбуха му и смазах вложените там уреди. Росан легна безпомощен на гърба си, а очите му горяха в син пламен. Горко му...

Мигът, през който извърших това, сепнат, изписка; светкавици прорязаха потона. Аз доближих обезсиления самодей и с втори удар на чука разбих дясната му ръка. В нейната рамка, по светла витлова линия, се намираще тайният числоред за отваряне вратата на моя затвор. Но докато запечатвах в паметта си знаците, потопа ми прати тежки облаци от запалени смоли, които ме задушаваша; безсилието

коварно пристъпваше към мен. Скоро ще се откъсна от света и не ще бъда господар на мислите си. И в много кратък миг — недостатъчен дори да се отвори и затвори око, пред мен израсна с необикновена сила и яснота онова, което бях сторил. И ужасът, че в този миг мога да изгубя всичко, ме подтикна към последни усилия. През мъглата на душните облаци проведох насила кораба на люшканото съзнание, политнах към вратата, наредих знаците по малкия жлеб на горния праг. Вратата сама бавно потъна в долния праг. Направих две стъпки навън. Угадих, че се набождам на жестоки стрели, на лъчите на слънцето, което ме е чакало на прага.

Бърже поех дъх с пълни гърди и... паднах. Вратите на съзнанието ми се затвориха.

Пробудил се бях, а все още животът не ми се разкриваше. Сребърни звънчета звъняха по пътя, който ме отвеждаше от бездните на пропадналото време към белия ден. Пътувах със затворени очи, а над мен светът минаваше с бързите каляски на спомена, носени от безплътните нишки на нежния звън: собствената ми кръв звънеше в безчетните си потомци, а свещеният ритъм на живота им песен се възвръщаше в съзнанието ми като шум от празненство. Не пътувах ли сам през пеещите пясъчни простори на Теут?... Лежа и притискам нозете си, опипвайки ситните и нажежени зърна на пясъка; движа над главата си ръце да хвана острите слънчеви лъчи. Искам да отворя очи, но някой притваря клепачите ми и с ремък притяга главата ми с нещо твърдо. Где бях?... Кой притискаше раменете ми, та не можах да стана?...

Сребърно звънило на равни времена с лека китка ръсеше морен звън над очите ми; весело ехо галеше миглите ми. Сега вече не искам да се пробудя. Искам вечно да лежа и да слушам стъпките на живота, който минава край мен. Един звън, заблуден като дете в гора, трепти върху изморените си крилца, олюлява се върху внезапно бликнали нестройни гласове и капва на челото ми като разложен плод.

Съзнанието ми бавно раздира мъглата и далечен проблясък ме озарява. Ето — чувам вече ясен говор. Около ми шепнат люди, които не виждам, но чувствавам. Опипвам с ръце да уловя макар един лист от дървото на действителността, дошла тъй близко, а все още

неуловима. Правя последно усилие и раздвижвам глава. Сега вече отварям очи. Прихлупил ме е потонът на жилище, което не е Хотанца. Но где са онези, които говореха, които с груба реч разломиха сребърните топки на звънеца?...

„Далечни приятели, где сте? Елате! Душата ми е заблуден звън из пустините: търся ви. Защо не пращате, вест, защо не ме питате — живея ли още?... Хотанца не ме погребва. Пробудих се далече от стоманеното сърце на Росана, извън мрежите на Возановата мъдрост — в друг мир. Звъни ми вашата душа; откъсната за миг от вас, тя бие стените на моя дом и ми носи вашите мисли...“

Но те — моите приятели — не се обаждат. Замлъквам, а пространството се вслушва в ехото на отминалия звън на моя глас. Протягам ръка и диря ръчката на преподавателя. Ръката ми пада на маса. Почвам да бия каменната плоча под напора на желанието — да видя някого, да видя първия, комуто да кажа: „Не съм вече в Хотанца!“ Не виждам никого и мислено, пак обхождам десетици тисеци километри на юг и на север от равняка, минавам над онемелите простори на седемте земи, дебна като звяр, пробивам стените на жилищата и потъвам в сърцата на Теутовите приятели. Вдигам глава. Плещите ми са вече свободни. Ставам — силен глас изрича името ми: „Кантемире!“

При мен беше само Гора. Блясъкът на златистите му ириси разливаше странна радост: радост, че съм при него. С глава на предните си продрани и окървавени лапи почиваше и ме гледаше умното животно. То ли ме бе грабнало и донесло тук? Гора не говори. Гледа ме само и не казва нищо.

Умореният ми поглед скита из жилището, моето старо жилище в Кожел, напуснато преди три години. Тук, при мен, живееха тогава Несла и Велмира — и Беливран. Сега не ги виждам. Може би не знаят, че съм вече тук. Но ето — от къта на стаята се показва Беливран, немият мой съжител. Аз не му говоря никога: той предугажда всяка моя мисъл. Очите му са дневник, по страниците на който са записани събитията, станали в Кожел през моето изгнание.

Взираам се в тях и гадая. Беливран се усмихва, спомням за нея. Гледам Беливрана. Той спира при масата и взима от нея широка паница. Връща се и ми я подава. Взимам я, а тя — пияна, трепери в ръката ми. Беливран я поема и поставя на мястото ѝ.

— Защо ми носиш тази пепел, Беливране?...

Той не отговаря, но се обръща към стената надясно от леглото ми. Натиска черна ръчка и стената потъва, а отворът ѝ веднага се запълва от големите размери на книгопазилището ми. Полиците, по които са лежали някога книжните ми съкровища, приличаха на линии, подчертаващи важни мисли от голяма книга. Но странно — самите редици букви бяха заличени.

Немият се обърна отново и ми посочи ъгъла над масата. Искаше да ми каже: „Може би оттам ще ти дойде малко радост.“

Отиде и потегли друга ръчка. На стената зина червен отвор — гърлото на скрита тръба. От него попадаха едно по друго писма, като засипваха бавно масата и паницата с пепелта. Лекият съсък на падащите писма скоро биде пресечен от гръмкия зов на гласника.

„Не, не!“ — казвам.

Беливран стана и препрати звука на прислона. Разводнени, треперливи редици букви — странни кервани, натоварени с мисли от мои далечни приятели, пътуваха по белината на стенния прислон.

Ето — говори ми Блазена от Вуиндел на Урдина, но го прекъсва с тежките си мисли Кидалимецът, лъчевед, силовак и първи ватах на Теут.

По гладката площ на прислона се плъзгаха имената на Комрен, Тумен, Остин, Костимел, Морна, Окол, Ослен, Пресло и безброй градове от седемте земи на планетата. Дори Тим не пожали труд, изрече три думи: „Бдя над Опор!“ Обадиха ми се двеста града от земята Багди, триста града на север от равняка и триста и тридесет — на юг от него. Вести, които бяха пътували седемдесет тисеци километра, се препъваха о вести, идещи от двойно по-далечни места. Уморен — притварям очи. Беливран сега ми привежда вестите по гласника.

Приятели ме заклинат да не изменям на делото им. Законници ми напомнят, че талантите ни не са наши. Но кой беше изпепелил книгите ми — мислите ми, събрани сега в паница и засипвани от купчина писма за вечен сън? Защо полиците по стените на моето книгопазилище бяха останали празни като душа без радост? Или то е било дело на гняв срещу мене и после Теут е поумнял?... Но не е ли все едно!... Сега цял Теут ми говори. Ето — въздухът е бременен, трепти и ми носи вести; чувам отвред гласове, носени по стъпалата на всички музикални лествици, молят ме да не забравям Теут. Само тези,

които бяха изпепелили съкровището ми, мълчаха. Мълчеше само Мезград.

Не стихнал още последният звук от гласника, пристигнаха при мен първите пратеници на градовете. Искаха да видят не е ли измамна вестта, че Кантемир не е вече в Хотанца... „Да, приятели, Хотанца ме пощади, за вас...“

Те пристигаха, заставаха до мен и ме гледаха с усмивката на люди, обречени на смърт: не вярват, че има спасение, а все пак се радват. Смъртта ги плаши, но викът на живота е по-силен. Знаят, че душата на Кантемира е жадна за дело, че скоро не се насища. Знаят, че ако той махне ръка, призракът на смъртта ще се разнесе като сън. Затова пристигат. Гледат Кантемира, а виждат планинската верига Опор, по която е простряно платното на надеждата: стройни ракетни огнища, които ще заставят земята ни да потрепери, за да разгони тежката мора. Болката ще бъде голяма, но без нея няма нов живот. Някога смъртта е била много далеко, та не сме я виждали така страшна. Днес я гледаме отблизо. „Затова в сърцата на младите има повече огън, а в душите на старите — повече любов; затова младостта е възторжена в устрема си, а старостта е мъдра под венеца на багровите коси.“

Ударите на времемера бележеха протичащото време и съпровождаха потока на гостите, които минаваха прага на моя дом. Подът приемаше привета на милиони нозе и радостно съскаше. Но нещо сепна равномерния звън на стъпките — лека сприя изви към процепите на потона, проби гъстите редици на гостите и падна върху пода: глас, далечен глас зовеше: „Кантемире, Кантемире!“ Същият нежен и боязлив, викащ за помощ глас, що слушах там горе, в Хотанца, се бе плъзнал по пода и се преплете в нозете на гостите ми. Кой ме викаше?...

Някой крадешком се промъкна в редиците на шумящите гости и настойчиво криеше името си. О, знам, това е гласът, който иска да ме направи данник на плътта, за да ме изкуси по-лесно: над мене трептеше гласът на Левина.

Беливран беше разтворил широко вратите на жилището ми. Ярко слънчево петно лижеше прага и подаваше език по пода, негли

изтриваше праха от стъпките на гостите. Те влизаха през едната врата и се губеха в насрещната, за да сторят път на новите, които се тълпяха пред нажежената ивица на прага.

Широките им гърбове запълваха всичко. Сланицата растеше, ставаше все по-широка, стените се отместваха и бягаха навън като бреговете на река, която приижда, разлива се и обтяга мътна снага към черните очертания на далечни планини. Гостите прииждаха, движеха се напред и назад, между пода и потопа, стъпваха леко върху звука от стъпките си, мятаха поглед към креслото ми и отминаваха, влачейки след себе собствената си верига, както времето води миговете, които непрестанно се раждат, чийто брой не свършва и чиято майка е вечността. Чет нямаха моите гости. Те всички бяха работили при градене съоръженията по планината Опор, бяха творци на чудесата под Моряне, бяха родители и одухотворители на машините. Под нежните галби на ръцете им те оживяваха, вдигаха се над пясъците, отправяха поглед към далечините, що един ден трябваше да оживят с могъщия си лъх.

Никой не ми заговори, но всички нямо казваха: „Изгубихме часове, Кантемире! Но все пак сме там!“ Да, те бяха там — при Деолян, Моряне. Ослен, при мълчаливата редица на Опор и вред из палещите пясъци на Теут. Не бленуваха вече, а опитваха глътка по глътка виното на една същност. Искаха да видят не са ли измамани, не съм ли проспал в Хотанца тяхната съдба.

Те бяха убедени, че трябва да стане нещо страшно, нещо голямо. Те, мамени досега от моите неуспехи, искаха сами да видят има ли кръв по моите ръце, верен ли съм на себе си, не са ли ме освободили от Хотанца враговете ми, не са ли ми посочили те висините на благоволенieto си... Затова минаваха край мене като лъх на единна душа, която трепти на устните на болния, с последни усилия разтварящ гърди за още живот. Аз ги посрещах, изпращах сред уханния шепот на мислите: „Посейте нещо по лехите на времето! Само то ще ви донесе, с бързите колесници на дните и часовете, зрелите си плодове! Знайте, хищници чакат за трупа ми. Теут е жаден и гладен. Ще погълне и мен, ако не успея да го свържа с нишките на волята си.“

Шествието продължава. Седя на стола и гледам уморено как расте купът на писмата, падащи от устието на тръбата. Беливран вижда

умората ми, а на потона блясва синя светлина: последният ми гост се покланя и спира пред мен. Мил е, защото е последен. Подавам му ръка. О, едва сега виждам, че той е добрият Ведрин! Песните му се возят на цветни шейни по широките земи, а девиците и момците ги пеят, кога над главите им прозвънва тържествената песен на Атаир.

— Дори и ти не си ме забравил, драги Ведрине! — казвам аз.

— Дойдох да ме видиш, да ме не забравиш. Да си спомниш, че в живота има още ритъм и красота. Песента е...

— ... само красота, Ведрине!

Ведрин, който беше дошъл да ми напомни не за Теут, а за себе си, ме изгледа враждебно и без да проговори, се препъна о пламналия праг и отмина.

ВРАГЪТ

Сабин, който ме навестяваше така често в Хотанца, който не ме остави сам през трите години, откак съм свободен, днес пак ме навести пръв. Защо ли?... Без него нищо не се изгради. Знае що е сторено на Опор, познава тайните на лъчерадите Ослен; той, ведно с Велмира и Несла, е работил под Моряне. Пину там не е скривала от него нищо — ни строежа на лъчите за небесните влакове, нито за какво са създадени. Сабин знае всичко, а ми се вижда странен, загадъчен и нечист. Две години деветдесет и седем дни е вече с мене и моите приятели, а приятел не съм го видял. Вълк е той, изучил добре тайните входи за кошарите на простодушните овце.

Сабин, говорейки, процежда бавно думите си и не може да скрие слабото подгъване на левия ъгъл на устата си. Каква ли горчивина се мъчи да притисне? Не го питам. Оставям го сам да говори. Той ме гледа няколко мига упорито и после казва:

— Дойдох да те придружа до Деолян, Моряне и Опор, Кантемире. Преди седем дни ми поръча. Ето ме. Тогава ти каза: „Моряне ще направи теутци по-умни.“

— О, те са вече много умни, Сабине.

— Умни са. Дори Мезград оставя свободно да продължиш...

— Но рано е още за тръгване — часът е три от четвъртия ден. Несла и Велмира са в Тумен през този час.

— Три ли? Не, Кантемире! Часът не е вече три... Един е.

Гневно погледнах часовника. Сабин беше прав. Времемерът спеше. В очницата на часовете числото три се люлееше напред и назад. Гледах го и се чувствавах като лист, отбрулен и носен от вихър. Така безпомощен ставах, кога ми отнемаха времето. А това биваше вече много често.

— Кой спира часовниците, Сабине?... Първата година след Хотанца ние нямахме врагове, през втората — почнаха да спират уредбите, скоролетите падаха и се разбиваха, самоходи спираха

безпомощни по пътищата. Дори дълбаните в Костимел спират. Кой е врагът, който върши това, Сабине?

— Няколко пъти не успяхме ли да отразим действието на тези лъчи?

— Да, но днес пак някой ни праща лъчи-смутители. Колко често почват вече да ни смуцават!... Мирдан е оставен отдавна да се бори само с лъчите-врагове, а колко голяма е загубата ни! По цялата планета е сплел той мрежи-поглъщачи, но врагът го издебва. Где е той, где е този враг, който вече се налага, чиито удари отбиваме не тъй лесно, когото нигде не намираме?... Къде е скривалището му? С какви лъчи е окръжено, та моите уреди-съгледвачи досега не можах да открият дори посоката му?... Кога видя спрял часовникът, губя вяра, в жилите ми не тече кръв, а страх за утрешния ден. Трябва ли да понесем тоя срам, Сабине? Ти каза, че си дошъл да ме отведеш към Деолян и Моряне. Ако натам е изворът на тези лъчи, ела — води ме! И ти си приятел на Теут. Ела да спасим трите последни дни. Трите дни, що ни остават още. Чу ли? Три дни... и после — нищо...

Сабин се усмихна и сви левия ъгъл на устата си.

— Не знам къде се крие изворът на страшните лъчи, Кантемире, но ще обходим дружно местата и ще подирим...

Сега вече вярвах, че Сабин и да би знал, не би ми казал, но го поканих:

— Сабине, ще дойдеш ли наистина с мен?

— Нали за това съм тук!

— Но ти трепериш, Сабине, приятелю на утрешния ден!

— Страхувам се да не ни изпревари времето...

— Прав си. Трябва да го надгоним, докато не се е пробудила грубата душа на Теут, преди да се е сепнал звярът из пясъчните пустини. Времето, по крехките стъпала на миговете си, ни е довело до клона, на който виси зрелият плод. Да бързаме!

Сабин е станал. Беливран ме гледа. Той мислил, че писмата, що ми праща тръбата, би трябвало да бъдат изгорени, а пепелта им — разпръсната: добрите чувства, що са изповядани в тях, отново да се върнат на хората. И разбрал, че одобрявам мисълта му, приближава масата. Но нещо нечакано е станало. Очите му светват, бърже взема от купа едно писмо, като да беше то цяло съкровище; вдига високо ръка и ми сочи зелен плик с три черни жига напъряко. Тръгна да ми го даде.

— Не, Беливране! Не мога. Бързам.

Но той постави писмото на четеца и пусна ток.

— Благодаря ти, Беливране! — казах му, щом свърши писмото.

Сабин ме изгледа и подви пак левия ъгъл на устата си: от Мезград пишеха, че планетарният съвет ми прощавал и ми отреждал място в Мезградския дворец. Возан — видно бе — изграждаше нова стена около си: искаше да му бъда съветник и аз.

„О, мъдrecи — рекох в себе си, — дарът, що ми пращате, носи лъх от дълбоката ви мъдрост, но затворът Хотанца ме научи на нова истина: да изследвам плода, че после да го поднасям до устните си.“

Беливран прибра писмата от масата, а ние заминахме.

Скоролетът — огромна източена зелена птица без глава — с препасани към гърдите светли колендра, ни прие в гладния си търбух. Изначало пълзим с изумителна бързина по земята. Пред Вуиндел се дигаме високо над океана Урдина. Минаваме над Деолян, под самото слънце. Мощната група силовери на Деолян е сърцето на Теут и средище на живота му. Необозрим кръг, обсеян с уредбите. Пътят, що минава по средината му и го дели на две половини, е седем тисещи километра. В обсега на този кръг светлината не пада до пясъците: ловят я широките шепи на уредбите. Дори над стъгди и друмища стоят широко разтворени огромни лещи, които поглъщат светлината и я препращат надолу, гдето загрява могъщи възли от сплави и като сила протича по невидими пътища към превръщачите, а оттам — към всички кътища на Теут.

Седемстотин могъщи силови групи блестят в сърцето на голямата планета.

Кидалимецът, голям лъчевед, силовак и първи ватах на Теут, ни посреща.

С тъмна кожа, гол от пояса нагоре, с кръгла глава, високо чело, прав нос и големи очи със златни ириси. Устните му са нашарени с нежни златни кръвоносни жилки.

— Войниците на родината са готови. Ние бдим, а те работят! — и Кидалимецът посочи нервно преплетените части на големите уредби,

чиито редици се губеха в далечината. — Ако тук събираната всеки миг сила отправим през голямо духало към слънцето, ще го загасим! — добави той самодоволно.

— Нека свети то! Само за няколко мига ти ще ни пратиш силата на Деолян. Не да гасим слънцето ни трябва тя, а да съживим един умиращ живот.

— Но страхувам се, Кантемире, че и слънцето, и болната планета ще останат спокойни по местата си: някой успешно работи против нас. Днес пак ни пратиха лъчи-смутители. Сам не съм издирвал извора им, нито съм изследвал строежа им. До днес ние тук свободно ги понасяхме. Но не може вече. Затова подготвих уред-съгледвач, подобен на строените от тебе.

Сабин чу това и ми се стори, че потрепна. Веднага стана и ме покани да тръгваме за Моряне. Разбрах — то бе, за да ме отклони от искането да видя съгледвача на Кидалимеца. Но аз последвах Деолянския ватах в просторните кътища, където работи той ведно с нечетните си помощници. Уредът-съгледвач беше построен остроумно, но не успяхме да уловим вражи лъчи — спряно беше пращането им.

Сабин и аз напускаме Деолян и се връщаме към Моряне, към голите скали на източния бряг на Урдина, по завоя, там някъде между Хотанца и Тумен. Спираме пред седемте пещери. Между тях и „Тайната врата“ лежат седем тисеци километра. Скалите на Моряне тук се спущат стръмно надолу към пясъците. Пещерите са издълбани от някогашните изобилни води на Теут. Седем входа водят към подземията, в които преди шест години се приготвиха седем тисеци летящи влака — по една тисеца за всеки материк. Машините между това бяха разядени от времето и от отровните зъби на подземните отрицателни деятели — Дева Пину бдеше над тях, а ревнителите сами й бяха дошли на помощ да възстановят повреденото. Възстановиха старото и дадоха нещо ново. Слизайки от скоролета, поставих на числото „три“ стрелката от кръга на предавателя и нанесох името „Пину“.

Пръв, през първата врата, навлезе Сабин. Аз го последвах. Подземният вход ме обгърна с мрак и прохлада. О каменния свод се разби съскането на стъпките ми. Близо до първото разклонение нечакано ме обля червен пламен. Гора подскочи, аз паднах по очи. Кога се свързах от удара, извиках силно: „Сабине, Сабине!“ Гласът ми се

раздружи о неравните стени на пещерата, извиси се едно стъпало погоре и потъвайки в страничните ходове, ми се обади още няколко пъти, падна с рязък звън в котела на бездната и млъкна.

Сабин не се вести.

Кога излязох вън, Дева Пину току-що заставаше до скоролета ми. Тя видя лицето и ръцете ми обгорени.

— Що ти е, Кантемире?

— Не е ли дохаждал и по-рано тук Сабин? — посрещнах с ново питане нейното.

— Преди три дни. Да, той минал оттук; сама не го видях; каза ми Брана.

Разбрах какво ми е бил приготвил Сабин — но несръчно го е сторил. Сега той ще отиде при Возана и левият ъгъл на устата му ще се свива, но вече виновно. Днес тук имах нова среща с другия Теут, със злия; той не беше умрял. Болник е, който разлива лекарството си. Но аз ще спъна разсъдъка му и той сам ще ме моли да му го дам.

Дева Пину ме изгледа и питането ми разбра, не Сабин ме е обгорил.

— Не мисли, Кантемире, че съм помагала на злия!... — уверява ме тя и ме моли да не мисля, че уговор е сторила с другия. Не назоваваше дори името „Сабин“.

Отново навлязох в подземията Моряне. Машините, отработени по вещите чертежи на Пину, бяха готови. В трета, четвърта и седма пещера видях изцяло подновени влакове. Там бяха най-мощните скоролети, пригодени сами да произвеждат лъчи „к7с“; помолих Пину да бъде готова с хората си. Кога ѝ се прати вест, да позволи на многотисещите си машини-деятели да отлетят над болната земя.

Грижете ми за утрешния ден правеха труден пътя ми към Тумен. Много сторихме през изтеклите три работни години. Стоим вече пред прага на последния ден, но в душата ми е страшна гостенка. Искам ли да бъда сам, да се вгълбя в страшната задача, решен най-после да извлека из хаоса на случайностите, които я ограждаха, крайния извод на живота, пред мен изпъкваше все той — образът на Велмира. „Не съм ли и аз малка величина в строя на твоята задача? — питаше тя и ме гледеше твърдо в очите. — Или ще ме зачеркнеш като безкрайно малка дроб, та с несмущавана съвест да метнеш на мисълта си в липа

своите равенства и от настръхналите им гроздове да източииш виното си?...“

Тръсвам глава да отмахна тоя образ и мисля за друго. В Тумен може би са научили нещо за врага, но искат насаме да ми го кажат. И бързам за там, а през бронята на волята ми се показва малко, дръзко езиче: „Велмира ще видиш там!“

Пътьом обаче Боемил от Пресло ме моли да се отбия в Ослен. Отклонявам се от пътя си. Боемил не беше в Пресло, кога слязох там на широката поляна, между самата стена, изтесана по стръмния спусък на Опор и сенника с малкия звездочет. Още не бях се полюбувал на блестящите овали на челните ракети и пред мен застана Левина, Побързах да ѝ кажа:

— Дойдох за Боемил... — В очите ѝ пламнаха лукави пламъчета:

— Аз те виках, Кантемире.

— Дори ти да си ме викала! Нима не ще ми позволиш да видя що е сторено тук, на Опор?

— Как се глумиш над мене!... Разбира се — всичко ще видиш; и ще узнаеш, че съм те търсила в Кожел. А като не те настигнах в Деолян, дойдох тук. Исках да бъда първата жена, която ще видиш днес.

— Но не узна, че не си успяла: Пину първа ми помогна да измия раните си.

— Как бих могла да ти помогна, когато бягаш от мене!

— Не бягам. Дойдох тук да ме видиш и ти. Онзи не успя. Ти не ще ли се потрудиш да продължиш неговото дело?...

Левина е смутена. Гледа ту мен, ту планината. Но ясно ми е, че не се изплаши от раните ми.

Левина мълчи, загледана в Опор. Планинската верига изглеждаше на безкрайно дълга челюст от непознато животно. Нанизаните по нея ракетни огнища са страшните ѝ зъби, лъснати срещу глупаво засмяната площ на нашата планета. После нечакано се обръща към мене:

— Защо ти са тези очи, нанизани по планината? В жълтия им блясък тече струята на твоето безкрайно безумие, Кантемире!...

Не отговорих веднага на Левина, защото бях загледан към високия самотен къжел, наричан Окол. Там, на самия му връх, блещукаше голяма гъба — новопостроеният звездочет. Люди не се виждаха, но знаех, че сега там има трима, които привършваха

поставянето на всички уреди и потреби. Оттам ще се даде заповед за възпламеняване на ракетите по планината, за изпращане ток от лъчерадите Ослен.

Левина гледа как се сливам с далечината, която работи за утрешния ден, и ме кори:

— Морето на безумието те опиянява!...

— Но ние видяхме и океана на мъдростта, Левино! Нарича се Возан. Не се вълнуваме вече от неговата дълбочина. Сега всички копнеят за едно: да ги озари светкавицата на безумието...

— Ако не успееш?

— Тогава пак ще стоим пред прага на смъртта, както и сега.

Левина ме гледа насмешливо.

— Не е ли все едно как ще умре Теут? Ами ако ужасът на смъртния лъх го извлече из погребалния ковчег?... Ние работим за това. Ние искаме призракът на смъртта да се стопи в мъглата на една почти безкрайна далечина.

— Костимел е неизчерпаем, безкрайна е долината Оса; низината Хотанца е щедра! — мълви Левина.

— Щедра е! Готова е да ни отстъпи храна за три дни още. Права си. Теут не ще умре утре, но след три дни...

— Не, Кантемире! Ти си жесток. Теутци вече треперят не от страха пред смъртта, а от тебе. Ти работиш и мълчиш; кога трябваше да кажеш „не“, ти разби затвора си и побягна. Дори Левина, златооката Левина, не ти е свидна. Отиваш да галиш своите хладни и жестоки помагачи, дивиш се на страшните кръгли зъби, наредени по челюстта на това чудовище...

Левина говореше, а Опор отгоре ми кимаше ободрително. Един овал от втория ред зееше отворен и в дулото му се показаха опнати телата на двама работници, които вършеха нещо в клетката. Погледът ми по-дълго време бе прикован към работниците, а това разгневи Левина:

— Ах, как искам да не останеше ни следа от градежа ти!... Чудно би било, ако и утре Опор остане да носи жестоките си накити. Не си ли наистина и ти къс от тях, Кантемире? Кога ме викат на беритба в топлиците на Оса, душата ми се облива в мъка: колко нежни стръка и възхитителни плода престават да съществуват поради жестоката необходимост да се живее, а ти зовеш своите механически

берачи на човешката беритба. Не, не! Аз искам утре още Опор да остане без бляскавия си накит.

— Да разрушат ракетните гнезда на Опор ли искаш?

— Да! Защото една врачка ми каза: „В деня, когато Теут ги снесе от плещите си, ще спечелиш Кантемира!“

— Вярваш ли, че тогава ще се върне радостта ти?

— Вярвам!...

— А що би казала, ако се отрека от изграденото и го съборя?

— Истина ли? Отречи се, Кантемире, отречи се! Ти наистина искаш да ме зарадваш. Каж ми — ще сринеш ли изграденото?...

И Левина почна да вика, да скача от радост, да се вие около ми като клон, подет от сприя. Слънцето спокойно галеше с невидимите си пръсти голямата планина, а лъчерадите Ослен, купенът Окол, градовете и равнините пред мен горяха в тихи пожари. Друмите като пълноводни реки носеха своя товар, а редки светкавици над нас прорязваха въздуха. Левина беше спряла до мен, а сенките ни в несръчна сплав пълзяха по пясъка.

След като помълча, тя постави ръце на хълбоците си:

— Ти все пак не ще се откажеш от планината. Чета го в очите ти: искаш да побегнеш от мен.

— Последният ден знае това, Левино. Но не е ли по-добре големите радости и скърби да дохождат нечакано? Тогава те взимат по-малко жертви.

Тя ме изгледа и не каза нищо.

— Левино, не се плаши. Нали ти сама казваше, че през ужаса на утрешния ден ще пропълзи вярата в спасението?

— Да, онези, що загиват...

Не дочаках да се доизкаже Левина: Боемил, уредникът на Пресло, бе пристигнал и ме отведе, за да ми посочи успехите си, постигнати от него при търсене извора на лъчите-смутители. Три нови случая му бяха дали възможност да стигне до верен извод. Обнадежди ме работата му. Кога се върнах обратно, намерих Левина зла и черна.

— Левино, Левино, ти си само жена. Напусто те водя и ти соча колко е безнадежден животът ви среди жестоките пясъци, над които не пеят птици, над които цветя не разливат нежна реха, по които утро и вечер не разсипват ярки багри. Ти не искаш да видиш, че радостта е

напуснала нашата планета, че животът ни е без радост и светлина като кладенец без вода...

Кога в Костимел видиш осквернени покоите на миналото, кога видиш как хиената на Теут изравя из отдавна забравени гробове кост по кост скелетите на някога живели люди, та чрез недогризаните от времето трупове да живее — ти ще разбереш и ще видиш, дори с превързани очи ще видиш...

— Костимел ли? Не, Кантемире, Моряне по ми се нрави. Там, от високите и черни скали, ще гледам в страшните дълбочини на океана като в пустите очи на времето. Помниш ли? Веднъж бяхме там; ти, загледан към Деолян, затулен зад синкавите пари, що вечно плават над Урдина, каза...

Аз я прекъснах:

— Левино, ти ми говориш за Моряне, мамиш ме натам чрез нишките на общия ни спомен, но чета друго по златната влага на засенените с гъсти ресници очи. Искаш да бъдем в Костимел. Там ли? Кажи.

Левина не отговори.

Отворът на оръдието беше вече затворен. Мъката и задухата, породени от вида на двамата работници в него, минаха. Пожелах на Боемил усърдие и скоролетът ни понесе към север.

Не пътувахме, а падахме от планина на планина — все по-надоле и по-надоле. Като че ли ни спускаше обезумял подемен стол в страшни бездни. Левина прехапа език и не каза дума. Но при седемдесет и пето черпало спряхме. Колата не искаше вече да продължава. Нямаше ток.

Бяхме все още горе из високите планини. Долината Оса и равнините на Багди потъваха далеко под нас. Водочерпната уредба — изоставена съкровищница от сънищата на моите младини — ни беше метнала милостиво къса сянка. Няколко мига щяхме да ѝ бъдем гости. Левина седна под сянката на полегналото настрани черпало, а мене ме примами острата и прошарена сянка на разсейвача.

Лениви пътници, които никога не са се стремили към цел, за които пътуването не е било дори бягство от мората, що ги дебне, се срещаха и разминаваха по пътя пред нас. Навели глави, обезнадеждени, нечакащи чудо да пресътвори света им, те пътуваха и

не мислеха къде отиват, нито се питаха ще стигнат ли някъде и кога. Милиони бяха те. Милионен тежък товар за мен и моите приятели, а спокойна гора, из която се криеше удобно Возан.

Левина не ги гледаше. Приседнала до самото черпало, тя ровеше с ръка, засуетена да освободи една става на черпалото, засипана от пясъка. Но нечакано спря и ме изгледа изплашено:

— Да бягаме, Кантемире! Страшно е тук... Пак чух подземен тътен.

— Преизподнята гневно е стиснала челюсти и скърца зъби. Не, не! Не скърцат зъбите на преизподнята, а като че ли огромно дърво, дървото, на което седим, на което са построени нашите гнезда — и Кожел, и Тумен, и Пресло, и Багди, и Виная — целият свят се е огънал под товара на плодовете си и почва да се пречупва.

— Ето пак! Слушай...

— Дънерът е гнил, Левино. Слушаме го как трещи. Видиш ли тези планини, наредени една над друга, та до Опор!... Те бавно се свличат към ниските земи Багди, Виная, Сомля, Сенар... Идат не сами — водят след себе си Оснега и всички тъмни стихии, които лежат зад тях. Водят ги към равнините, към океаните, които сме изгребали.

Левина почти не ме слушаше. Допряла ухо до черния труп на черпалото, искаше да проникне през дебелията броня на невидимото, за да може, успокоявайки себе си, да ми каже:

— Наистина шум е, но все пак не е тъй страшно.

Страшно не е, но след три дни животът ще спре така, както сега са спрели самоходите по широките пътища...

Между това самоходът ни повика — получил бе отново ток. Изгубили бяхме много време под сянката на черпалото, затова щяхме да изминем пътя до Костимел по въздуха.

Левина се бавеше. Не искаше ли вече да ме придружава?...

— Да те оставя ли тук, Левино?

— Остани и ти! Не отивай към Костимел! Остани тук още два мига поне — за мен. Досега нищо не си ми отстъпил, нищо не си ми дал...

— Трябва да видиш Костимел! Виж го, че после искай от мене жертви.

Левина се притисна до мен. Аз отклоних ръката и.

Скоролетът попълзя леко по търбуха си, кухите колендра пропяха, откъснахме се от пътя и полетяхме. Трите тисеци километра се намотаха върху бляскавите повърхности на колендрата. Бяхме над Костимел. Слязохме до северния бряг. Пред нас зееше шеметна пропаст. Отвесна стена, изрязвана с векове, слизаше до дъното на каменоломната. Левина погледна надолу и изплашена се сепна назад.

Долу, под нас, в полукръг — от запад към изток и към спусъците на Оса, се диплеха синкави вълни: уредбите на Костимел. Те потъваха в далечината, изтъняваха и под булото на маранята се губеха из пясъците. Просторните уредби за въздух и храна в Костимел бяха седмото чудо на Багди. Тук преживях първите си несполуки в живота. Под сивите покриви лежи първата ми мъка. Там Батуил ми стана враг и пак там аз станах враг и приятел на Теут.

Стояхме до брега на самата пропаст и през мъглата на миналото гледах в чашата на юношеските си спомени. Левина ме дръпна:

— Още две стъпки напред и...

Но тя се боеше само за себе си.

— Защо се боиш, Левино! Не е ли скоролетът с нас!...

— Оттегли се малко назад.

— И от Костимел ли се боиш?

— Костимел ли? Това тук Костимел ли е? А що правят онези люди, засуетени по дъното на огромното поле, изтесано така дълбоко в земята и с такива необгледни граници?

— Не се ли хвалеше преди време ти самата с Костимел, а сега ме питаш: защо се суетят хората му там. Те по невидими подземни пътища пращат на една седма от Теут храна и въздух.

— Искаш да ме мъчиш! — простена тя тъжно.

— Не ми ли вярваш?

— Не, разбира се, щом ме уверяваш, че се храним с камъни и дишаме изкопаемите на Костимел.

— Тъкмо така! Теут се храни с камъни и диша камъни. Само затова казваме: „Костимел е родител на смъртта.“ Тя се роди тук, тук възмъжа и тръгна да шета по земите ни. Била е на гости и при тебе.

— Какво е било тук по-рано?

— По-рано ли? Добро питане! По-рано, т.е. преди седемстотин милиона години!... Било е град, а може би — столица на държава. Ела с мен.

Прелетяхме над уредбите. Машината ни слезе долу при група дълбачи. Левина чевръсто се покатери по куп камъни, почти до самата граница на сянката, хвърлена от сградите. Тежкото дишане на машините предизвикателно ни хвърляше пуховите си топки и заспиваше в собствения си ритъм. Сянката на скоролета, разлата и пепелява, уморено се бе подпряла на един голям куп трошляк, изсипван от гърлото на тром дълбач, който мотаеше тежки челюсти като преживно животно и лениво слушаше еднозвучния ромон на ставите си, заливан бурно от воя на раздробяваните скални отломъци. До самия купен стоеше тънката линия на подемача; жадно хъркащ, той смучеше и препращаше ситнежа по горно корито в гърлото на машините, скрити под сивите покриви пред нас.

На десет стъпки пред Левина работеха дълбачи. Редицата им бягаше на север край сянката на уредбите и в далечината се сливаше с нея. Зад редицата им, на триста стъпки по-назад, беше втората редица, зад нея — третата и така до линията на кръгозора. Предните — на ниско, вторите — на едно стъпало по-горе, редиците една друга се гонеха и стигаха долината Оса. Пред нас, в далечината, се разстиляше поле, насадено с чудна гора, която гърми, яде и бавно потъна надолу.

Гладните челюсти на дълбачите се разтваряха, забиваха редки зъби в плътта на планетата, с трясък откъртваха залька си, опъваха сухи вратове назад, изплюваха в улеите плячката си и пак се връщаха — по-гладни и по-свирепи.

— Какво е било името на този град? Имало ли е тогава тук люди като нас?

— Дори по-щастливи, Левино. Но защо ти трябва, името на града, името на мъртвеца, върху чиято плът сме се нахвърлили? Видиш ли ги? Догдето стигне око: все машини, люди, рев, гмеж и лек дим, който се вие нагоре като послесмъртна молитва на тоя някогашен град. Той моли да не изравяме скелета му.

— Но все пак той е имал име.

— Дори и да знаем името му, не ще го пожалим, не ще се вслушаме в заклинателните думи на молитвата му; ще го изядем.

— Жесток си...

— Забравяш ли, че живях три години при Росан в Хотанца!...

— Говориш ми за Росан само за да не ми кажеш нещо повече за Костимел. Кажи ми защо се стълпиха сега там над улея, в който

машината току-що изсипа своята плячка?

— Защо ли? Гледат що е отхапала тризъбата челюст на дълбача. Може би някой окаменял ревнив бут от великосветска дама, или каменен къс от светилището на големия храм в този град. А може и черепа на великия му гадател и мъдрец.

Като казах това, отскочих до улея, взех един отломък и го занесох на Левина. Тя погледна изкопаното и трепна.

— Хвърли го, Кантемире!... Нима Теут се храни с окаменелите кости на този жалък някогашен град?

Взе бедрената кост, що ѝ поднесох, и гневно я захвърли.

— Жестоко се шегуваш...

— Жестоко... Ти не си се ровила из писмената, които говорят за неизмеримите бедствия, преживени от нашата земя преди откриването на Костимел и след като било изчерпано всичко под дъното на Урдина. „Мор и вой“ са думите, които се четат по няколко пъти на всяка страница. Умиращите застинали с труповете си пясъците, а воят на живите пълзял по земята като висока водна стена, забързана да се разбие о бреговете на безсърдечието на света.

Но сега виж тези високи, изтесани от машините стени! Като че ли никога не ще се изчерпи храната, скрита в дебелиите пластове. Сега сме над гробището на този някогашен град. Разкопаваме го, защото друго нямаме. Търсим храна. Грозно е наистина, че я намираме тук, в гробището на стария град. Но по-страшното е, че и това скоро ще свърши.

Аз не довърших мисълта си: близкият до нас гласник помена името „Кантемир“. Млъкнах изненадан: Возан възвестяваше на Теут, че съм се бил вразумил, разбрал съм бил дори, че не би могло да се направи нищо за бедната планета и затова съм бил избягал, гонен от срам. Людите били престанали да се топят на огнището на моята мисъл. По безплодните пясъци на равнините била цъфнала омраза към мен и делото ми. Така говореше той сега, негли забравил, че беше готов да ме приеме за другар и съветник. Или тогава е слагал изкушения на пътя ми?... Левина светна. Продължително ме гледа втренчено в очите и после бурно ми подаде и двете си ръце:

— А на мене нищо не си казал! Не угадих ли, че бягаш!...

Тя каза това, а мислеше: „И да би искал да бягаш, не би успял. Не съм ли срещу тебе? На пътя ти съм като сложен камък. Ти ще се

спънеш о него.“

Не исках да отговоря на Левина. Би било страшно мъчително да не ѝ кажа „да“. Ето — тя ме гледа. Следи ту очите, ту устните ми. Но Гора ме спаси. Той изтича отнякъде, пазейки едната си нога, и застана пред мен. Дали не идеше тук от Кожел? Той винаги угаждаше где се намирам. Или, спомнил старото си жилище около уредбите Костимел, беше дошъл тук да дири остатъци от заровена някога храна?

Уморен, но зарадван, че ме намира, потри се о бедрата ми за поздрав, вдигна глава и ме изгледа. Очите му бяха влажни и скръбни. Щом го погалих по челото, легна и се простря по ребрата си. Левина седна върху купчината камъни. Аз приклекнах и проведох ръка по гръбнака на Гора. Той примижа от радост, изпъна нозе напред и от лапата на предната му дясна нога падна малък пръстен. Взех го бързо и с изненада прочетох: „Хорибен — 3672“.

— Левино, чуваш ли? И Хорибен! Днес пък Хорибен... Та кой ли остана вече!... Отиват си те безшумно — един по един — да пълнят гробниците на Тумен. Някога някои след нас ще изравят и нашите кости, както правим ние тук сега. Ето пръстена с името му. Върху метала е издълбано името на града, улицата и жилището.

Левина взе пръстена и укорно каза на Гора: „Бедно животно, ти не бива сега да носиш тъжни вести на Кантемира...“

(„... за да бъде весела жертвата ми...“) — би казала тя навярно, ако не бях при нея. Но тя продължи с подчертан тон: „... когато се готви да се жертвува за Теут.“

(„... да бъде жертвуван за Теут.“) — мисля, че би рекла.

— Нали не това стоеше на езика ти, Левино? Ти сгреши. Не, Левино, не им вярвай. Не вярвай на Возана. Не бягам. Оставам си приятел на своите приятели и врагове. Ето, аз отивам при неразумните, защото съм и за добрите, и за лошите.

— Дори и за враговете! — добави Левина с лека насмешка.

— Наказван съм за това, че обичам другите, а ти ме осмиваш.

— Другите ли?... Кои са те? О, да. Сега вече знам — ти мислиш само за Велмира. Оная кобилица, с потъмняло злато в очите, потъмняло в кипежа на нечисти желаня, и с вежди — багдийски пясък. Другите!... Да би казал поне: „другата“; па би могъл да ѝ съпоставиш и Мирдана...

Велмира ли? Разбира се — и нея. В числото на „всички“ е и тя.

— Но не и аз, нали? Аз не съм в числото на другите.

— Ти ставаш вече зла, Левина! Помни Хорибена... Хорибен е мъртъв. Но ти не си виновна; Возановият глас отново те изведе на пътя, по който пъплят моите врагове.

Левина се обърна към чертата на уредбите, гдето край лявата страна на моя скоролет беше забоден стълбът на гласника. Той неволно ѝ напомни Возана. Сочейки уреда, ѝ каза:

— Видиш ли го? Той и неговите братя са нападнат върху нашето кълбо. Вредом стърчат, забодени върху високи пръти страшни черепи, готови да разгласят дори незамислена още мисъл, да ръсят гадния прах на омразата. Ти чу: вредом цъфнала омраза към мене. Учудва ли те това? Любовта ми към другите се ражда, когато ме облъхне езиче от пламъка на страданието им. Та странно ли е, че някои мразят тъкмо оня, който ги обича?...

Говоря ти, а знам, че не ме слушаш. Загледана си другаде. Ти дори не разбра защо дойдохме тука. Разбира се — не да ме принесеш в жертва. Не се противи! Знам. Сабин опита, ще опиташ и ти. Това същото върша и аз: доведох те тук да видиш колко безнадежден е животът ни, колко страшен е викът: „Търсете нов път за живота!“ Но между нас има малка разлика — аз те доведох да ти посоча пропастта, в която сме, да те пробудя, а ти се грижиш да ме приспиш, та безропотно да нося оковите си, да целувам веригите, които са ме стегнали. Опитваш се да направиш от мене роб на тая плът, която е съчетана в изискани форми и се нарича Левина. Ти искаш да видиш по зъбите ми човешка мърша.

Не, Левина не ме слуша. Стори ми се дори, че някой откъм тридесетия дълбач ѝ даде знак, а тя в отговор на знака захапа показалеца на дясната си ръка. Левина се загледа втренчено напред и без да ме погледне, каза:

— Там, там!

Погледнах към посоката, но не видях нищо. Обаче скоро към тридесетия дълбач се дигна прах, който затъмни редицата, и ужасен гръм ни разтреса. Прахът се понесе нагоре и се разкъса на части от мрежата на поемателите. Левина тръгна натам. Последвах я. Стигнахме до широка прясна яма, по дъното на която бавно се слагаха тежки облаци прах. Искях да пристъпя по-близо. Левина, която ме

поощряваше досега да я следвам, бързо се върна назад и ме дръпна за ръката:

— Стой, не отивай напред. Едва сега виждам безумието си. Обичам те, затова те моля: не отивай напред!

Кога сторих няколко стъпки назад от мястото на взрива, нов и посилен го последва. Посипа ни ситен дъжд от пясък и прах. Тежки стълбове земя се дигнаха нагоре и с грохот паднаха в първата яма.

— Това беше за тебе. Бягай!...

Левина ме блъсна по рамото, а сама тръгна към запад. Наблизо минаваше широкият път за Равна. Тя прекоси тясната ивица пясък, що делеше уредбите от друма, пое пътя, водещ за главния друм, и потъна в редиците на пътниците.

Горе, на ръба на ямата, изровена от взрива, стоеше вече Анаго, ватахът на Костимел, дошъл да види разрушенията.

— Искаха да накажат любопитството ми, Анаго.

— Само твоето любопитство ли? То ли е виновно?

— Защо да подозирам умрелите? Не е ли безцелно?...

Анаго ме изгледа многозначително:

— Та кой е убит?

— Убити няма, но една се самоуби. Погреба я там широкият път.

Анаго погледна към запад и разбра.

— Времемерът и звездочетът са спокойни днес. Но преди час имахме силно спадане на налягането в токовите възли.

Тази вест беше страшна. Помолих го да вземе изпратения и до него издирван и да ме придружи.

През целия път до Мезград напусто се опитвах да вплета в мислите си Левина и Возана. Не съдбата на Теут, а Велмира ги беше пропъдила — Велмира, която стоеше на едно клонче от съзнанието ми. Мъчех се да го прекърша и махна, за да видя по-нататък, но не успях. През мъглата на безредните образи, които се тълпяха у мен, ме гледаха две широко разтворени очи — очите на Велмира. Анаго седеше до мен и ме гледаше изкосо. Раздиплях всяка гънка на земите, що бягаха под нас, пробивах мислено сините мъглявини на далечините, заставах над сивите пламтящи петна на градовете. От тази височина говорех мислено на Левина за неща, които тя не разбираше и

към които вече не ще литне мисълта и: стремях се да удавя в морето на пустотата бликация в душата ми гняв.

Анаго следеше усърдно уреда и навремени ми отправяше поглед: „Нищо ново няма!“

Аз бях все още гневен, че не успях да отбия дръзкия образ: Велмира ми се вестяваше, прозрачна и безплътна, а през нея виждах отмъстителни зли очи — очите на Левина. Кога над ниските пламъци на пясъците, в далечните кръгозори, се подаваха белите прозирни пръсти на Велмира, впивах поглед в показателя на скоростта — малка ми се виждаше тя. Яростно натисках предавателя. Машината, стигнала пределна скорост, молеше стихииите и простора да не ѝ сложат крак. Страхотната песен на разбивания от нея вятър оставаше зад нас и дрипите ѝ падаха бавно надолу към пясъчната равнина. Нека шеметът на летежа ме откъсне от мен самия, за да не виждам, че ме люлее люлката на тежка борба.

За това, че образът на Велмира беше разкъсан в съзнанието ми, усещах непрестанна, бързорастяща жажда да я видя... Ако и да мислех само за нея, не успях наведнъж да обгърна целия ѝ образ. Но нечакано над чертата на далечния кръгозор светна, в пламъците на развихрените ѝ коси, първата буква на името ѝ, а гласът ѝ биеше малките си крилца о песента на нежни детски гласове.

„Пяет вихри в душата ти, Кантемире!...“

Анаго се навежда над мене. Мълви ми нещо, но не го чувам. Скоролетът лети по-бърже от звука. Под нас са пясъчни хълмове. В далечината се вихрят косите на Велмира, все така прозрачни и безплътни. Хълмовете бягат от нас като подплашени животни и разтягат в свободните си извиви гърбиците на една и съща буква. Като че ли тук, пред нас, е минала Велмира, мятала е гневно първата буква на името си и е посяла пътя ни с нея. Бавно, бавно неясното влечение се превръща в мъка и мисля: Велмира да би знала мъката ми, с бясна ярост би догонила скоролета. От болка би ухапала пеещото колендро.

В мигове на прояснение бясно бичувах себе си, че избягах от една плът, а ставах данник на друга. Боря се да отместя камъка, откъртен от планината на моите чувства и проснат на пътя ми. Тежка е

борбата и въздишам: „Защо силата, с която е дарен разумът, е отказана на чувствата?... Защо не можем да обгърнем и сгреем другите, а сами да останем незасегнати от големия огън?...“

Теут посреща всеки звън на времето с отворена и гладна паст, а го изпраща вярващ, че все пак е успял да обуздае глада. И по тая везеница на живота съди за живота на другите. А когато срещу това гъмжило се видя сам, бичуван от жажда да превърна в злато пясъците на цялата планета, да превърна гладния вой в хвалебна песен, почвам да разбирам защо ме зоват „чудак“, разбирам, че мълвата: „Кантемир бяга да се спаси“, може да поникне на тая странна нива, наречена Теут. А как ще се спаси Кантемир, когато загива цял свят?...

— Анаго, вярваш ли, че бягам?

Анаго не ми отговаря, а пита с очи: „Какво е станало?“

Вече сме над Мезград. Скоролетът е застанал високо и трепти на място. Анаго сочи с пръст уреда съгледвач: нищо не открил.

— Аз ги дебна, а те ме смятат измамник. Не съм ли наистина измамник?

Анаго иска да ме утеши:

— Не, Кантемире, огорчава те твоето собствено чувство.

Той ми говори така, защото мисли, че Левина е оставила празнота в душата ми. За нея само скърбя; скърбя, че можеше да бъде добра.

Седемте съграда на Мезград бяха проточили охровите шици на своите пътища към средищния град — огромен кръг, чиито улици се събираха на хоро в празното му сърце, но се спъваха о часовника, който стреляше с острия си връх синьото небе, а сянката му слизаше по начупената линия на полите му надолу към земята.

Слязохме върху покрива на „Истини-векове“. Подвижна стълба ни снесе на улицата. По странните клавиши на светливите петна от сенника на пътя стигнахме до площада, в първия му дял. Спряхме до входните стъпала на планетния дворец; слушаме:

„За гости — часовете от девет до седем и от пет до четири“ — каза левият самодей — пазач на стълбището, и ни сочи черна плоча, по която бяха изваяни казаните от него думи.

„Съпровод: двама другари!“ — допълни дясностоящият.

Самодеите, стоящи отляво и дясно на по-горни стъпала, гледаха с тъпия поглед на електрическите си очи часовника и сградите зад него.

Светлините от челника на сградата „Истини-векове“, построена в ъгъла на шестия дял на площада, ни уверяваха, че там може да се намерят запазени мислите на много поколения от живи и мъртви векове. „Музей на мисли“, си казах.

Анаго ме пита дали тук, пред стълбите, под слабата защита на уличния навес, ще чакаме почти два часа, за да видим Возана. Вместо отговор, посочих надписа „Истини-векове“.

— Да отидем ли там, Анаго?

— Да отдъхнем там, Кантемире — каза той, като прехапа с единствения си преден долен зъб горната си устна и се приготви за нов разговор. Бяхме вече в широкото преддверие на „Истини-векове“.

„Първа зала — Старини; втора зала — Планетна летопис; трета зала — Небесна кинетика; шеста зала — Музика; тридесет и пета зала — Песен; сто седемдесет и пета — Закон; триста осемдесет и пета зала — Зрелище; седемстотин шестдесет и трета — Читалня“ — говореше прислонът в трема на „Истини-векове“. Влизаме вътре. Живият водач изведе от една съседна на прислона стая служебен скороход. Седнахме с Анаго, но уредът не искаше да ни покаже съкровището.

— Може би е уморен от много работа!...

— Не — отвърна смутеният водач. — Две години вече как не сме поставили в ход ни една машина.

— Да отидем пеш до „триста осемдесет и пет“ и „седемстотин шестдесет и три“ — казах на Анаго.

Водачът се изплаши.

— Три тисеци лакти път пеша ли?...

И нечакано и за самия него, машината отстъпи. Пропяха зъбчати колела и ние се понесохме. Сепна се самотата из ъглите на зали и тремове; огромни отвори учудено ни гледаха и успокоени, че отминаваме, въздъхваха тежко. Въздишката им се удряше о потопа и безпомощна падаше долу. Меките ходила на скорохода проточиха след себе си следи от криви линии, отпечатани върху ситния пясъчен прах, що времето безшумно бе отсявало по подовете. В книгопазилището, както и в зрелищната зала, ни посрещаха изтеклите очи на нищото. Тук дори и стените бяха отвикнали от човешка реч, та се бунтуваха и

надпреварваха да си я подмятат, докато я прогонят. Велик: си, Теуте, дори на смъртното легло! Никой болник не е бил ограждан с подобно величаво мълчание!...

Анаго подаде навън долния си преден зъб и каза:

— Да чакам ли тук?

— Не!... Отивай! На покрива те чака скоролет. Опитай наново. Преди да сме открили врага, не бихме могли да минем напред.

— А другото зло?... — (Анаго мислеше за Левина).

— Тя умря, Анаго.

— Охо, лековерно момче! Злото у жената е безсмъртно.

В седем часа, тържествено съпроводен от двама оплоден, стигнах входа на голямата сланица на съвета. В дъното ѝ седяха те, старците, а встрани, край стените, няколко души лениво слушаха. Не ме чува, че съм влязъл. Прашен, изнурен и тъмен, не би ме дори познали. Минах край една от масите, до която седяха неколцина, и отминах напред към мъдреците, които горещо споряха и не смятаха скоро да млькнат. Името ми още се преплиташе в речите им. С леки стъпки доближих масата им, изравних се с нея и застанах.

— Тук съм аз, Возане! Не съм избягал, а вода след себе си отрицателите на вашето заповядано единомислие. Ние не се съмняваме в себе си. Не нам, а вам не достига вяра. Уж не вярвате, че загиваме, а сте се хванали за столовете от страх да не паднете. Мъчите се да ги закрепите с невярна вест за мене. Закривате с длани очите си да не виждате истината, но тя е тук...

— Щом светът загива, ти кого спасяваш?... Ти не си Кантемир. Той не би могъл да говори така. Но все пак гласът е негов! — каза един от старците, който не можеше да различава хората по образите им.

Настъпи мълчание. Аз чаках да заговорят другите. Среди тишината се проточи малкият глас на Рускон:

— Другари, не знам дали не трябва да напусна сланицата на съвета, гдето е допуснато редом с вас да стои един, когото наричате Кантемир...

— Вие ме призовахте тук, та затова искам да чуя, сега пък защо не ме щете! — казах аз. — Място ми отреждате в съвета, а сега...

— Вие знаете, знаят и теутци, че той е син не на Теут, а на тайно семейство! — каза Рускон, обръщайки се към Возана. След кратък отдых той продължи: — Кантемир е син на жена, която не го е предала за отглеждане в детски дом; престъпвайки законите, тя го е родила като псица в пещерите на Моряне, отгледала го е там и само будното око на закона е могло да го припечели отново за Теут. Но е било вече много късно. Той може би помни още плътската си майка. На такива синове-бегълци са давани винаги имена с „ир“, за да ги помни светът. Не ви ли навява ужас името му? Не ви ли е напомняло то за произхода на изправения пред вас мъж?

— Коя е майка му? — попита Возан.

— Не се знае. Намерили тогаз детето само...

— Ако се вярва на мълвата, Кантемир и досега още живее до скута на своя баща...

— Не ви ли говори това, че Теут не се крепи здраво на законите си?

Така се одумваха съветниците на Возана. Той се замисли дълбоко и после дигна глава:

— Говори, Кантемире!

— Не познавам баща и майка. Син Теутов съм, тъй както и вие.

— Спри!... — извика възмутеният Рускон и се обърна към другарите си: — А как искате вие това да не е така! Спокойно ме слушате, а никой от вас не трепва! — каза и напусна съвета.

Чух възмущението на Рускона. Слабият му глас каза много. Но той не поясни защо ситни пясъци бавно покриват подове и покои в „Истини-векове“. Там врати и подове жадуват за посетители. Съкровищниците на мисъл и красота — несретни невести на скъдо време — никога не ще видят рудокоп из покоите си. Пустошът на безмълвието е свил завинаги своето гнездо. Там окаменяла мисъл вие паяжините си, времето сипе по тях пластове пепел, а учените тичат след разглобената колесница на бедна държавна мисъл, сеят по стъгдите лъжи и строят пътя на властта с думата „гладните“, а на знамето на великия Теут са нарисували празен търбух.

Не бих могъл да поведе Возана и другарите му след себе си. Напуснах ги и заминах за Тумен. Сега вече съм съвсем сам и мога да отрипя яза на дивата си мисъл. Велмира не ме остави дори и когато бях горе, при старците. Да, в многообразието си светът си остава един и същ: отражение само на душите ни.

Летях над равнини, долове и планини с подлудяваща бързина. Долу всичко се виеше вихрово. Кръгзорът далеко пред мен се разтягаше, планините под мен в болка се свиваха и отминаваха. Скоролетът лакомо гълташе пламналите простори и ги разсейваше като син прах.

Велмира ме владееше. Тя бе вред: и в шума на машината, и в звука на гласника, и в сенките на равнините, които като привидения ме пресрещаха и отминаваха. Аз чаках една от тях да се дигне, да мине пред скоролета, да вдигне ръка и каже: „Кантемире, не видиш ли? Аз съм Велмира. Спри и ме вземи при себе си. Заблудих се, търсейки те из пустините; открих далеко твоите стъпки, отпечатани по пясъците, и дойдох да ме вземеш. Кантемире, спри!“

Когато се изтегляха като синкаво платно кривите линии на планинските вериги, виждах легнала върху тях по цялата им дължина Велмира, а от заоблените ѝ гърди съса слънцето.

Бързах да отида при нея. Тя ще ме приеме като скъп приятел, когото скоро не е виждала. Грижата за Теут ме откъсва от нея. В Хотанца идеше да ме ободрява. Винаги щом гуглата на Япетовата сянка се спущаше над моя затвор, нейният образ, чист и светъл, проникваше през стените, сребърен пламък избухваше в сърцето на тежката сянка, пръскаше светлина в душата ми. „Велмиро, сянката на Япет ще мине над Хотанца, а ти вече не ще идеш мислено там да хвърлиш жарава в изоставеното сърце...“

Не, сега ще бъда при нея, ще слушам думите ѝ, ще дишам рехата от нейния дъх. Тя наистина не ще е доволна от Кантемира, който обхожда Теут, а забравя нея. Но тя ще го извини, защото знае голямата му любов към болната земя.

Прелитам хълмове и планински вериги. Скоро, през седемте сиви очи на Тумен, ще ме зърнат очите на Велмира.

Планинските гънки вляво и очертанятията на небосклона вдясно дават плетеницата на името ѝ. Сплетените знаци се вият по кръгзора

като змии в брачно тържество и потъват в синевата — там, гдето небето и земята се къпят в черно мастило.

Но самолетът светкавично минава над вълшебната линия; тя се огъва за миг, разтяга се и отскача назад. И в изненадите на този див бяг се роди сивото очертание на града: седем очи, наредени около големия кръг на главния град: Тумен, окръжен от своите съградове.

„Безумен съм, Велмиро! Не, ти никога не би излязла да ме посрещнеш, никога не би доверила на просторите голямата си скръб по Кантемира. През дълги часове тъгуваш по него, но криеш от нечисти погледи сълзите на радостта, Велмиро, ти радостна и спокойна ще ме посрещнеш, както спокойно изпращаш хода на часовете, които се нижат край тебе и ронят зърна от броеницата на времето. Велмиро, Велмиро, едно зърно ти носи вестта: Кантемир иде! Излез, посрещни го, въведи го в дома си, ороси сърцето му с надежда, обвий го с плаща на радостта си.“

Велмира почиваше в дома си, окътана в шарена светлина, падаща на равни ивици от потона. Хладни струи се откъсваха от лъскавите перки на хладилото, впиваха пръсти в косите ѝ, падаха на меки топки по дрехите ѝ, поднасяха леките им аромати до носовете на обожателите ѝ, после — уморени и радостни — излизаха пред вратата, спъваха се о двете стъпала и хукваха като малки деца по улицата.

Бине и Алди се мъчеха да усмирят непокорните къдрици на косата ѝ. Те не успяваха и отново почваха. Галена от несръчните длани на момците, Велмира се задъхваше от смях. Когато влязох, тя беше протегнала ръка да опъне настръхналия кичур коси по темето на Бине. Бюстът ѝ, силно изопнат от напъгане, се тресеше от смях. Алди, като хвана ръката ѝ, се обърна да види кой е влязъл. Не чакаха да ме видят, но почтително станаха и ме поздравиха. Велмира престана да се смее. Изправи се и весело ми протегна ръка тъй, като че ли се бяхме разделили само преди миг. Аз взех ръката ѝ в своята и я задържах. Топлина и нега преминаха през тялото ми; лъч от надежда озари изоставеното сърце.

— Защо не се радваш, че си тук, че сме весели, Кантемире? — каза тя, а в гласа ѝ заплава уплаха и загриженост. Страх потисна радостта ѝ. Аз ли я изплаших? Радвах се, кога отивах при нея, а

сега!... Потърсих в душата си радост, а нямаше, макар преди миг радостта ми да беше пълноводна река, която прелива брегове и шуми. Не се ли бе отбила тя из подземен път, та коритото ѝ е останало сухо и печално!

Добре възпитаните младежи се извиниха. Пожелах им скоро виждане.

— Пропъди гостите ми, Кантемире! Те се изплашиха от погледа ти! Какво ти се е случило? Защо не дойде веднага при нас от Кожел, а едва сега!

— Обичам твоите гости, Велмиро! Не ги пропъдих аз, а голямата ми радост, че съм при тебе.

— Колко странна радост! Радост, която носи ужас на другите.

Бях смутен. Какво да ѝ кажа?... Стоях пред нея, угнетен от превъзходството ѝ. Без да знае сама, тя държеше в ръцете си юздите на волята ми. У мен обаче бяха нахълтали дръзки гости: надигаха се чувствата и желанията. Те дойдоха нечакано и невикани. Сецах как през пространството, частица по частица, отлитам към Велимира, потъвам в плътта ѝ, сливам се с нея, а на мястото ми остава един друг Кантемир, лишен от съдържание, станал страшен и смешен. Чаках да влезе някой неканен при нас, да ме хване за дрехата и ме изхвърли навън. Такъв жалък не бих могъл да остана в тоя дом. Дори не питах що е сторено: що е постигнал Мирдан, що са сторили те, откриха ли врага!...

Велмира се беше отпуснала в креслото си, захапала устни, чакаща да чуе нещо ново. Но аз бях прекосил пределите на разсъдъчното и в недействителния мир на дадения миг бях напуснал едно състояние и преминал в друго. То ми се струваше да е моето истинско състояние. Дори почнах да опипвам ръцете си, да се уверя дали не съм вече обвивка само, от която по вълшебен начин е източено съдържанието.

Не, не! Бях все същият Кантемир. Повторих мислено: „Да, Кантемир съм.“ Овладеян и отчасти успокоен, но все така пиан, приближих Велмира и седнах на креслото до нея.

— Усмхни се поне! — помоли тя.

— Да се усмхна ли? Не, не. Сега ми е невъзможно да се усмихвам; дори кога ме моли сама Велмира...

Мъчех се да надвия в себе си мъката и нагона, който ми казваше: „Плачи!“ Някой, слагайки невидимите си пръсти върху долната ми челюст, я люлееше силно, биеше зъбите ми едни о други и поднасяше към очите ми острия дъх на незадоволено желание, а те се наливаха с подла влага. Сякаш мъката на сърцето напираше да се отърве от затвора си чрез бистрите капки сълзи, та ми шепнеше: „Плачи, плачи!“ Но глътките на плача бяха корави. Велмира не биваше да ме види размекнат и да ми се надсмива.

— Велмиро, ти си била винаги мираж по пътя ми, измамлив извор за погледа на жаден, залутан в пустиня. Но винаги, кога съм се навеждал над водите на този извор, устните ми са докосвали само бели, напечени от слънцето камъни.

— Нима си много жаден, Кантемире! Защо не ми каза?... — И Велмира беше готова да ми отвори чеп с хладна вода.

Спрях ръката й:

— Не, не бива да си жестока към мене!... Не искам да ти кажа: „Обичам те!“ Може ли пустият звук да каже повече от онова, що става с мене? Ти ме гледаш и се смееш, Велмиро...

Станах, надвесих се над стола и хванах ръцете и. Тя вдигна глава и зачудено ме изгледа. Дори състрадание и страх прочетох в очите й. Тя се боеше от мен!...

— Бедний Кантемире! Дълготрайната работа е разтопила сърцето ти. Не успя ли да откриеш следи от врага? Изглежда, че той е по-сръчен от Росана... и по-жесток от него!

— Защо сега ме питаш за вразите ми?

Тя се освободи и ме погали по страните. Аз тихо сложих длан върху ръката й. Пръстите ми пропъзяха по китките й, но мишците, погалиха облите и топли рамене, провряха се през непокорните къдрици. И през мъглата на чувството усетих как чужда кръв обгаря устните ми.

— Кантемире, ти си дошъл най-последно, и при нас — извика някой с глас трескав, блед и треперещ. Прибрах ръце на колене като виновен и се обърнах към гласа: Несла стоеше на прага и ни гледаше. В погледа й прочетох заплаха и укор. Укор — към Велмира, а заплаха — към мен.

Несла дойде нечакано, а трябваше да бъде отвъд вечността. Тя отне изпод нозете ми стълбата, по която възлизах към чувствения мир. Цял Теут искаше да бъде жесток с мен. Искаха да им дам мислите и знанията си, а предпочитаха да видят чувствата ми с подрязани крила.

Дори Несла и Велмира — те, които са полагали толкова грижи за мен, които са ми били винаги спътници и съветници!... Защо разграбват и опустошават сега душата ми? Дали не искат само машина да бъда?...

Несла се откъсна от рамката на вратата, пристъпи към нас, спря се до мен и опипа с ръка челото ми. Аз я погледнах твърдо в очите. В тях гореше златният пламък на безумието и доброто.

— Душата ти е размътена, Кантемире — каза тихо тя.

— Жаден бях...

— Има и по-жадни. Защо не мислиш за тях? Забрави ли ги? Не си се извисил до върха, а вече искаш да вкусиш услада в отмората. Ти забравяш дълга си, а търсиш сянка. Достойно ли е!

— Ами ако душата на Кантемира е пуста, ако мисълта му е с бич изшибана и няма вече воля, която да придвижи крилата му? Ами ако съм уморен от... самота, опустошен от липса на ласка! Ето, разтварям се цял като длан срещу хладната струя на успокояващото чувство.

— За да забравиш, че си повикан да облечеш с нова плът скелетите на прокажените, да озариш и стоплиш поледената половина на Теут ли? Милиони години ръсят звезден прах над неткания черен плащ, с който го е покрила нощта. Ти си дошъл да изтеглиш на златни вериги пропадналия в бездните светилите, да го обвесиш над вечните ледове отвъд. Там, под черния връшник на нощта, казват древните сказания, лежи заспала бяла жена, положена в огромен ковчег, над който горят звездните свещи, а вековете я носят към вечния ѝ покой. Но любовта на един силен мъж, казват, могла да я събуди. Ти не искаш ли да си този, който пръв ще види как тя отваря очи, как трепват устните ѝ, как ще цъфне усмивката ѝ? Пръстите ѝ ще излъчват нежна реха в очите ѝ ще пламне огън. Не искаш ли ти пръв да се наведеш над устните ѝ — за прохлада, над очите ѝ — за нов огън?...

— Наистина ли съм толкова жалък, та ми говориш така, Несло?

— Теут чака. Поледената му половина гледа към тебе. Там е твоята съпруга. Кога се пробуди, тя ще те притегли към себе си и ще каже: „Ето моя жених!“

— Дали ще се пробуди тя или всички — вие и аз — ще легнем до нея... завинаги?...

Велмира, леко усмихната, слушаше странния разговор. Защо не се вълнуваше, защо думите ми като лека пара минаваха край нея и не успяваха да развълнуват дори къдриците на главата ѝ? Несла стои пред мен, гледа отчаяното ми чумерене и не ме разбира. Аз гледам ту едната, ту другата и също не ги разбирам. Кой съм тогава, та не ме приема кръгът на този свят, наводнен и задавен от светлина? Защо шепите ми остават празни, кога протягам ръце към него? Кому дължа своя път, кому дължа своето място в него?

Несла се нареди да си отива и застана до прага. Пороят от питания свлече към гърдите ми тежкия дъх на горящи смоли. Пред очите ми минаваха ята странни птици. Велмира като че ли се отдалечаваше от мен, потъваше в самата стена, която бягаше все по-далеко и по-далеко... Толкова далеко, че едва се разпознаваха по нея зелените плетеници на ъгловите украси. Несла стоеше до рамката на вратата като забодена пред прага игла, а самата врата изглеждаше колкото рибена люспа. Като през дим, Несла се откъсва от мястото си, пристъпва две малки, две смешно малки стъпки навън. Гласът ѝ се прецежда през мрежата на мъглата и едва го долавям:

— Кантемире, Велмиро, деца, елате вън! Скоро ще звъни обед.

Мекотата, добротата на звука, с които бяха казани тези думи, ме възвърнаха към действителността. Въздъхнах и не казах нищо. Велмира само се обърна да ме види. Тя взе ръката ми, сложи я върху дланта на другата си ръка и силно я притисна...

Вън сме, на кръглия двор, при дъговите каменни маси. Там е все това, което може да се види по цял Теут. Седнах между двете жени, очаквайки всекидневното.

Тисеци глави, наведени над масите. Чакат... Така те ми са по-близки; като че излизах от тях и към тях се възвръщах — като към дом, в който всичко ми е познато. Жени и мъже, майки и бащи, сестри и братя.

Коленете и лактите се докосваха като в просъница, но никой нищо не знаеше нито за тоя отляво, нито за другия отдясно. Можеше да бъде мъж или жена. Повече нищо. А всеки знаеше, че тук една от жените му е майка и някой невзрачен мъж е негов баща. Дори сам аз не знаех коя е „тя“ и кой е „той“. Една жена ме беше довела на свят. Може

би — Несла, а може би — и Велмира! Затова бях длъжен да виждам майка си в образа на всяка стояща през мен жена и да впрягам винаги в ярема на чувствата към майката чувството си към жената, защото някоя жена тук е майка ми. Как да я позная!... Дори майка ми не би ме познала: моите две малки крилца под мишниците ми са окътани под леката ми дреха. Не, тя всеки ден да би ме срещала, не би ме познала.

Тук, под тези дъгови маси, седят сега тридесет тисеци люди. И това е тъй по всички градове през обедния час. Кое ни преплита и свързва тук, когато майка си дори не можем да познаем?... Дали не е само този миг: да ни се поднесе храна, да бъде задоволен звярът на стомаха и да стихне, макар за кратко време, бунтът на плътта!...

Под булото на тъй строго подчертаното смирение и примирение пред съдбата не крие ли някой нещо по-светло в душата си?

Несла, казват, била под бича на законите: укривала децата си. Удвоили наказанието ѝ, защото запазила между това връзки с бащата на своите. По-късно ѝ отнели качеството на гражданка. Злото взимало широки размери; порочните деяния били наказвани строго от планетарната управа, но и самите съдници намирали оправданието им: самото наказание извиквало неподчинение. Дали Несла все още продължава да среща бащата на своите синове? Не бих посмял да я питам. Тя е така унесена, дори смахната, бих казал. А може би е луда. Може би. Но тя наистина има страшен вид: изживяла е наскоро голяма скръб и се готви да посрещне нова. Мъчно се прониква в затвореното сърце на скърбяща майка.

Достъпни ми са очите ѝ само. Гледам ги продължително и горя в златната им светлина, къпе ме топлотата и доверчивостта им. Няколко мига очите ми остават приковани в нейните: още малко, и ще пробия тайнствената стена, зад която живее тя самата в себе си. Но тъкмо когато ме озарява отвъден проблясък — лъч от нейния скрит светилник, — вратата им нечаяно се затваря и аз оставам вън, пред прага на загадката. А колчем Велмира слага доверчиво на рамото ми глава, слушам гласове, които ми нашепват нещо за Несла. Гласове — далечни, смътни и неясни. Тогава се отделям от нея, за да чувам ясно говора на далечината, но тъкмо в тоя миг той става съвсем неясен и замира.

Изморен от напрегане, питам: Кои сте вие, които се преплитате из пътя ми? Кои сте, кажете ми!...

Когато се успокоя, виждам ги все същите: Велмира и Несла — частици от тристата тисеци жители на Тумен. Две единици от множеството: две жени, безмълвно загледани в очите ми. Множеството в кръглия двор шуми и се притиска о каменните маси. Времемерът, устроен над шатъра на четиримата каменни подносвачи, е украсен с остро копие, израснало из безплодната почва. Сянката му пада надолу, плъзга се по покрива, стича се по носа на втория подносвач и се губи в пясъка. Статуята е недоволна от милувката на сянката; застинала е в онзи миг, когато е понечила да изтрие това дръзко петно. Тя винаги ми напомня Кожел, Беливран и светилището на Несла тук, в подземния ѝ дом.

Не знам защо, двете жени трепнаха. Съседът ми отляво се обърна и ме изгледа.

— Трябва да си направил голяма разходка по страниците на Багдийския речник! Как намери думата „светилище?“ — каза той и се изсмя високо.

Смутих се и с поглед попитах жените.

— С отворени очи бълнуваш, Кантемире — каза Несла.

— Нима високо изрекох тази дума?...

— Не, но чухме и ние.

Звънът на сребърните зърна от миговете не се чуеше. Потушаваше го притаеният шепот на многотисецият народ. Насядали до масите, всички бяха обзети от една и съща мисъл: часовникът рони зърната си, годините намаляват, последният ден пристига, а там е отнета радостта да бъдат притиснати до гърдите на майка си, да чуят повелителния глас на баща си, да се забравят, макар и за кратко, среди радостите на братска и сестринска дружба.

Наближваше да звъни обед, когато нечакано в двора влезе слаба, бледа и болна жена.

— Какво търси тя тук? — питам изумен.

— Иде от родилния дом. Оставила е там... — не довърши някоя речта си.

— Не говори — прошепна Несла. — Тя е погрешила потя. Страданието не бива да шета по стъгдите. То събужда състрадание, което развращава!

Несла ме гледаше с разтворени широко зеници.

— Тя не страда — ограбена е — каза пак някоя. — Не виждаш ли? Очите ѝ са отворени, но не виждат.

Преди да се яви стоманената стража и отведе заблудената, през осма сводова врата, откъм осмото предградие на Тумен се втурнаха жени — бледи и болни, обезумели от страдание, пропилили разума си по друмите на голяма скръб и водени от сляпо чувство, изпълниха празното място между масите, притискаха се о насядалите край тях и протягаха вратове, търсейки никого, когото не виждаха, но упорито искаха да видят. Далечно след жените звънеше машинна стража. Всички плахо се озъртаха назад.

Една издигна високо ръка и като я размаха, извика: „Дайте ни децата!“...

— Законът... — чу се усамотен и плах глас.

— Изгорете закона! — извика тя още по-силно.

— Теут... — искаше да продължи първият боязлив глас.

— Разбийте черупката му, освободете ни от плен. Макар за миг, дайте ни да притиснем до гърди децата си, преди да умрат. Взехте ни ги, а ни оставихте оглозганите кости на вашия ред. Слезте долу вие, които сте неспособни да оплодите времето!...

Лицата на тисещите люде потъмняха от гласа на отчаяните жени. А днес тук багдийци имаха празник: чакаха да се поднесе обедът, за да почне тържеството. Но нечаканата проява на жените смути всички. Някои дори помислиха първом, че нов ред е даден за днес. Масите натежаха от мъка, насядалите около тях приличаха на окаменелости, откъснати от каменния поднос на статуите. Една от втурналите се при нас жени се смъкна, падна при нозете ми. Наведох се да я вдигна. Множество ръце ме изпревариха. Политнах и за да не падна, се задържах за ногата на стола си. Едва сега видях, че той е обложен с осадъци от чужди нему вещества, и че някога е поддържал стройното тяло на каменен стълб. Каква съдба! Аз не само че не съм стълб — ни строен, ни от стройна сграда, а съм валяк, който неспирно се спуща по стръмнината на Теут и тласка всичко пред себе си.

Днес Тумен приемаше нови гости, нови жители. На мястото на отминалите — убити и станали негодни — идеха други от младежките домове: завършилите науките си, възмъжалите; идеха заместници на уморените и умрелите. Бяха получили вече име, бройка, жилище и смесени с другите, чакаха първия си обед. Те присъствуваха на първата

тъжна радост в живота си. Моят съсед, замислен, очаквайки обета, провеждаше пръст по жлеба на украсата върху каменната плоча на масата. Извивната плетеница бягаше и се криеше под ръцете на другите. Той я проследяваше дотам и отново се връщаше към началото, навеждаше глава над писмената, заградени между линиите на плетеницата, и неуспял да ги разгадае, реши да ги забрави, та с досада отвърна глава от тях и сложи неволно ръка върху една от белите канелки, чиито редици, в бляскав металически хоровод, обхождаха средината на масите, мамеха с гъвкавите си линии окоето и събуждаха глад и жажда.

Болните жени, вече стихнали, се бяха притиснали о сенника. Някои, заловени за жилавите ръце на каменните подносвачи, с отпаднал глас им шепнеха: „Вие по-лесно ще ни разберете.“

Но статуите с огромните подноси на ръце оставаха спокойни, направили първа стъпка да се откъснат от сенника и неуспяващи да сторят втората.

Жената, която викаше, беше седнала на земята. Но като видя, че в двора навлиза тъмният поток на силодеите, стана отново.

— Дайте ни децата! — извика тя.

Друга, която държеше в ръка железен прът, се затича към втората статуя. „Детето ми!“ — писна тя, изви бясно ръце и удари подноса. Ударът я разтреса цяла. Тя изрида от болка и падна. Подносът биде разломен, а съдържанието му се разсипа: лакомства, изваяни от камък, излети от бронз и злато, а до тях — двете ръце на подносвача.

Стражата подбра и въдвори на място жените. Когато стъпките на последния самодей прокънтяха и заглъгнаха, звън възвести обета. Четирите глави на гласниците, поставени над главите на статуите, казаха:

„Гледайте и не искайте, за да бъдете вечно гладни. Дълбочините на чуждите сърца крият още много богатства. Погледнете пръстите си! Здрави ли са ноктите ви?... Вдишвайте жадно струите на хляба, въздуха и водата; благославяйте машините, които ви пращат още блага. Кълбото е голямо и бавно се различава!“

Казаното не беше истина. Кълбото е наистина голямо, но е вече различено. Всички знаеха това и наведоха ниско глави... И затуй още, защото не вярваха на здравите си нокти. Крановете бидоха отворени. Множеството, като вода в затворен съд, се люшна напред, назад,

разтворило широко уста, за да поеме храната, въздуха и водата, и облекчено въздъхна и пропя: „Наядохме се и днес!“

Не понесох въззива, угнетиха ме думите. Не виждаха, че гладът, истинският глад оставаше незадоволен. Затова прилепих на лявата си слепоочна кост плочката „Нуто“ и казах на съседа си, който се сърдеше още на надписа, що не можеше да прочете: „Задуха! Нямаха въздух!...“

Думите ми преминаха през четирите маси. Отворените уста останаха жадни: въздухът, храната и водата не ги освежиха.

Тръпки и гърчове. Съжитието зашумя. Жени, мъже и юноши в страшен вихър се вдигнаха; качваха се по масите, спъваха се о канелките, зееха и хълцаха. Някои беззвучно ревяха:

„Въздух, въздух!...“

Едни навлязоха в жилищата, чиито врати зееха към площада, други потекоха през седемте големи улици за към седемте части и предградия на Тумен.

Емар тичаше последен. Имаше да измине много път до каменния стол под сухото тарфово дърво. Тежко дишаш, с притиснати на гърди ръце, се бе забързал. Спъна се о ногата ми и спря:

— Въздух, въздух!

— Напусто се тревожиш, Емаре. Видиш ли червения пламък в тръбицата, пълзяща по средината на оная там плоча? На всяка маса по четири са плочите — и с двойни лица, за да могат седящите до тях да виждат червеното пламъче. То и сега дори си е там и показва, че пресен въздух изтича и ни облива.

Помогнах на Емара да се извие и погледне плочата.

— Да — каза той, — въздух протича. Ето — мога да дишам вече. — И с пълни гърди пое дълбоко глътка въздух.

— Кантемире, в черна съкровищница е вложен животът ни. Ха, ха, ха!... Той слиза вече бавно надолу по стълбеца към...

Поведох Емара към жилището му. Той все още бърбеше:

— Каж ми, Кантемире, малко радост ми дай! Не се плаши: разломените машини ще бъдат заменени с нови; умрелите ще имат

свои заместници; младежи, като цветя над гробове, ще поникнат из просторните земи на Теут...

Смълчаните сгради отекваха стъпките ни. С Емара последни напуснахме площада. Масите бяха прогонили гостите си, а каменните подносвачи все още протягаха ръце. Канелките — странни бели птици — бяха спрели хорото си, чакайки нова хороводна песен.

Напредвайки към дома на Велмира, в междинната улица, свързваща четвърта с пета напречна, видях Несла и Велмира, придружени от Мирдана. Стори ми се, че се смутиха, щом ме видяха.

Загрижен за Емара, не съм видял кога при тях е дошъл Мирдан и кога са напуснали площада. Оставих Емара на любимия му стол под сухото дърво, в трема на „Истини-векове“, върнах се обратно и прекосих бърже улиците към дома на Несла.

В Моряне работеха неспирно. Пину ни беше дала нови двигатели за времемери и звездочети. Но и те късо време останаха несмущавани. Някой беше узнал тайната на строежа им: съобщи ми за настъпило смущение в хода им. Но строежът на двигателите за небесни влакове се пазеше все още в тайна. Пину ни уверяваше, че не биха могли да вплетат чужди лъчи в токовите им вериги.

Но защо Мирдан, Несла и Велмира се смутиха, кога ме видяха?... Лоши мисли ме спохождат. Сабин и Левина ме научиха да не вярвам на хората. Дали Мирдан, който е отреден да се бори с лъчите смутители, сам не ми ги праща?... И защо с образа на Мирдана ми се явяват смутените образи на Бине и Алди? Кой е този, който свързва тези три образа в едно, когато никога не съм ги съпоставял! Те са тежки камъни — растат и се трупат на пътя ми...

Защо Велмира, която ме видя, не ми се обади, защо прати смут в душата ми? Дали не иска и тя да ме откъсне от Багди, от...? Не, тъкмо днес не бива да се откъсвам от планетата! Утре — още по-малко. Но защо ме смутиха?... Мислите ми са ято птици — отлитат и не се връщат. Протягам ръка, мамя ги, но напусто!

Не ме ли дебнат вредом врагове? Знам ли? Говоря с Велмира, а чувствавам, че ме слушат още двама...

Преди да полетя за Кожел, видях пак Мирдана пред Неслиния дом. Той ме приближи — все същият предан приятел.

— Кантемире — каза той, наредил си дори да се заменят лъчите „Огни“ с лъчи „Пину“. Наистина те имат по-голяма честота и по-ситен строеж, но тя не би постигнала този успех без твоите огледала.

Качих се на скоролета, поставих машината в ход и освободих Мирдана. Не го и поздравих. В Кожел можах да си откъсна и да обсъдя делото за следния час. Въпреки себе си, бях готов да приема думите на Мирдана като думи на приятел, но чувството по незначайни пътища внасяше смут и в душата ми, и в стройния ход на плътта.

Велмира и Несла, види се, намираха за по-удобно да не ме задяват с кройбите и делата си. Когато бивах при тях и неизбежно им бе да си кажат нещо, си говореха със знаци, които никога не ми убягваха. Така те може би неволно ме ограждаха с тръните на подозрителност и болна мнтелност. Престанах да вярвам на Мирдана и страшно и отровно подозрение ме рушеше.

Мирдан не се вестяваше из Тумен. Срещите му с Несла и Велмира навярно ставаха по кръстопътищата и пред времемерите в ония часове, когато не ме чакаха да ги срещна. Така лесно си обяснявах защо Велмира и Несла често се губеха с часове и после нечакано се явяваха. Дали не знаеха кой смущава уредбите, времемерите и звездочетите, дали те и той...

Тревогата ми растеше бърже. Часът беше вече четвъртият от третия ден, а в последния час на тоя ден Моряне трябваше да изпрати керваните си. Преди да поема за там, исках да знам къде са Несла, Велмира и Мирдан. Сабин стори да мисля, че в Моряне се върши нещо против мене, против Теут. Затуй пратих питане по цялата планета: „Не видяхте ли Несла, Велмира и Мирдана?“

Пръв се обади Деолян. Видени били над Кудалим, на пътя за Моряне.

Моят скоролет прелетя указаните земи тридесет мига след вестта, но те не бяха там. Видях само запалени пясъци, синкави пари над Урдина; сякаш някое полуплътно тяло беше хвърлило сянка над страшните му бездни. Купенът Моряне, обложен с медните плочи на светлината, слушаше песента на пясъците, не стихваща ни миг, но и не стигаща до гранитното му сърце: тежка, каменна броня го пазеше от тревогата за утрешния ден. Втората вест гласеше: били към северните

граница на Багди, при рудника Костимел. Отлетях по следите им, задушаван от мъка, притискан от плахо чувство, което ме караше да плача. Да, би ми олекнало, ако не се срамувах. Но аз трябваше да ги намеря, да ги спечеля или да ги обезвредя днес до един час. Времето ми е отброено. „Така ли е, Кантемире?... Тогава защо гониш сенки по пясъците на безбрежните пустини, защо забравяш: повикан си да тесаш нов друм, а не да гониш сянката на своята болна мъка! Поклони се на гробовете на умрелите! Те не бива да те проклинат!...“ — извиках сам на себе си, за да не дам на следния миг да ме върже с веригата на срамна страст.

Затова слязох пак в Тумен. В пещерния дом на Несла, на северната му страна, висяха малки златни плочки, върху които бяха отбелязани имената, поредният брой и последното жилище на двете жени, а също така и числата б-н и б-в — едното за Несла, а другото за Велмира, и означаващи вида и строя на живата им светлина. С помощта на тази присъща тям жива сила можеха да бъдат викани те. Но не да ги викам... Не, не. Искях нечакано да ги хвана в скривалището им, да видя що ври в котела на тайнственото им огнище.

Към дребния уред, по който се направлявах при летежа, поставих две нови бегетови плочки, обединена с тънки стрелки. Кога изворите на живите лъчи б-н и б-в стоят близо до уреда, стрелките се допират с върховете си. Привърших за няколко мига уреда, прикрепих го на скоролета и отлетях.

Из областите на север от Костимел и по крайните северни граници на Багди не попаднах на следите им. Затова поех на юг за областите на равняка, летейки успоредно на планинската верига Опор. До Пресло стрелките оставаха раздвоени. Над Окол слабо се поколебаха, „Тръгни към океана“ — ми казваха те. Към Тумен и Хотанца — нищо подозрително. Но към Деолян леко се наклониха една към друга. И аз поех за Моряне. Стрелките силно затрепераха: пещерите Моряне мамят уреда. Тук са Велмира, Несла и Мирдан, Защо ли са дошли тук?... „Несло, ти ми готвиш нови мъки! Нима си успяла да обезвредиш Пину?“

Спрях веднага над самия купен Моряне. Стрелките се преплетоха, щом стигнах крайната северна врата, наричана „Тайна врата“, защото мислех, че досега никой не бе проникнал в

подземията, към които водеше тя. Скоролетът се спусна към брега като граблива птица.

Повиках Пину. Тя се яви с трима помощници. Оставихме машината на пясъка и навлязохме в подземията. Първият напречен път, що срещнахме, ни спря. Поехме по него на север, пресичайки други два друма, водещи към подземията, където работеше войнството на Пину.

Безмълвно прониквахме все по-надълбоко. Моите стрелки не ме лъжеха — бях близо до двете жени. Ето — стените на подземния път светнаха.

— Не те ли учудва нещо, Пину? Виж! Стените светят, а знаем, че тук никой досега не е прониквал.

Пину ме гледа и леко се усмихва.

— Нима не знаеш? В дъното на този ход, в голямо просторно подземие работят Несла и Велмира.

— И Мирдан ли?

— Да! И Мирдан.

Потъгнахме още навътре. И кога свихме наляво, пред нас се разкри голяма засводена, ослепително светеща пещера. До нас долитаха вече гласове. Щом преминахме тясната врата, стените и потопаът на подземие като да се отместиха; сякаш бяхме в слънчева поляна. От появата ни бяха изненадани няколко купчини работници и те — жените. Да, те бяха. Гора се отдели от мен и на два скока стигна до тях. Велмира бе силно смутена. Трепна, но ме посрещна твърдо.

— Защо избърза? Не трябваше да идваш още.

— Дали не ми заповядваш вече да си отида?

— Щом си дошъл, остани! — каза тя и не проговори повече.

— За теб е, Кантемире — добави Несла.

Изгледах продължително и двете. Погледът им казваше много. Мирдан ме гледаше, както досега не ме е гледал. Не бях го виждал такъв: с безкрайна топлота и обич в очите. Той се отпусна и седна на каменен стол, изтесан в стената. Гледах и не вярвах: догдето види око — огромни нови машини, над които светла чистота бе метнала плащ. Армия от работници следеше хода им.

Сега вече разбирам — Велмира, Несла и Мирдан са идвали тук да готвят дар за земята си. О, този дар можеше да прельсти дори и Возана. Седемдесет тисеци стъпки надлъж край стената, все нови

светкащи машини, обединени в дружен ход. Занемях като пред голям иконостас на прочут художник. „На кой бог е посветен храмът ви? — исках да попитам Несла. — Великолепна е машината, но кому служи?“

Не казах нищо, а се обърнах към Велмира:

— Колко малко ме обичате! — и сочейки творбите им, додадох: — Поставили сте бич, за да ме поощряват с него, както се поощрява грохнал цирков кон. Мислите, че съм уморено товарно животно.

И в големия си гняв взех от земята камък и замахнах да го пратя върху творенията им. Но спрях. Погледнах пак Мирдана. Той сега ми се видя много стар и уморен. Дори немощен старец. Косите по темето му червенееха от старост.

— Мирдане — казах аз, — това, що сте приготвили за мен, може да принесе полза на цял Теут. Пригодете лъчите „Дан“ от вашите уреди към една третина от небесните кервани. По Теут живеят може би мнозина Кантемировци. Отправете им този ваш бич, но запомнете: честота 3^0 и раздробено ядро. Пригответе се днес за 0^0 часа.

— Не ще ли се помъчат да ни попречат, да спрат ръката ни? — попита Мирдан.

— Ще я отбием. Бъдете готови да отбиете всеки опит на неприятеля.

— А ние се страхувахме, че ти Кантемире, в крайния миг ще се побоиш и че опнатите за подвиг ръце ще се отпуснат безпомощни.

— Затова ми пригответе този бич, нали? Е, да, трябва бич, но само за онези, които не ще издържат, които ще се изплашат, които ще треперят не от болка, а преди болката; бих казал — от призрака на болката. За тях, за да не угадят страшния миг и за да го приемат като желание за сън, са приготвени, отвъд, в седемте пещери на Моряне, седемте тисеци небесни влака. Не чувате ли — машините дишат. Скоро цял Теут ще полудее.

— Не смеем да се радваме — каза Велмира, — все още ни дебнат лъчи-смутители.

— Затова меним често строежа на силовите и тока! — поясни Мирдан.

В Мезград старците не се отрекоха от борбата. Сабин и Левина им бяха лоши помощници. Но Рускон отново бил успял да убеди

съвета, че не бива да оставят нечистата вода — Кантемира — да се разлива повече над планетата. „Трябва да се пресуши изворът на тоя нечист порой!“ — повтарял винаги той.

Рускон склонил Возана да извикат представители на седемте земи. Те били пристигнали в Мезград и дълго време работили и смятали. Най-последно съобщили на съвета:

— Багди има седем тисеци човека от вида „Росан“, седемдесет тисеци — от вида „Стрелец“ и седемдесет тисеци — от вида „Година 9“. Земята Сомля има деветдесет тисеци, Виная — сто...

Радостта на съвета била голяма, защото седемте земи общо могли да се осланят на триста тридесет и шест тисеци стоманени бойни групи. Умните старци свалили печалните си маски. Кога при тях влезли седемте ватаси, заповедници на стоманените бойци, съветниците били весели. Дори един спрял старшия ватах и се пошегувал е него: „Пази се да не подмами Кантемир войската ти.“

Возан наредил оборъжени сили да обложат стъгдите Кудалим, Селник, Морна,... градовете Кожел, Тумен, Пресло, Деолян... и входовете за Моряне. Да не се позволявало на жива сила да прониква там. По всички ракетни огнища на Опор да се поставяли мощни чети е по двама живи дейци. Когато Мезград заповядал, да разрушели съграденото от нас.

Това не беше всичко. Сабин и Левина работеха тайно. Не знаехме само къде са сложени деятелите им. Обаче смущенията в хода на машините показваха, че врагът е упорит.

Аз останах в Моряне да проследя привършека на важни работи. Седемте помощници на Пину дойдоха при нас прашни и потни.

— Готови сме! — казаха те.

— А връзката ви с Деолян?

— Кидалимецът ще ни прати ток. Не ще остави гладни небесните влакове — каза Пину и се обърна към своите помощници: — Ще обсеете първом Мезград! Описвайте кръгове над градовете. Да не остане людино селище непосетено. И пак отново се връщайте към първопосетените. И така, докато ви повикат на почивка.

Тъй каза Пину. Седемте мъже — седем стройни вретена — с мургави обли лица, с коси — черни, къдрави храсти, с дебели черни

устни, слушаха. Очите им, плаващи в златен пламък, бяха разделени от едър нос, над който две тънки вежди разпъваха черни крила. А челото беше пропъдило косата дори до темето.

— Кога ще почнем, Пину? — попита един от тях.

Часът сочеше края на третия ден. Пину ме погледна. На нямото ѝ питане отговорих:

— Излитането на влаковете почва днес в часа 0⁰ и свършва през първите часове на втория ден.

Тя се обърна към своите помощници, кимна им с глава и гласно заповяда:

— Почнете в последния миг на третия ден!

Мъжете бързо се върнаха по своите места.

Машините на Мирдана и Несла леко пееха и навяваха сънна умора. Желанията стихваха, някой ме мамеше към покой и сън, искаше ми се да не върша нищо, да се оставя на течението на потока, наречен съдба; унесен, повтарях на себе си: „Опасно е действието на твоите лъчи, Мирдане! Пину, ти приспиваш и нас!...“

Мирдан и Пину не ме чуваха.

Станах и тръснах глава и ръце.

— Да вървим! Тук Мирдан ще ни приспи, ще ни ограби волята за работа.

— Някой притиска мозъка ми — каза Пину. — Уморена съм.

Изкачихме се на високия купен — най-високия връх на Моряне, за да гледаме от върха му излитането на небесните влакове.

В последния миг на деня от седемте отвора на пещерите едновременно почна излитането на влаковете: огромни обли туловища. Седем едри струи златист прах бълваха тъмните отвори на скалите, а над Урдина седмолъчо ветрило хвърли сянката си. В далечината се виждаше вече как влаковете се сдружават по тисеци, устремени към определени страни. Ято след ято златолъчите машини отлитаха и далечините, покрити с мрежата им, напомняха пресни угари. Към Вуиндел, Деолян, Кудалим — и назад към Оса и Хотанца небесата бяха

обложени. До нас долиташе лекият шум на машините — сякаш пееха милиони невидими ципокрили.

Когато последните единици се откъснаха от подножието на скалите и кръгзорът се проясни, кимнах на Пину и на Мирдана:

— До утре! Сега часът е шест от втория ден. Четири часа гледахме излитането на влаковете. Сега помнете — в края на първия или все едно в последния ден от нашето време, от нашия живот, бих казал, в часа 0003 Опор ще ви каже: „Бъдете готови!“ Готови ли сме за тоя страшен миг? Турете си брони против страха и против лъчите „Пину“ и „Дан“, да не се опиеете сами и да забравите своя дълг.

ЛЪЧИТЕ

Жилището в Кожел ни примами за няколко мига. Мирдан не седна. Облакът се на прозореца и се загледа към улицата. Сам седнах до другия прозорец. На малката маса пред мен трептеше сребърен паяк — предавателят чакаше да му заговоря. Дясната ми ръка лежеше върху ключа на токовата верига, прикрепен на стената. Насреща ми — между входа за книгопазилището и прозореца, до който стоеше Мирдан, беше прислонът, а под него — гласникът. Кога минаваха образи по прислона, Мирдан неудобно извиваше глава да гледа.

А от запустялото вече книгопазилище, станало част от жилището ми, след като бе спусната междинната стъпа, се обади Пину, заровена в писмата, оставени там от Беливрана.

— Ще получиш скоро вест и от Мезград: в този час на деня небесните влакове плетат паяжините си над него. Съветът е приел вече първата глътка възбудител. Но старците са мъдри и трезви.

— И мъчно се опиват, Пину — казах аз.

Гласът ми трябва да е бил жалък. Пину се изплаши. Стана и ме изгледа.

— Нещо страшно ни се случи, Пину! Страшно!... Ние изтървахме душата на Теут. Всичко смятахме, но забравихме да включим в големия числоред и величината, що сме свикнали да отричаме: Возана. От лъчите, разсейвани от нашите деятели, Пину, сърцата на теутци наистина останаха празни, а волята им — схваната. От душите на милиарди живи същества ние направихме богата угар, но се забавихме — дори, бих казал, забравихме да посеем върху тази угар семената на нашите мисли. А Возан ни е изпреварил. Отнел ни е много наши приятели. Те са ни забравили вече, не си спомнят изминатия ведно с нас път. Граденото се изнизва из ръцете ни. Сами го предадохме на други — на Возана. Часът е седем и не ние, а Возан удря с тежкия чук на мисълта си върху мисълта на теутци. Слушай:

Придвижих ключа и гласникът почна. Возан говореше на теутци:

„Ако позволите на Кантемира да лудува, днес за последен път ще слушате реч, за последен път ще видите слънце. Утре земята ви ще бъде на прах. Прах ще бъдете утре вие, които сега ме слушате. Ще оставите ли живота си в шепите на едного... на един луд? Ние няма да оставим живота ви в ръцете на луди. Затова пратете мъже — ваши избраници — в Равна, да обсъдят: да се разрушат ли лъчерадите Ослен и ракетните огнища на Опор?...“

Затворих гласника.

— Чу ли как говори Возан? Ще му позволим ли да продължи? Не!

Пину не дишаше.

— А сега? — попита тя. — Преди да дойда тук, чух нещо странно и за Костимел, но не повярвах, защото Анаго е там. Казвах, че костимелци прекъснали работата и в уредбите, и при дълбаните. Машините, що пееха грубата песен на земята, спрели. Живите нагледници напуснали местата си. Под ритъма на дива песен нахълтали в уредбите за добиване храни; други, като беснувани, тръгнали по широкото поле, дигнали високо глави, да гледат играта на Морянските лъчеви скоролета. Сочили пестник, изричали хулни думи срещу нас и хвърляли камъни нагоре. — Пину прекъсна разказа и потопена в свои мисли, почти гласно разсъждаваше: — Ако наистина не придвижим плавно грохналата планета, ако предричането на Возана...

— Пину — извиках аз, — ти си раздвоена. Возан е метнал мрежа и върху твоята мисъл. Ти си му вече пленница... Е, та що? Ако не успеем ли? Но и да не успеем! Не е ли все то — Теут загива; за нас друг път няма. Ще опитаме да го спасим. Дребният миг в живота на човеците е начало на безкрайната река на живота, по водите на която винаги се носи един кораб, който в магьосан ковчег пази талисмана на спасението. Когато, ужасът на смъртта насили човешките жилища, разбиват ковчега и виждат, че талисманът е воля към дело. Дали Возан не ни е неволен помощник?...

Тревожни светлини прекъснаха разговора. Какво ли е станало?... Пину се изплаши; тя премина прага, дойде при нас и седна до Мирдана, гърбом към прислона, по чието поле мина образът на част от улицата на прокажените в Тумен. Пину се изви и погледна:

— Защо ни пращат тези образи, Кантемире!

Загледан в прислона, не отговорих веднага.

Къщи минаваха пред нас, редица след редица: нечисти свърталища, чиито врати и прозорци бяха украсени с главите на жителите им. Едни от тях само виждат, други — само чуват, трети едва сглобяват няколко неясни думи; четвърти са онемели от преживени ужаси. Някои все още имат образ на разумни същества, други наподобяват човека, а трети са само трупове без крайници. Те стоят на най-горното стъпало по стълбеца на страданието на плътта.

Разводнени редици четиво съпровождаше образите и неизменно повтаряше: „О, люди, ето вашия утрешен образ!...“

Возан беше повикал на помощ дори живи трупове от седемте улици на градовете. Съзнанието на тези сенки е богат извор на мъки. Возан отприщва яза им, та смрадни води да залейт света и всички да викнат: „Убийте Кантемира!“

Редица след редица, сградите минават пред очите ми. Един спомен, останал от детинство, не ми е позволявал втори път да посетя седма улица. О, тези улици на ужаса!...

— Защо дойдох при вас, Кантемире! Страшните образи ще ме прогонят! — шепнеше Пину.

— Готви се да видиш и по-грозни неща днес, Пину!

— А дали след „Ослен и Опор“ не ще увеличим броя на седемте улици по градовете и числото на гостите им?

— Онези, които са разпратили небесните влакове от Моряне, ще се борят. Образите ни се пращат, Возан не е сметнал това — за да укрепят вратата ни. Не се плаши от грозотата, а иди я виж! Тогава ще се почувствуваш силна да се бориш против нея. Обиколи само една улица и един град само. Така ти ще станеш по-добър борец. Не се плаши от черните сенки на живота. Гледай ги право в очите. Видиш ли ги — и те са неспокойни. Смут има в душите им. В очите им танцува страшното. Устните им, които не се отварят, ни затварят, издават само звук, звук от загиваща душа.

Воят им се усилва, подема се от множеството. Ясно се долавят отделни думи дори. Защо ли са се разтревожили тези, които оживяват само тогава, когато минава край устните им дъх от храна?

Мирдан се обади:

— Лъчи „Дан“ се сипят и над прокажените...

— Не, не, Мирдане — побързах аз. — Не радост, а страшен гняв е воят им. Недъгавите роптаят срещу нас, защото Возан им е казал: „Утре Кантемир гладни ще ви остави...“

Кога загасна и последният образ от седма улица на Тумен, по прислона пропълзяха широки, припкащи редици писмена. Приведох ги към четеца, който ни позволи да чуем нашия деятел от Мезград. Той ни съобщаваше:

„В осем часа на втория ден съветът се събра, ужасен от появилите се влакове. И Возан бе изплашен. С развълнуван глас той почна така: Кантемир ни мами с нови светове, обещава ни нови просторни области, уверява ни, че там, по другото лице на Теут, има запазени храна и вода за милиони години, че ще ни даде ново време — ден и нощ. Изкусно мята мрежата си Кантемир... Но вие не му вярвайте. И в тройни размери да добием обещаваното, ще се освободим ли от страха, че с безумното си дело тоя прокълнат гражданин на земята ни ще разруши всичко, ще погребее всичко под развалините на света?...“

„Избраните управници не могат лесно да отминат своя дълг; те помнят неписания закон: пази живота на другите! Ще заставим Кантемира да отложи делото си. Не искаме на съвестта ни да легне грехът на безумно увлечение.“

„Но какво ли губим — казвали трети, — ако последваме увлечените след Кантемира? И така нищо нямаме.“

Това, което ни е останало, не ни стига да отидем дори до гроба. Не! Предпочитам да ме носят облаците на един блян, отколкото да стоя тук свит в бърлогата на див звяр, страхуващ се да подаде навън глава, за да не го сграбят остриите нокти на врага, който дебне.“

„А други допълнил: какво съм виновен аз, та съм осъден да нося оковите на едно робство, което не ми позволява да живея по повелите на собствената си плът! Не искате ли да се върне планетата към живота си отпреди милиарди години? Ето, цял живот слушам дивия рей на стоманени чудовища, а смъртта не е прогонена.“

„Защо ми са крилата на моята мисъл, когато не могат ме отнесе към онзи мир, който въпреки нас живее отвъд и ни мами с очарованията на своите тайни? Гледате ме, както се гледа прокажен,

както се гледа осъденият за седма улица. След миг може би ще съм там; да скърбя ли? О, пусто слово!... Гоним го, а то, скърцащо върху своите съгласни, ни гледа озъбено, а из раздвижения от машините въздух плава невидима гостенка — плава смъртта: всеки ден хладните помощници на човека изхвърлят негодните живи работници; ние ги заменяме с нови, и никой не говори за станалото. Само аз ли намирам това странно? Ето, вие не говорите, а туй ми подсказва, че наистина съм сам.“

„Или не искате да си спомняте за седмите улици, за улиците на излишните, както ги наричате вие, улиците, в които живеят онези трупове, минали през челюстите на машините? Аз винаги спирам при тези наши братя и ги приветствувам като граждани на своята земя. Те са недоволни от поздрава, защото нищо добро вече за тях няма тук. Обиждаме ги, кога ги поздравяваме.“

„Рекат да не нарушаваме самотата им, изкупена твърде скъпо!... Никакъв човешки глас не може да запълни душата им — не вярват на човека. Обичат само песента на тишината.“

„Такива бяха думите на последния съветник — продължаваше нашият деятел от Мезград. — Така говореха управниците, а между това народът се тълпеше пред планетарния дворец. Всички предугаждаха, че става нещо страшно. Тогава Рускон излезе вън, изправи се на горното стъпало на главния вход и отпрати следната реч към пристигащите: «Ако взривовете от ракетните огнища на Опор разсипят рудници и машини, какво ще стане с вас? Кой ще ви праща въздух и храна? Дори оскъдната вода може да потъне още по-дълбоко. Ако слънцето се измести и лъчите му не падат вече върху жадните лещи на силоберите, не ще ли запустее Деолян, не ще ли загине Теут? С какво ще пътувате?... Ще зинат ненаситни разстояния и не ще има кой да ги свърже. Костимел ще остане с отворена шепа, дълбаните — с отворени челюсти. Скоролети и скороходи ще обтегнат лениви туловища по пясъците, а ние напусто ще ги обхождаме и молим да ни понесат. Возан не забравя, че Кантемир готви пътища за зли гости, които ще ни дойдат отвъд Оснега — студът и мразът. Гости бели, зъзнеци и надянали черната гугла на мрака. Ще дойдат, ще тръснат белите си дрехи и ще ни посипят с иглиците на студа. Как ще ги посрещнем? Зарити в пясъка ли?... Белият език на студа ще лизне и

него. А тревите в топкиците на Оса и Хотанца ще измръзнат, крехките стебла ще клюмнат уморени.»“

„По пясъците ще стъпи черната нога на мрака. Тогава как ще намираме друмите, как ще отидем до стола си, до леглото си?... Как ще виждаме? Нови очи ли ще ни израснат?...“

„Гениите на вековете са работили за нашата велика земя. Ще оставите ли вие луди да разрушат всичко? Чакат ни ужаси: Кантемир иска да покрие с мъртвъци жълтата кожа на пустинните пясъци. Тези мъртвъци ще бъдем ние всички, а не ще има кой да ни погребее.“

„Така говореше Рускон от Мезград, а над главата му летяха влаковете от Моряне. Думите му се лееха като крепко вино. Возан с трима съветници беше застанал между стълбовете на дворцовото преддверие и слушаше. Той видя как в помътените погледи на вълнуващия се народ пламна светло пламъче, та излезе напред и каза: Внушете на това голямо дете, наречено народ, че трябва да разруши стореното през деветте години от Кантемира и неговите приятели!“

„Другото вие вече знаете“ — добави нашият деятел от Мезград и гласникът замлъкна.

Мирдан и Пину се спогледаха. Така няколко мига по стаята минаваше на пръсти мълчанието.

Къси вести от Багди и другите материци донасяха, че по улици, стъгди и друмища се стичал народ. От Сомля само трима деятели съобщиха, че в земята им възбудата била слаба. От Пресло вестяха, че работници от няколко ракетни депа на Опор напуснали огнищата си.

В земята Сенар Возан бил пълен господар...

Така говореха нашите деятели, а песента на машините, песента на небесните влакове все още предеше под слънцето нишката на лудостта. Да ги спра ли? Не! Нека бъде благословено делото им! А тежките Возанови повели нека се спънат по пътя си, да разлеят кърчага си в горещите пясъци; жадното слънце да изпие виното им, та онези, които са под глухата паяжина на просторите, да не научат, че искат да им отнемат голямата приятелка — надеждата. Благословен да бъде камъкът, о който ще се спъне твоята воля, Возане! Ти си повикал народа на Равна и той се тълпи сече там. Чакай ме — ида и аз...

И ние се пригответихме за Равна, а на небесните влакове пратихме нови наредби и нови задачи сложихме на ръководителите на Морянските уредби: Возан да бъде сломен.

„Кантемире, Кантемире“ — извика нечакано гласникът.

Пину трепна.

— Не е ли станало нещо лошо?... — попита ти.

Мирдан не смееше да я погледне.

— Не се плаши, Пину! Видиш ли кой вика?

На прислона се беше отразил образът на Кидалимеца, който лови слънчевите лъчи и превръща сулиците им в сила.

— Страхувам се за Деолян, Кантемире; Возан ми праща...

— Ще се спънат и до вас не ще стигнат пратениците му! — отговорих му аз.

— Втора молба, Кантемире — каза Кидалимецът. — Лъчите, що пращам за Ослен и Пресло, се разсейват силно.

— Ще заменя Тима с друго. — Така му казах, защото само Тим можеше да стори това.

Кидалимецът успокоен се отдалечи от прислона.

— А защо Тим е виновен за разсейването на лъчите? — искаше да негодува Пину, но гласът ѝ стихна до невинно питане.

— Тим винаги е бил своенравен, Пину.

— Дали не е жертва на лъчите „Дан“?...

— И преди тях Тим е бил лош работник. А сега пък се е представил с усърдие, което не му подготвя път към по-добро. Макар че последния път бе обещал да прочисти от примеси лъчите „Рено“, не го стори. Оставих други в Ослен, а Тим дойде с мен до Пресло. Пътьом на всичките ми увещания оставаше ням. Дори като че ли враждебно мълчеше.

— Кога е било това?

— Преди седем дни. Като стигнахме Ослен, казах: „Тиме, ти остани тук. Аз отивам в Пресло. В седем часа ще ми отпратиш ток по седмия ключ.“

Тим изслуша думите ми с победно мълчание. Оставих го и отминах. Точно на определеното време застанах до трусомера в Пресло. Поставих валяка за самодейно записване колебанията на земната кора и натиснах ръчага на седмия ключ. Перото написа по

черния лист равна линия. А контролната стрелка дори не трепна: Тим не ми беше пратил ток.

— Тиме, задействувай ключа!

Взех преподавателя и повторих искането. Преподавателят прогърмя. На прислона се яви образът на Тим, а кога извиках пред уреда още по-силно, Тим се отпусна лениво в креслото си и глупаво ме изгледа. „Тиме, можеш да бъдеш по-добър, Тиме!“ „По-добър ли?“ — като насън проговори Тим и не се показа готов да стане. Но все пак нещо промърда в душата му, та стана, но вместо по седми, прати ми ток по шести ключ...

И така, не успях да опитам действието на един околотеутов въжеен лъч. Тогава извиках Тима при себе си. Оставих го да следи тока в звездобройната на Пресло, а сам се върнах в Ослен да пратя ток по седми ключ. Но когато се върнах при него, Тим беше успял, по невнимание, да пусне заблуден ток през уреда и да овъгли лептата. И пак не можах да проследя действието на лъч, който обхожда Теут и го стяга с невидимите си ръце, за да го стопли и съживи.

Ето защо Кидалимецът се плаши от смущения в изпращаните от него токове. Но аз се боя, че Тим има незнайни помощници.

Лискон, който видя усилията ми да въздействувам на Тим и който винаги — вие знаете — взема страната на онези, които упорито се мъчат да бъдат лоши граждани, каза:

— Кантемире, ти си гневен, че не те послуша Тим, но и аз не бих могъл да бъда по-добър от него. Защо му заповядваш?... С какво той е по-малък от тебе? На и кой си ти?... Такъв е Тим. В това общество дори и аз не бих искал да стана по-добър. Сега не би могло да ни се въздействува. Кога дойде другото общество, тогава, разбира се!...

— Но ти и Тим бихте могли да бъдете и сега добри. Що ви е виновно обществото за това, че не сте добри? — Лискон ми отвърна:

— Тим не може да стане добър, защото вижда само врагове в лицето на всички, които му заповядват; в тия заповеди не вижда изгода за себе си той. А в другото общество — разбира се!

— Искате да градим ново общество с люди, които не могат сами да се преодоляват, които не могат сами да станат добри. Е, ако те изградят новото общество, ще бъде ли то добро? Лошият зидар може ли да изгради красив дом?

Лискон отмина с тъмна злоба в душата си, защото не мислех като него. На езика му дори стояха няколко цветисти израза, готови не само да ме наранят с остротата си, но и да убият човека в онзи, който ги казва. Добре че Лискон не ги каза, та поне той да е спокоен; да мисли, че като не ги е казал, избегнал е възможността да ме обиди. Но аз ги видях отпечатани върху езика му и все пак не ще му се отплатя с отрова. Дано такива, които чакат в бъдещото общество да станат добри, бъдат по-малко. Така е, приятели. Преди малко видяхме улицата на прокажените. Такива има в тридесетте тисеци града на Теут. Но тяхното петно е чисто и светло спрямо сенките, що хвърлят Лискон и Тим. Оттатък е смрад само на плътта, а тук вонят и самите души.

Днешният ден, който беше натежал от гроздове тревожни вести, най-после пожела и да ни зарадва малко. Но — много малко. Гласникът редеше новини:

„Сметан от Сомля не отстъпил на планетарния съвет числоредата за нов газ, подтикващ тревите в топлиците към усилен растеж. Искал газът да носи името «Сметан».“

„Белкон, учен от Виная, преустроил уреда за извличане храна от рудата «Тижа» и сложил на машината свой печат.“

„Тридар, мъдрец от земята Сенар, обаче съвсем разгневил мезградските старци: сложил върху чаканата от него книга името си и дори заповядал да не се използват мислите му без негово знаене...“

Следваха още много имена. Като че ли цветът на Теут бе забравил законите му. Но връх на изненадата бе вестта, която гласеше: „Возан обяви и небесните пътища запретени за летежа.“

— Пину, какво мислиш за Возана?

— Возан е вече полудял — каза тя и леко се засмя. Но ето и вратата на жилището се отвори с трясък.

Като подгонен от самата смърт, при нас влезе Ситлов, верен досега на Мезград. Никога не сме го виждали недоволен от реда и от съвета. Какво се беше случило с него?... Наведен от товара на времето и знанието, бликащо у него като девствен извор, в очите му днес гореше упоритост, каквато не бе подозирал никой.

— Ситлов, нов те виждам! — казвам аз.

Той ме гледа и не отговаря. Но когато радостта ми, че го виждам така променен, не можа да се укрие от погледа му, той ме приближи доверчиво:

— Искат с тълпите да ме приравнят. Награждават отличилия се в боя войник, а нам, войниците на знанието и ума, отричат правото на бащинство върху създаденото от нас. Теутци искат рожби без дом, без родители. Ние, малцината, даваме съдържание на битието, ние одухотворяваме мъртвата същина, както свиралото прави да живеят бездушните звуци. Но ето! Видиш ли тук?...

И той посочи челото си. Там имаше жиг — онзи малък белег, носен от ония, които не са отстъпили доброволно ума си на съвета.

— А кога е станало това? — запита го Пину.

— Преди повече от петстотин години — отговорих аз вместо Ситлов.

— А защо едва сега се гневи срещу неправдата, извършена, над него?

— Виновни са лъчите „Пину“ и „Дан“ — казах тихо, за да не ме чуе Ситлов.

— Всичко дадох! — продължи той. — Когато исках да запазя нещо за себе си, да оставя името си на своя глава, за да не ги безпокои. Лоши градинари са те; режат върховете на всяко дърво, израснало малко по-високо от другите; но така, вместо гора, ще имат храсти. Не ще се виждат мощните линии на извисени си горе стъбла. Може би Мезград е прав. Бурята на живота иска покорни вейки, а не устойчиви дънери.

— Ти така се занесе, драги Ситлов, като да си изживял нещо по-тежко, а не загубата на едно име.

— Цял живот съм бил в свое жилище — сам. Отнеха ми сега и него. Поставиха ме в дома на жигосаните — ведно с други... Колко е тежко това!...

— Ситлов стана нова мярка за нещата върху Теут — каза Мирдан. Старикът дори и не чу какво биде казано, защото беше потънал в оная тежка, безучастна размисъл, на която се отдават люди, останали с опустошени души и с малко пръст в шепата си. Така минаха няколко мига. Най-после Ситлов стана:

— Не скърбя, Кантемире, че съм така! — рече той и протри с ръка челото си. — Кратък е вече пътят ми. Тежи ми само голямата пустота, с която са обкръжени последните ми дни. Видиш ли улицата? Всеки минава и отминава сам за себе си. Загледани са в съдбата си и съдбата на другите им е чужда. Така трябва да е. Аз наистина нищо не искам. Казах само, че ми тежи самотата. Работих досега и не бях сам: при мене бяха винаги моите мисли. Този огромен външен свят, който гнети сега самотията ми, го нямаше до вчера. Днес той изведнъж изпъкна като мисъл, която иска да пропълзи по белите страници на книга. Бих искал само плътта ми да кръшнеше в някой кът, а там да ме чака другият, комуто бих се доверил, комуто бих изрекъл мъката си; който би могъл да запали малко пламъче над пепелта в изгасналото вече огнище на душата ми, за да покания там гостите на последните си дни — покоя и спомена.

Стар съм вече. Душата ми е разнежена; стреми се към топлотата на друга душа, както плътта се стреми към живите лъчи на слънцето. Всичко ми е отнето. Не ми е запазено дори топлото крило на любовта към оная, която ни е създала, към онзи, който ни е довел на снега. Оставиха ми само твърдата обвивка на Теут за родина и огнището на слънцето — за домашен кът.

Ситлов говореше с примрежени очи и от време на време притискаше с пръсти ъглите им, за да спре малките поточета сълзи, които упорито се лееха надолу. Не искаше да го видят с влага по страните. Мъчно му беше да се отдаде на себе си, след като бе живял само за другите. Станах, подкрепих го и му помогнах да слезе по стъпалата до улицата. По нея в този час минаваха редица деца, изведени из детски дом, за да увеличат броя на шумящите против мене. Те минаха така близо до него, че го докосваха с лакът. Близостта на малките го съживи; дигна ръка, погали едно дете по темето и цял потръпна от радост. Малкият обаче, който се обърна да види кой го е докоснал, стрелна с очи гневно стареца и пробъбра нещо, което не се чу. О, в този поглед имаше такава вражда и студенина, каквато излъчва може би само черната нощ на отвъдния Теут.

Радостта в душата на Ситлов изгоря. Лекият дим на топлото чувство беше погълнат от студения поглед, който мина край него — далечен и чужд. Стана нещо страшно: старецът не издържа погледа на малкия. Нещо в сърцето му се преви, нещо потъмни погледа му и той

бавно се отпусна на стъпалото: Ситлов си отиде с мъката, че не можа да изпита радостта да погали някого, да предаде ласката, що грееше в душата му.

Трупът на Ситлов не беше отнесен още, кога Возан и още трима старци от Мезград ме свариха на стъпалата.

Возан беше величав. Очите му горяха в чужд за мъдростта му блясък. Той посочи трупа и попита:

— Така ли ще ни спасиш!... Не, не, ще загинем дружно. По-добре дружно да загинем, Кантемире. Защо си разпратил рояци скоролети над земите? Разпратил си ги, а се криеш тук, в Кожел, като че не знаеш нищо...

По улиците прииждаха редици мъже, прашни и възбудени. Те спираха пред нас. Един, познал старците, им каза:

— Не ги оставяйте да избягат. Дръжте Кантемира тук, докато разрушим всичко...

Тълпящият се народ нарастваше. Улицата се запълни като река през многоводие. Откъм Деолянския друм пристигаха нови гъсти редици люди. Те напиреха, изтикваха предишните по пътя за Равна и заемаха мястото им.

— Тумен е разбунтуван, Кантемире — каза някой...

Така през шестия час на втория ден лудостта почна да расте. Теут обезумяваше. Аз гледах и сецах как потъвам в неизвестното...

Редици възбуден народ се точеше напред. Изправени на стъпалата, ние бяхме лоша прицелна точка: задържахме движещите се; въведох старците горе. Возан седна удобно, другарите му заеха местата си.

— Знам защо сте дошли, но ще ви кажа: длъжни сме да пазим живите от смъртта, длъжни сме да затваряме грижливо вратите на градовете си, да не влиза тя в тях. Предпазната черупка на охлюва искам да бъде на гърба ни винаги. Първият ни враг — жестоките лъчи; вторият — гладът — чакал, който дебне околоръст, крие се из долините, разбива хрущялните покриви на топочиците, подравя рудниците и краде ценните им руди; третият е жаждата — медуза с воднозелени очи. „Не сте ли жадни?“ — запитва тя и потъва, като увлича дълбоко след себе си влагата; връща се по градовете, прониква

тайно в домовете, сяда в гърлото ни и с остър език суши езика ни; четвъртият ни враг е огромен паяк. Той ни омотава в паяжината си; той — вечно сухият, костелив и скъперник — въздух. Страшен вампир — той извлича капка по капка кръвта ни, раздира кожата на устните ни, нахълтва в гърдите ни, сяда удобно там, отърсва от кожата си пясъчен прах и с огнен дъх пърли душата ни. Окръжени сме от войнства чакали, медузи и вампири! Градовете ни са вечно обсаждани крепости, а нашето войнство е безпомощно: околовръстните ровове — вашите грижи и заклинания — не ни спасяват, Возане. Подвижните мостове — затваряне очи пред опасността — не са вече спънка за врага.

Като говорех на Возана, сторих тайно знак на Пину и Мирдана. Те ме разбраха. „Готови сме!“ — беше немият им отговор.

— Мир ли, Возане, кажи! Не искам да водим вечна война.

— Искаш няма да те гледаме ли? — попита Возан.

— Да — докато победим.

— Но ако ние сме вече победители?... Кантемире, погледни!

Погледнах навън: Возан бе успял наистина да постави своя машинна стража около моя дом.

— Отново ще ми бъдеш гост — поде той. — Но сега не в Хотанца, а в Бодене...

Кога Возан довърши думата си, Мирдан бе успял да прати срещу него и неговите люди мрежести лъчи. Моите гости бидоха омотани като птички в нишките им. Тогава Пину, Мирдан и аз стъпихме на подемния стол, който беше отляво на креслото ми, и поехме нагоре.

Летейки за Тумен, казах на Пину:

— За Возана днешният ден е заличен от календара. Едва утре ще го пуснем на свобода.

— За Равна ли? — попита Мирдан.

— Да. Днес е вторият ден, а утре — последният, едничкият ни ден, и той е отреден за Равна.

— А кога ще бъдем там? Народът е призван да ни съди.

— Ще бъдем преди Возана. Той ще ни последва на Равна: не можем да бием противник, който по е при нас.

В два часа на втория ден Тумен приличаше на град, откраднат от друга планета и залепен върху пясъчните полета на Теут. От седемте съграда се носеше вой, съставен от грохота на машините, от напева на нечувана никога песен, от трясъка на скороходи, от виковете на беснуващи пороища народ. Воят се носеше над града като кадените от седем големи кадила. Средният град издаваше стон — една лествица по-висок. Тумен напомняше човек, захвърлил скръбните дрехи на отшелник, дигнал високо глава, за да освежи чело с радостта на разрушението, която се беше родила днес.

Градът поразяваше и с нещо друго: стените на домовете му бяха спуснати. И вместо домове, по двете страни на улиците израстваха странни гори от стълбове, над които като чужди украси стояха покривите — сини ивици, отиващи нагоре стъпаловидно. Въздухът стенеше, покривите отгласяха уличния вой. В средищния площад, по дъговите каменни маси, очаквах пак да видя обядващия народ и да чуя над главите на множеството понесен възглас: „Наядохме се и днес!“ Но той беше прогонен от воя, неизразим ни с думи, ни с образ.

Спирам от време на време по улиците, за да сторя път на тълпящите се и наблюдавам лицата им. Всеки беше дигнал високо глава, разтворил широко очи, надянал маската на животинска усмивка, и отиваше някъде. Като че ли там — зад неопределеното и незнайното, се крие хубавото, по което е копнял цял живот, или може би предвкусвайки дивата наслада от разрушението, се бе преобразил в усмивка и се надигаше на пръсти да зърне, да не бъде последен.

— Защо ни отминавате? — пита мек младежки глас. Запитвачът не се виждаше.

— Кой вика?

Вместо отговор, някой ме залови за рамото; прозоречната рамка на седемдесет и осми дом беше украсена с къдравата глава на Алди.

— Ти ли ме викаш, Алди?

— Ние сме налягали по пода — каза той. — Ако не искаш да се повеселиш като нас, ще ти отстъпя прозореца, да гледаш насън: тя ще мине край нашия дом.

— Коя?

— Коя ли? Нима не знаеш? Лудостта. Сега е дома си. Облича празнична премяна. Не чуваш ли подземен тътен? Нейните музиканти

се вричат шествието ѝ да бъде тържествено. А теб не са те пратили в Бодене!

— Защо?

— Така говореха. Возан те задържал днес в Кожел.

— Возан е задържан в Кожел, защото първом ще отидем на Равна, а после в Бодене.

— Там щели да ви затворят двама с нея.

— С лудостта ли?

— Не! Със смъртта.

Мирдан, който беше отминал за Несла, се върна опечален:

— Нигде я няма, Кантемире!

Алди ни помоли пак. Дойдоха му на помощ и други. Влязохме в дом, приличен на опустошена гора, от която бяха останали само голи стъбла. Улиците мамеха и поглъщаха жителите на града, а домовете оставаха почти пусати, безсмислени и глупави. Нарядко някое кресло биваше заето. Но у Алди трептеше крилце от живота на Тумен — той, Бине и три девиси станаха от пода и ни посрещнаха.

По прислона бягаха леките образи на някаква приказка, а един момък, опрян на стълб, като в полусън гледаше образите. Той не ни видя. И така остана.

Съединените едно към друго жилища напомниха палубата на кораб при тръгване за далечни морета — прибрани са в живописно безредие вещите на възбудените от предстоящото пътуване. Малки островчета от разновидна покъщнина щъкаха вред.

Пину помоли да отминем, защото към седма част на Теут се чу грохот — лудостта идеше, посека от вихрите на шемета.

— Нямам съм нивга гости като вас — каза Алди. — Не сядате дори кога подът ви моли. Кантемире, седни.

Трите девиси, облежнати на рамената на момците, ни гледаха, като че бяхме дошли от друга планета. От съседните помещения тичешком нахълтаха при нас още няколко девиси и младежи. Говореха безредно — едни през други, блъскаха се, за да спечелят правото първи да ни кажат нещо. Една се облакът на Мирдановото рамо.

— Мене слушай! Аз първа ще ти разкажа съня си.

— Нищо страшно — каза Мирдан, — ако чуя от всички ви наведнъж вашите сънища: печеля и сънищата ви, и времето си. При

това — вие дружно тъй добре пеете... О, те ти песен, която може да се роди само днес.

— Да, те ще ни попеят — каза Алди.

Бине дори не дочака покана и почна някаква песен. Подеха я и другите. Запомнили бяха по малко нещо от стара песен. Искаха напевът ѝ да премине през гъстите редици на уличния шум, а нас да възвърне към времето, кога хората по тази земя са могли все още да пеят. Но дори през устрема на повишеното чувство не можаха да заставят люлейните линии на песента да вплетат сърцата на гостите. Отказаха се най-после. Чувството на мъст и разрушение е било винаги лоша почва за веселие и песен.

— Днес не можем, Кантемире! — и всички се заляха в безпричинен смях...

Излязохме на улицата и се оставихме на човешкия поток. Над града летяха тридесет ята от небесните влакове. Дългите им сенки падаха по сградите, начупваха се о живото море от глави.

Насочихме се към седма улица. Натам течеше потокът. Целият град приличаше на крепост, завладяна от жестоко войнство, разграбена и напусната, а жителите ѝ, обезумели от ужаса, глупаво ухилени, се бяха върнали отново в нея, минавайки по следите на разрушението. Мисълта ми се възвръщаше към детинското ми впечатление от седма улица. Тогава — в далечното минало, като видях ужаса ѝ, я минах с очи, притиснати с длани. Дали да мина и сега така?... Или да се отбия при тях, при прокажените, да ги поздравя, да им пожелаая дълъг живот и после да ги попитам:

„Добре ли сте?...“ Знам — те ще ми отговорят: „О!“

Ще ги попитам: „Не тъгувате ли за изгубения си свят?“ А те ще ми отговорят: „О!“...

Ще ги попитам: „Доволни ли сте от себе си?“ А те ще ми отговорят: „О!...“

Ще ги попитам още: „Спокойно ли отивате към вечния си сън?“ Те ще ми отговорят: „О!...“

И когато ги попитам: „Нямате ли копнеж по нещо, по друг мир?“, те пак ще ми отговорят: „О!...“

Защото езикът им не се подчинява на вътрешния потик за израз, защото ужасът им е отнел способността да говорят. Те движат само езици в тъмните устни кухини.

Знам, като мина през града им, те така ще ми отговорят, ще ме погълнат в ужасните си редици, ще ме обгърнат в тежкия вой на загиващи, ще бъда среди тях като войн сред бойно поле, покрито с умиращо войнство.

В онзи ден на своето ранно детинство се запитах за пръв път: защо са лепнали на земята това петно? И замижах! Оттогаз е живо у мен желанието да го залича. И едва намирам в душата си сила да разкажа сам на себе си какво мисля. Само Гора ме разбира и не ме укорява за мисълта ми. Защото знае, че обичам света и ненавиждам грозотата върху него.

Днес може би за последен път ще мина през тая улица.

Стигаме високата сводова врата на улицата към седма част и към седмо предградие. Оттам почва жестокият град, градът на недъгавите, на излишните. Те не са прокажени, а ги наричаха тъй, защото теутци не искаха да им звучи по-тежка дума. Една неумолима съдба беше изгризала плътта на тисеци люди. Скелетите им бяха покрити с обгорена, черна кожа. Не бяха живи същества, а старинни книги, забравени отпреди векове и наредени сега тук, за да си спомни новото време за тях.

Правим първите стъпки из улицата им. Малцина могат да говорят. Един вой, излизащ из устните им пещери, се носеше из въздуха като стон, а те самите като да бяха прашинки, завеяни от жесток вихър. Чакаха мига да паднат на земята, да починат, да се успокоят, да свърши тежкия им път.

Мирдан, Пину и аз мъчно си пробиваме път из улицата. Откъм страничните улици течеше народ. Всички забързани и силно възбудени. Една вълна ни изтика към редицата на сградите. В отвора на близък дом видях познат. Не беше ли Житан? Той ме изгледа с немигащите си очи; долната му устна се придвижи напред, езикът му излезе извън зъбите.

„Кантемире, да ни се надсмиваш ли си дошъл?“ — искаше да каже той. Това се четеше по движението на устните му.

— Дойдох да те видя, Житане. Да видя другаря си дойдох. Искам да науча от вас как се съзерцава вечното през несъвършената форма на плътта. Не живеете ли вие тук живота на свръхземното, чистия живот на духа, неопетнен от поривите на тленното, несмущаван от страсти и желаниа? Може би скоро ще ви бъда гост!...

Мускулите на страните му направиха усилие да се свият. Той щеше да се надсмее на думите ми. Но лицето му остана изопнато в мъртвешката маска на старинен театър, изоставена и никому непотребна: само единственият пръст на дясната му ръка потрепна. Искаше да посочи нещо, но ръката не се подчини.

Тогава трои, неясни, гърлени звуци бликнаха от устата му — стори ми се, че викаше: „Глад, глад!“

Подминахме по-нататък. Воят се надигаше, изплетен от звуци, изгонени от музикалната лествица: смраден припев на умираща плът, на разлаган дух. Въздухът люлееше нагоре към небето ужасната песен и се връщаше отново да поеме другата, която беше пристигнала. Звуките идеха плътни и тежки, поели дружно мъката на цялата улица, и към небето на безсърдечието изгърсваха последните трохи на една голяма молба... Едни поставяха пръст в очните си кухни, за да ме уверят, че не виждат, други зяваха, за да видя, че нямаха език, а трети се валяха по пода като топки черен восък. Слънцето стоеше на старото си място и с ярки лъчи озаряваше града.

Погалих Гора, който с умен поглед следеше разговора ми с недъгавите. И Гора също така искаше да не съществува тази улица: дебнеше пълзливо и с подвита под търбух опашка. Дори Гора се отвращава от огризките на живота в тази улица, гдето мъката расте в низините на отрицателното, преминава през царството на гнусотата и като лепкава, безкостна гад пуца пипала на всяка гънка на живота, впива се в него и ни праща оттам зловонието си. Прогнилите уста на живота хвърлят в лицето на човека дръзко прилепчива гной, а чистото слънце е спряло око над него и рови с крехките пръсти на лъчите си онова, което неговите синове са изригнали и оставили да гние.

Не стигнали още средината на улицата, ни обсади полудял свят: мъже, жени, момци и девиси, чиито коси се спущаха над ушите, над вратовете, пълзяха по челата им като кървави корени брож и надникваха в широките им очи, гдето се беше зародила радост — ревяха и прииждаха напред стремително, тласкайки пред себе си

тежкото кълбо на грохота. Не се помнеха вече — росяха и викаха: „Кантемир... и той е с тях! От Мезград иде той, отречен от себе си, преклонил чело пред Возана...“

„Оставете един да говори! — извика някой, — така никой не ще ни разбере!“

„Не щем един да говори!... Ще говорим всички. Не искаме друг да мисли и говори за нас...“

„Хляб и въздух!... Не щем вождове! Хляб и...“

Мирдан и Пину ме изгледаха изумени.

— Този вик ли чакахме? Туменци така ли трябваше да ни посрещнат!... — стенеше Мирдан.

— Возан е още в душите им!... Лъчите „Пину“, разсейвани от моряните небесни кервани, не са го изместили още. Но виновни сме и ние: забавихме посева. Не посяхме навреме в опустелите души свое внушение. А дълго време е тровен светът. Не чувате ли?... Вой на търбуха е това; гладен вой, смъртен вик и жалба на загиващи се носи над вас.

Навремени се чуваха из хаоса по-ясни стонове:

„Оставете ни спокойно да умрем. След всеки изнесен от седма улица труп не внасяйте в нея нови живи мъртъвци. Нека опустеят улиците на прокажените!“

Слушахме този зов с двояко чувство. Мирдан и Пину бяха изплашени: загубили бяхме душата на Теут. Вместо да го подбудим към желано действие, събудихме у него страшния звяр. Горчивина изпълваше сърцето ми: „Теуте — възкликна цялото ми същество, — ще те обновим, макар ти сам да не искаш! В името на една голяма истина ще изрежем болките ти, както добрият градинар изрязва и чисти сухите клони!...“

В последната редица сгради на седма улица видях още един познат — Батуил. Но той не ме позна. Загледан бе в кипналата улица и замрежените му от златна мъгла очи често примигваха. Едната му ръка висеше отстрани като скършен клон. Половината от лицето му бе отнесено при злополуката в Костимел, но вече зараснала и опънала кожата на другата половина, като даваше на лицето зловеща усмивка.

Машинните му нозе от време на време нервно биеха пода. Като забеляза, че го гледам, взря се в мене:

— Кантемире, и ти ли си тук? Гледам с часове обезумелите и ми се струва, че минава ново войнство, тръгнало да се бори с глада, задухата и сушата. Ето...

И той подири влага с език, задави се, заекна и е мъка добави:

— Не искаш ли да ти стана помощник? Стига ми едната ръка. Сега гледах през разтрозите на потона и ми се щеше да литна на свобода. Чувствувам, че радост се носи из въздуха.

— Радостта на разрушението!...

— Не, не. Носи се друга, чиста радост. А над ония — видиш ли ги? — невидимо минава новото войнство. Нашата улица никога не е била така оживена. Жестоко е да отминеш и да ме оставиш тук.

— Где да те вода? В Бодене ли?... Нявга ми се сърдеше... Не ми ли се сърдиш вече, Батуиле? Или не помниш как ужасно ме изгледа, като се пробуди от безсъзнанието, в което те отнесе тласъкът на взрива и ударът на излетелите машинни късове в Костимел? Аз те бях извлякъл изпод развалините. Ти просъска и ме отблъсна. Обиден беше, че съм ти помогнал.

„Остави ме! — каза ти. — Не обиждай онзи, който знае да изпълни дълга си. Не ти ли стига, че кога не съм могъл да се владеея, си ме влякъл дотук! Помни, Кантемире! Аз не ще ти простя, загдето не ме остави сам да се спася!“

„Драги Батуиле, ти не би могъл сам да се спасиш! Виж нозете си!“ — казах аз, а ти отвърна:

„Не ме мъчи повече.“

— Времето заличи спомена, Кантемире! Искаш ли сега да дойда с тебе? Ако ме приемеш, ще измиеш греха си към мене. Тогава съм могъл и да умра, щом не съм бил способен да се защитя. Нали знаеш — не си повикан да взимаш на себе си делото на съдбата.

— Така ми говориш, а все пак искаш да дойдеш с мене! Сега навярно и двама ще загинем. Странно е, че от всички тези тук само ти пожела да ме следваш. Ти — с една ръка и с половин глава!... Или Теут е останал, само с половин глава и дали не с най-добрата!...

Но аз бях забравил, че е безполезно да споря с Батуила, и то днес и на това място. Батуил замълча и вдигна ръка: искаше да каже нещо, осенен от нечакана мисъл.

— Радост ли те озари, Батуиле?

— Видях, че ще ми подадеш ръка, че ще ме извадиш оттука. Ще дойда с теб. Ето я, ето ръката ми! Една е, но ми стига.

— Ти би бил всякъде полезен, Батуиле, но сам аз...

— Не ме ли искаш? Тогава ти не си Кантемир!... Не си, щом не искаш да ме изведеш. Някога ти помогна на един труп, а сега на живия човек отказваш помощ.

Трогателна беше молбата му.

— Батуиле, Батуиле, дали ще има някой да подаде и на мен ръка?...

— Ти ще си по-щастлив от своите предходници, труп съм сега, но стига ми, че ще бъда по широките полета на Теут. А тук? Хвърлиха ни в прегръдките на каменни клетки, оставиха до главите ни кранове за въздух, вода и храна — нашите ясли — и помислиха, че всичко са ни дали. Вързаха животното на тях, за да не остане гладно... Тук често съм сънувал болезнени сънища и съм се пробуждал, окъпан в пот. Сънувам, а ме е страх, че образът е видян насън и че ще отmine. Страхът, че сънят може да отmine и да остана пак сам, ме принуждава насън да искам сънят да продължи, да не свършва.

Другарят на Батуил слушаше от съседната клетка. Очите му оживяха и отвори уста. Искаше да каже нещо, но с мъка можа да изplete с реч мисълта си и да ни каже и той своите преживявания насън.

— Аз пък сънувам само жени. Сънувам, че до мен е Суса, оная, за която често съм ти говорил, Батуиле. Този не я познава. Скрита зад пясъчна могила, държи в ръце малка детска глава, надигне се и пак се сниши. Тръгвам към нея, спъвам се в пясъка — и двете ми нозе са мъртви, падам и се пробуждам. А някога я сънувам близо до себе си. Притисната о коляното ми, с ръка гали кожата на изгорялото ми лице, а в сърцето ми някой налива топла вода... Така ми е приятно... Топлина ме гъделичка, аз посягам да притегля Суса и се пробуждам. После живея половин година с тоя сън. Кога лягам, искам пак да го сънувам, искам Суса пак да ми се яви.

Батуил беше отворил уста, за да отговори с друг свой сън, но устата му, измамена от непокорил се на волята му звук, остана зинала.

В този миг улицата гръмна и разтресе широките си навеси, които дълго звъняха. Вихърът, задъхан и тежък, се втурна от единия ѝ край,

невидимите му кълба минаха с грохот по главите ни, посипаха с дрезгавия си прах ушите ни, разбиха се на безброй части, лудо се завъртяха на тънки вихри, прободоха душите и потънаха; после отново изплаваха и полетяха. Като че ли някой беше натиснал бутоните на тревожните звънци по цял Теут.

Народът се раздвижи, изви глава към източника на грохота и трескаво проряза свободна ивица по улицата: някой идеше — правеха му път.

Пискливи тръби на равни промеждутъци пронизваха въздуха. Тръбачите стъпваха нервно напред; след тях вървеше Ведрин; Несла го следваше, забулена в сянката му. Тя вдигаше високо ръка с малка статуйка от млечен камък. Дълга опашка люди я следваха, като затваряха след нея пътя. С гърлен и вдъхновен глас Несла зовеше: „Пробудете заспалата! Спяща минава тя през градовете и спира по стъгдите им. С притворени ресници ви моли да я пробудите, да запалите над одъра ѝ голямото светило, за да ви прати по белите крила на нощната си птица прохлада и сянка. Пробудете заспалата!“

Прибегнах в едно разширение на улицата и се скрих зад купчина младежи, да не ме види Несла.

Шествието доближи изходната врата на седма улица. Звукът от тръбите се сниши, за да не се удари о свода ѝ. Зовът на Несла се отекна отляво и отдясно на уличните стени, пропърха на дрипавите си крила и падна в нозете на тълпите.

— Несла ни е останала вярна, Пину!

— А то е втората ни радост през този ден, Кантемире...

Към един часа Тумен преля границите си. Вихърът на новото чувство шибаше и гонеше жителите му, които напущаха засенените улици и задъхани, потни, жадни и диви, скимтяха сред пожарите на пясъците, сочеха към Опор пестник и ревяха: „Спри!“ Гласовете, като много ветрове, се надигаха високо и трепереха върху широкия пръстен на звука „О“.

Мезград беше успял да изпрати за седемте предградия на Тумен по седемдесет бойни силодеи. Следвайки потока, образуван след Несла, бяхме дошли до изхода на седмо предградие, по пътя за Равна и Мезград. Десет силодея в две редици бяха прозъбили пътя. Ръцете им висяха безпомощни по бедрата им. Чуковете — мощното им оръжие — като мъртви псета лежаха до нозете им. Обезумели от радост младежи,

покатерили се по раменете и главите им, се мъчеха да отворят черепите на обезсилените машини, които се оставяха да бъдат мъчени, не можейки да изразят с угасналия си поглед закана, че някога ще си отмъстят.

— Защо оставят да се глумят с тях? — питаше някой издалеко, боящ се да ги доближи.

— Пину — казах, — ти трябва да отговориш на бедния.

— Той и не чака отговор, Кантемире.

Питащият бавно навлезе в редицата на силодеите.

Шествието с Несла отмина към шесто предградие. Ведрин го беше напуснал, преди да стигне то редиците силодеи, и сега стърчеше сам върху малката височина в началото на пътя за Равна. Уморен, измъчен от зноя на деня, той потъна в сянката на сенника, увенчаващ върха на могилата. Кога стигнахме там, един момък стоеше до главата му и го молеше да стане, за да го отведе дома му. Ведрин, легнал на гръб, не отговаряше.

Големият път към Равна влачеше на охрова лента широкия поток люди. Тъмната му ивица падаше в низините, подемаше се по далечни високи поляни и вече изтъняла, се губеше в сребърна мъгла.

— Ведрине, ти, който си навикнал да пееш за блясъка на ума, за хармонията на световите, за тишината на всемира, за светлината, що танцува — защо седиш тук и гледаш гърбовете на отиващите към север?

Ведрин ме изгледа и махна широко ръка:

— Разломих го!

— Кое, Ведрине?

— Шилото, бегетовото шило, с което дълбаех твърдите слова на песента. Теут е под слънцето, вечно под слънцето, но словото му е твърдо, по-твърдо и от камъка, що ни дава храна и въздух. Теут се храни с камене, а не с рехата на живи цветя. Той пие тежка вода из дълбоки извори, а не влагата, що ни праща споменът. Защо му е вече на Теут песен?... Аз престанах да пея...

— А защо не си отидеш?

— Спрял съм тук, защото по този хълм сега минава сянката на Ариел. Не чуваш ли стъпките й?

Ведрин наведе ухо към земята и се вслуша.

— Спри, наведи ухо към земята и слушай! То не е сянка, а млада жена, която влачи леката си одежда по девствената пръст на Багди и докосва нежно струните на миналото; малките сенки, хвърлени от бучките тук до ръката ми, са тайнствени знаци; праща ми ги Ариел — ръси ги през широкия ръкав на сянката си. Аз престанах да дълбая песни с остроото си шило, защото искам да прочета какво ми пише сянката на Ариел. Видиш ли тези, които минават по пътя? Войнството на утрешния ден е то, пътуващо натам, под дивия ритъм на песента, що пее сянката на Ариел.

— Драги Ведрине, Ариел не хвърля сянка върху Теут. Нели тридесет и седем милиона години как Уран е погълнал спътника си.

— Който не може да чуе песента на Ариеловата сянка, е мъртъв; мъртъв е, Кантемире!

Оставих младежа да отведе Ведрина, а ние отминахме по следите на шествието към шесто предградие. Не бяхме сторили дори пет стъпки, когато из гъстите редици на пътниците се отдели високото, стройно тяло на Емар. Той вървеше с вирната нагоре глава и стискаше шепата на дясната си ръка.

— Защо си напуснал града, Емаре? И ти ли отиваш на Равна да ме съдиш? Преминал си дори през редицата силодеи, оставени от Возана да казват: „Дотук!“

— Мъртви са стражите, Кантемире. И да бяха живи, не би ме спрели. Законът умря. Отивам да търся новия. Старият умря, а новият не знам где ще се роди. Ето, тук е казано — и посочи сърцето си, — че ще дойде, но кога и откъде — не знам. Може би нейде оттам! — и той посочи Опор.

— Те не ще му позволят да дойде оттам. Возан му е заприщил пътя. Силодеите не ще му позволят.

— Как не ще му позволят? Та нали старият е вече погребан? Ето где лежат останките му, Кантемире!

При тези думи той разтвори шепата си, а от нея се сипна сива пепел.

— Подпалих двореца „Истини-векове“, а законът, старият закон изгоря с него. Тук аз бях оставен да го пазя. От векове, върху дълги лавици, тежък и окован в злато и скъпи камъни, го пазят. Цял живот го

пазих и аз. А сега изгоря... Стените рухнаха и златната сплав на украсите се сля с пепелта на листите. Ето, по тези частици пепел още личат ситни букви, които някога даваха страшния закон на Теут.

Новият не е даден още. Минавам отвъд. Знам — там ще го намеря... Не мога да стоя. Да те последвам — също не мога, защото там, гдето беше законът, е празно, а пусто е и тук — в душата ми.

Мирдан, Пину и другите се спогледаха. Стори ми се, че си казаха: „Ето ни днес и трета радост!...“

Над просторите на планетата са хвърлени мрежи. Ловът ще бъде богат.

Оставихме Емара. Чака ни Моряне, да пратим по нови лъчи нови мисли... шило за непробудените, за робуващите още на Возанови повели.

ОГНИЩЕ

Събраните през последните часове впечатления бърже смениха в душата ми старите, както бърже се менят багрите, кога с дива скорост минаваме край цветни лехи — а сънят ги разтопи и смеси в спокойната вода на почивката. Сладко безволие ме люлееше в люлката си. Аз му се доверявах, както се доверяват може би болни деца на ласките на своите майки.

— Несла е болна, Кантемире! — каза ми Велмира.

— Спи ли още?

Велмира не ми отговаря, а ме повежда към стълбата за подземния дом. По глухи каменни стъпала слязохме долу. Несла почиваше в креслото си и с плах поглед гледаше малките огнени езици на трите светлинки пред образа, изтесан в насрещната стена. На скута ѝ лежеше малката статуйка от млечен камък.

Велмира ме гледаше тъжна:

— Страхувам се за нея, Кантемире!

Несла не се обърна към нас. Остана си все тъй загледана в безплътните образи на съня си, дишайки тежко и без да подвижи тялото си. Дали върху мъглявите образи на лудостта не се отразяваха големите истини — тези редки гости на душата ни? Или, откροени далеко, тя съзерцаваше образите на разрушението и смъртта, които ни чакат?... Или, обхваната от ледения дъх на смъртта, остава тъй унесена?...

Гледах Несла, а мислех дали страданието не ще се стовари като страшен млат върху душите на бедните люди? Онова велико страдание, което ще бъде вместено в твърде краткия миг на действието на лъчеради и ракети — от началото и до свършека...

— Не е ли опала? — питам пак Велмира.

— Не може да спи.

Погледнах сините очи на образа. Те ме гледаха устремено и строго. В левия ъгъл висеше странно махало. Велмира премина напред, спря до него и го задействува. То се залюля на сложно съчетани верижки и с острието си начерта по зеления пясък, посипан под него, две начупени линии, които се преплитаха и напомняха писмени знаци от забравено четмо. Но мен ми се стори, че можах ясно да различа две букви: „В“ и „М“. Махалото, позеленяло от времето, отиваше напред, начертаваше първата крива, връщаше се назад и вплиташе в нея втората — и все така неизменно по една и съща следа.

Светлини като мътна багра падаха по пода и по начупените сенки от нашите тела.

Отново спрях поглед на Несла. Тя сега приличаше на изпразнена и килната чаша.

— Несло, ти си все още пияна от новото питие; то беше за други, но и ти си вкусила от него.

Тя ме гледа през златистата влага на широките си очи. С мъка прошепва:

— Малка ли беше радостта ни?... Но ти, Кантемире, си невесел!... Ти сам не си пиян.

— Ще си наляя още, драга Несло! На Равна голяма чаша ме чака.

Пристъпих вляво до часовника; там, прикачено на малкия силов уред, бе устроено иглено огледало за лъчи „Пину“, които съм опитвал на себе си, изследвайки влиянието и силата им. С малка преправка на уреда бях сполучил да добия приспиващи лъчи.

— Несло, ти си уморена. Не искаш ли да заспиш, да си починеш?...

Аз пуснах ток и насочих цевта към Несла, която се привдигна да отговори, а Велмира ми пошепна:

— Не я оставяй да се мъчи! Запечатаяй душата ѝ.

— Искам да заспя, Кантемире, искам да заспя! — ме помоли тихо Несла. — Но ти бъди трезвен и мини отвъд! Пияна съм, но съм все още жадна. Приспи ме!

И като каза това, се отпусна пак в креслото си. След миг тя въздъхна дълбоко и заспа. Велмира седна до нея на съседното кресло и тури ръка върху челото ѝ. Бях вече излишен и можех да си отида. Часовете минаваха. Станах и се отправих към стъпалата за нагоре. Велмира бърже ме догони, сложи ръка на рамото ми и задъхана каза:

— Сама ли искаш да ме оставиш в гроба, тук? Ти наистина ли искаш да ме оставиш сама?

Спрях, погледнах я и слязох едно стъпало.

— Не, не слизай! Отивай! Равна те чака!...

— А една жена ме пъди!

Върнах се и седнах срещу нея. Тя бърже тури дланите си на очите ми.

— Не, не! Не ме гледай така. Не мога!... Ще прочетеш блудните си мисли в очите ми. Но те не са твои, не са твои, Кантемире! Нашепва ти ги някой. Вярвай ми!

Два чука усилено биеха слепите ми очи. Седнах на широкото кресло и привлякох Велмира до себе си.

— Вярвам ти, Велмиро! Ти си толкоз добра.

Тя седна смутена, примирена и тиха, опря леко рамо о моето, лявата си ръка сложи на главата ми и преплете пръсти в косите ми. Аз взех и поставих дясната ѝ ръка до сърцето си. Велмира се притисна силно до мен, къдриците ѝ пролазиха по лицето ми и овладяна от пламъка на жарко чувство, скри лицето си на гърдите ми и заплака.

В този миг някой простена. Навярно насън пропъждаше тежка мора. Сепнах се и се огледах: гласникът хъркаше, задавен от неясни звуци; часовникът лениво почиваше, а едва сега забелязах, че в дъното на входа за откъдната стая на нисък одър спеше някой.

— Кой е там, Велмиро?

— Беливран!

Спящият не се пробуди, но трите пламъка на светилниците загаснаха. В полумрака видях как от стената се отдели образът с модри очи, слезе на пода, с безшумни стъпки пристъпи до Несла, докосна я с пръст по челото и с беззвучен глас ѝ каза:

„Стани, Велмира те вика! Твоят сън ѝ тежи!“ — и като ме изгледа с поглед, в който сълзеше влага и скръб, стопи се в пълната светлина на трите кандила, които изново пламнаха. Сънувах ли? Не! Не!... Там, на отсрещната стена, озарявана от слабите светлини на кандилата, стоеше все тъй спокоен и ме гледаше с ясните си очи образът, моят собствен образ.

Несла се пробуди. Простена тежко, отвори очи и се обърна към образа.

— Аз го помолих да ме събуди — каза Несла. — Не му се сърдете. Аз го помолих. О, не биваше да го смущаваме!

Беливран стана и плахо ме приближи. Гледаше ме като нов, непознат в общежитието човек; като че ли ме виждаше пръв път, и то — през тайнствения вик насъне. Той се отправи към Несла, приближи я, взря се в очите ѝ, погледна ме и успокоен седна до мен.

— Укорява ме, че съм го пробудила. Насън съм го била пробола с копие. Трябваше да бъде жестока с него — за вас.

Гора, загледан в жените, се беше притиснал до коляното ми. Седях на мястото си като празен и захвърлен на пода кърчаг. Събуденият глад за плът оставяше черни пещери, а щях да тръгна срещу бъдещето, което растеше...

Гледах събудилата се Несла и се питах: „И сега ли ще казва тя, че съм минал отвъд човека, че над главата ми трепти сияние на светен, пророк и спасител?“

Станах да си отивам, по не знам защо ме завладя мисълта: сега, кога ме видят възпитателите на малките в Кожел, ще вдигнат ли пръст да ме сочат, ще им кажат ли: „Той ще ви спаси! Без него вие ще живеете още три дни само!“

Велмира ме изпрати неспокойна и загрижена:

— Ще те видя ли след последния час, Кантемире?

— Ще се видим на уречения път — под Окол! — казах аз. — Не те ли плаши този час?

— Знам само, че в това време на деня трябва да ни забравиш. Ние ще мислим за последния страшен миг само за да забравим себе си.

Велмира говореше тежко и твърдо. Тя вярваше, че ще се върна в Тумен като победител. На раздяла взех двете ѝ ръце и леко ги притиснах до страните си: нова сила и чиста вяра да се прелее в душата ми чрез топлотата на кръвта ѝ. Пръстите ѝ ме облъчиха, ободриха и успокоиха. Нас ни свързваше съдбата на последния час. Той можеше да ни раздели завинаги. Тя изговори „последния час“ тихо и спокойно, като че ли забравяше, че той е съдбовен час, когато ще заговорят осленските лъчеради, когато ще пламнат ракетните огнища на Опор, когато ще бъде разтърсена цялата планета и може би в следния миг не ще остане от нея нищо. Тя казваше „последния час“ и не мислеше колко истина се крие в тези две думи.

Като се изкачвах нагоре, обърнах се за последен път да видя Велмира. Тя беше потънала в креслото си. Несла водеше Беливрана към одъра.

Горе намерих Мирдана, отскоро дошъл за мен. Пину останала при скоролета. Тук бяха и мъжете от земите на Теут; седем души, които идеха с нас за Равна.

Мирдан съобщи, че е освободил Возана; той, гневен и убеден в силата на своите машини-бойци, дал последни разпоредби: на големи свитъци, сложени до предавателите, стояли готови заповедите му до цялата планета. Оставало само да придвижат лоста и да заговорят гласниците: „Обезвредете обезумелия Кантемир!“

Но скоро всичко тръгнало наопаки. Щедро точеното вино из търбусите на моряните пещерни влакове, смесено с новия лъчев възбудител, стигнало и до устните на Возановите съветници. Само той бил останал трезвен, като да е бил пил цял живот най-силни възбудители.

„Задействайте четците и предавателите!“ — казал той на първия си ватах-токовед. Ученият веднага сложил ръка на лоста. Но Рускон скочил и уловил ръката му. „Бедният! Напусто се е тревожил — пошепна Пину, — бойните силодеи са вредом обезвредени напълно.“ И като се обърнал към Возана, гневно викнал: „Искаш утре да измрем от задуха и глад, ли? Ти си доста стар и можеш да си отидеш спокойно. Но аз не искам още да мра. Виж колко е весел във светът! Искам да литна и да премина в игра пътя между Мезград и Тумен.“

„Какъв несръчен играч ще види Теут!“ — казал Возан.

„Искам да си поживея, така, в мига на лъжата, в шемета на мисълта, че смъртта е отблъсната с още три години назад“ — добавил Рускон.

Другите, които червенеели от възбуда, станали:

„Може и да не успее Кантемир — казал някой, — но знам ли!... По-добре е да опитаме...“

Рускон почнал пак:

„Дори днес, в този час, пълен с топлота и радост, които карат моите троме нозе да играят под ритъма на музика, що не чуваме, но усещаме, не ви ли лъха в лицето хлад, какъвто нашата планета не помни? Не се ли надигат гърдите ви по-често и все пак оставате жадни

за въздух; не тръпнат ли нозете и ръцете ви безпричинно?... Не видите ли, че Теут бавно умира, че жителите му креят и чезнат? Вие сте смъртници, а издавате свидетелства за раждане и подписвате смъртни присъди?“

Рускон изрекъл това, спуснал се към масата на четеца, взел свитъка с наредбата и заповедите и ги раздробил.

„Светът не е така окаян: ние сами с покварена мисъл тровим живота си; трошим сами съсъда, в който сме скътали малко надежда. Не сме още в гроба. Та кой не е на прага му? Можем и да слезем при мъртвите, но можем и да го сринем. Кажете, кое да сторим?“ — промълвил Возан, изглеждайки подред всички.

Съветниците, загледани в очите му като в жълтите очи на змия, убедили себе си и едногласно викнали:

„Да сринем гроба!... На Кантемира и неговите приятели всичко е дадено — те могат! Нека ги оставим да сторят онова, за което са призвани. Стореното за тях ще бъде сторено и за нас. Ако те загинат, ще загинем и ние.“

Мъдреците били вече напуснали планетарния дворец и тръгнали по прашните пътища да посрещнат дрипавото шествие на лудостта — тръгнали за Равна. Но Возан успял тайно да отправи до мен последното си послание по Росана. Видяха пратеника във на улицата, паднал, притиснал с тежки плещи купчина пясък, стиснал в ръка свитъка, Возан пишел, че съветът решил да се бори докрай и да не позволи да се правят опасни опити със съдбата на милиарди човеци.

„Росане, ти не смогна навреме да изпълниш заповедта, не би могъл и да отнесеш обратно съдбовната наредба — добре те е приспала Пину...“

Мирдан гледаше неспокойно в очниците на времемера. Аз бях уморен и се отпуснах за миг в креслото на левия ъгъл до звездочета.

— Пину ни чака горе! Чака ни Равна, Кантемире.

— И времето ни чака, Мирдане. Спряло е и ни чака... да си отдохнем... Или и то е уморено вече?

Мирдан стана, определи по звездочета времето и задействува времемера — врагът все още ни дебнеше. Беше часът девет на първия, на последния ден. Колко бърже летяха дните ни!... Миговете потъваха в черната съкровищница на времето, а из въздуха се носеше:

„Докога ще ни държите под кобната сянка на смъртта!... Пратете ни щит срещу стрелите на слънцето и прохлада — откъм бялото царство, лежащо отвъд Оснега!... Към Равна, към Окол и Морна!...“

Обсаждаха ни викове, които трептяха из въздуха и не слизаха за почивка. А тъкмо сега в душата ми не беше ни радост, ни страх. Не виждах предстоящия миг като нещо голямо, което би могло да ме притисне и сломи. Не мислех дори, че отивам към страшното. Като че ли друг някой, а не аз се беше обзаложил да се бори с упорството на планетата, която и така си е била добре толкова тисещилетия...

Гора, виждайки ме замислен и скръбен, проскимтя и лизна с език ръката ми. „Гора, ела! Ти не ме остави никога сам, а сега стоиш и ме гледаш твърдо в очите, като че съм разбойник...“

Животното се изви лениво на дъга, изтегна се напред и ми поднесе муцуната си. Искаше да ме пита нещо, но не можеше, а толкова мъдрост светеше в погледа му! Мъдрост, вложена от милионите години, по чиито пътища бе минал родът му...

Като гледах това умно животно, добивах странно желание: да падна на четири нозе като него и с негова реч да му говоря за радостта на плътта, освободена от мъдруване и готова да се възвърне към първичното си състояние — да бъде дете, което сега почва да срича словата на живота.

Гора се изправи, сложи предни лапи на гърдите ми и ме загледа плахо. Очите му бяха влажни, а в кръглите му зеници видях отразен само своя образ — да ми напомни може би моя собствен път дотук. Така някога някой, останал след мен, ще бъде обгърнат и обозрян от мъдрите очи на един безумец, който ще гледа извисоко как загива животът и човекът, без да бъде зарадван от някаква лъжа, че би могъл все още да си помогне. Ние сега сме по-щастливи — самолъжем се поне.

Исках да не мисля нищо, да потъна в ленивата сянка на отмората, за да ме свари големият миг спокоен, да мога да посрещна леко силните душевни вълнения, които щяха да ме споходят... Не искаше, ли самата плът да си почине, за да бъде силна, когато

потрябва? Душата замираще пред леките вихри на подготовката; чакаше самата буря. Но неочаквано някой се втурна при нас и още от прага пръсна вест:

„Народ, народ, народ!... По улици, по стъгди, по друмища... От всички материци, от всички земи приижда към Морна и към Равна народ... Води ги безумието с невидимите си поводи. Пясъците по широките поля на Багди са потъмнели — черни угари и черни реки са ги обложили. По целия простор — от Сенар до Опор и от север до юг — народ, народ, народ... Приижда под облака на страшен клик, приижда страшен народ!...“

Вестителят излезе все така забързан.

Пину, над която е тежало бремето на часовете, не понасяйки миговете на чакането, дойде и ни събщи, че заминава за Равна.

Седемте мъже от земите на Теут ведно с Мирдана скоро я последваха. Не последвах отминалите, а слязох последен път да видя двете жени. Несла седеше унесено в креслото си, а Велмира и Беливран спяха.

Спускам се за миг над скалите Морна. Скоролетът трепти на височина, от която може да се обхване голям дял от тази странна планина. Спомнех ли името Морна пред Возана, той ставаше подозрителен и неспокоен. Не е ли затова, че Возан тук, в пазвите ѝ, крие своите силоведи, работещи срещу нас? Мисля дори, че той е помогнал да се издълбае големият образ на западната стена на планината, пред самата долина Оса — и да устрои там „светилище“, каквито дирещият нови пътища народ е уредил из много кътища на планетата, каквото е уредила и Несла в подземния строи на своя дом.

Велмира ме предупреди, че тук ще видя издълбан своя образ, а Пину добави, че Возан се крие зад образа ми на Морна; той умело бил впрегнал в колесницата на лукавството си скрития дух, обхванал останалия без път народ.

Пину е права. О, само да знаехме трептенията на живите лъчи на Сабин и Левина!... Често истината върху Морна се готви да ми прати лъч, но някой избързва и слага завеса пред духовния ми поглед.

Слизам по ниско. Образът е огромен. От косите му са изплетени стрели, устремени лъчево нагоре. Две деви стоят пред нозете му и

люлеят два бели жезъла, на чиито върхове се вие бял дим. Взрях се в сините очи на образа. Те ми спомниха Несла и нейното светилище.

„Не видиш ли, Кантемире, казах на себе си, на широката каменна площ е изваян твоят образ...“ Дали не ромонеше вече ручеят на гордост в очите ми? Возан може би това и чака: да се влюбя в образа си на Морна и да пожаля враговете си, скрити там. Но аз не смятам градивото за по-малоценно от градаря, та на по-малките си братя не гледам от височината на планетарния дворец, те са малки, ценни камъни до коляното на вещия зидар. Може ли без тях? Той — по-силният — не бива да ги плаши, сочейки им непристъпните върхове: планината трябва да им се разкрива гънка по гънка и по тези гънки, като по големи стъпала, неусетно да се стига върхът, като да се е снишавала самата планина. Когато стигнат горе, влачени от планинарското въже на силния дух, едва тогава да видят що са преодолели, и да се радват, да се радва и онзи, който ги е извел; а Возан дори мен искаше да направи стъпало, по което да стъпи.

Чрез образа на Морна той се е опитал да спусне мъгла между мен и моите, да постави примка за лековерните.

Черните угари бавно се движат из равнините — приижда народът. Пътищата са пъстри ленти, развявани от някакъв тайнствен вихър; от моята височина е чул непрестанен вой: шуми множеството, дошло с песни да разбие Ослен и да заглуши гръмовете на Опор.

Спуснах скоролета върху най-високия връх на Морна, по десния бряг на Оса и слязох. Людите сега се виждат не точки, а малки черни кръгчета, хвърлили сенки върху пясъка. Долавям реха от запалени хибискови цветове. Народ се тълпи пред образа на скалата. В сянката на всяка гънка търси знамения, разгадка на свои собствени питания и съмнения. По грапавините на скалата, отляво на образа, като че ли припознах Рускона, упорития Возанов съветник. На рамото му се бе облегал едър, с тъмна кожа и влажни очи мъж. Нечакано той вдигна високо ръце и извика: „Плаче, образът плаче!“ Рускон се извърна, видя случайния си другар и пак устреми поглед към камъка.

— Образът движи устни, за да ни благослови — каза той.

Малко по-високо, качени на естествени стъпала по скалата, трима, здраво прегърнати, бяха престанали да съществуват за себе си.

Сякаш каменният образ им пращаше, по невидими нишки, всички чарове, по които са копнели душите им, та сега възторгът изтръгваше безумни пламъчета из очите им.

Втори грозд от мъже, заложен на тях, макар и неотминати от аромата на странната възбуда, ръсен от влаковете на Моряне и заливащ цял Теут, бяха останали верни на припечеленото през бедния си живот: сами нищи — те и сега не искаха да съзрат нещо ценно в душите на другите, затова изравяха из скалните пукнатини пясък и с пълни шепи го хвърляха върху образа, издавайки остри, пресекливи звуци, като вой на чакали. Девите гневно изгледаха двамата. Едната спря продължително поглед върху ми. Кога тръгнах, тя пак се обърна. Сега вече видях блясъка на познати очи. На следния миг улових този поглед на плочата си.

От Морна до Равна ме делят седемдесет тисеци лакти път. Съсъкът на колендрата ме окриляше. В далечината — над Равна, се виждаха златисти пръчки — корабите на Пину слизаха и се издигаха нагоре по широки витлови пътища. Пясъците чернееха, сякаш табуни луди коне измерваха пределите на неограниченото ширине. Когато се очертаха ясно друмите, що пресичат Равна, слязох по-ниско. Пясъчната пустиня почна бързо да се качва към мене. Тъмните нишки на пътищата се виждаха вече като изопнати тъмнобагри платна, а подробностите на почвата изпъкваха една след друга за окото като под силен микроскоп.

В кръстовката на двата големи друма се очерта стъгдата Равна, гдето преди шест години беше построена високата пирамида, над която се издигна кълбо: умаленият образ на Теут, за да се посочи на планетарния съвет действието на свободните въжейни токове и тласъкът на ракетите.

Пътищата, идещи откъм Тумен, Мезград, Морна, Кудалим, кръстосани при стъгдата Равна, изтъняваха и се губеха в мъглите на кръгозора. Самият площад Равна около пирамидата и част от входовете на пътищата за площада бяха празни. Вредом лежах разбити части от старата уредба за опита. Дори един силодей, разломен още тогава, не беше прибран — паднал бе на първото стъпало на пирамидата, с глава, врязана в ръба на третото, а краката му — почти заровени в пясъка.

Металически змии — части от инваровото въже, странни влечущи растения, пълзяха безредно по подножието на пирамидата.

Кълбото стоеше все още обвесено за горния край на една голяма питанка от чер стоманен прът, забодена на върха на пирамидата. На западната ѝ стена беше уреден предавател. Срещу него — на десет стъпки — чакаха все още своите големи гости устроените за Возан и другарите му седалища. До самия предавател малкият стол, издълбан в камъка за мене, ме молеше и сега още да отида и седна. По тъмна плоча над стола се чернееха малки лостове — по първия тогава трябваше да се пратят въжейни токове около кълбото, за да го съживят като магнит и завъртят; по втория се пращаше ток на къси пресечки, за подпалване взрива на ракетните огнища, а по третата ръчка се услужваше на предавателя.

Но тогава не дотрябва да се поставят уредите в движение — първият ватах, голям учен в Мезград, каза на Возана: „Ще прецедим дори въздуха на Теут, праха от пътищата ще използваме за храна, но не ще умрем от глад.“ И Возан не позволи опита.

Слязох ниско над кълбото. Влаковете на Пину, в широки кръгове над мен, ронеха звънката песен на колендрата си. Стъгдата Равна, която досега оставаше безлюдна, биде застрашена от четири страни. Устията на четирите друма бавно изпращаха към пирамидата шумящи вълни народ — той напредваше стремително към площада с хоругви, вдигнати високо. Странна едногласова песен разчленяваше ритъма на движението. Старинна весела песен, пропъждаше преди много милиони години прозявката от устата на сънливите. Редиците, настъпващи откъм Тумен, Кудалим, Моряне и Мезград, излъчиха далеко напреде си по една боса и окъсана жена. Четирима мъже ги поведоха към площада и ги настаниха по седалищата, определени за Возана. Някой им сложи по един венец, изплетен от инваровото въже.

Когато народът наближи средината на площада, песните станаха неудържимо буйни, множеството кипна в луда игра. Девици с диви викове скачаха високо, биеха челата си о каменното подножие на пирамидата и изтощени отстъпваха на други, които бясно се люшкаха напред, мамени от хладната здравина на камъка. Когато странното веселие стигна върха си, слязох долу. „Кантемире — казах си, — чака те нова изпития: да увериш в силата си тези нови съдници, заели мястото на Возана...“

Страшно би било наистина, ако ме принудят глухи жени да утвърждавам в истини...

Чуваха се вече невъздържани възгласи, когато пристигна Возан, придружен от шестима съветници. Те заеха реда след жените — Возан на единия, а Рускон на другия край на столовете.

Моите приятели и помощници седнаха зад тях, смесени с предните редици на народа, който шумеше глухо. Аз доближих стола, издълбан в основата на пирамидата. Пину се отпусна върху едно стъпало до мен. Старците, които стояха отстрани на столовете, по които бяха насядали босите жени, станаха, взеха за ръка Пину и я сложиха между им. Така моите съдници станаха пет.

По въздуха се носеха безброй ята скоролети, над които кръжеха влаковете „Пину“.

„Кантемире, Кантемире, това необгледно море скоро ще почне да реве, щом Возан попита: Да разрушим ли Ослен и Опор?“

... „Защо си обвесил онова кълбо там горе?“ — извика някой и разлюля мълчанието.

За да не дам време на Возана да заговори, пригодих предавателя да действа и свързах прислона със зрителните огнища; образотворният кръг запя. „Не е ли вече късно да ви се казва, защо е обвесено то там?...“ — се бях приготвил да река, но не успях, защото над главата ми падна мека сянка и нечакано метна леки мъгли по гънките на възвишенията отвъд Оса: прииждаше сянката на Енкилод. Тя за миг като жадна гъба избърса гласовете. До лявата ми нога лежеше широк кръгъл приножник. Неволно стъпих върху му.

Може би само оня, живял преди шест години у мене, знае защо ногата ми стъпи отгоре му. Енкилодовата сянка заличи слънчевия кръг, а ние потънахме в нея като в хладна вода. Щом натиснах с нога приножника, избухнаха бледозелени светлини в самото кълбо, висящо над мен. Стори ми се, че го виждах за първи път. Цели десет мига стоях вързан о чертите и багрите, странно преплетени по него. Гледах светлозлатната половина, плаваща в зелен пожар. Другата страна — чисто бялата, посипана с черен прах, бе лицето на Теут, оставащо под

вечна сянка. Двете полукълба бяха препоясани с черния пояс на равняка.

Материците, стегнати в неравните си граници, горяха в разнородни багри, а между им пълзяха сребърни змии: плитки, тесни долини. В зеления неправилен многоъгълник на земята Багди плаваше океанът Урдина. По цветните площи на земите блещукаха седмолъчни гъби — градовете, свързани с тъмните ивици на пътищата, които пълзят от град до град, разсичайки с невеселата си багра сребърните линии на долините, и щом се освободяха от тях, емваха се стремително към планините. От единия до другия полюс, близо до границата за златното и тъмното, планината Опор обтягаше могъща начупена линия, леко изгърбена над кривината на кълбото. По западния ѝ склон, на равни разстояния, горяха жълти огнища — очите на ракетните групи.

Деолян искреше в червен кървав кръг, а по средината му — златен мехур: слънцето.

Хотанца ми пращаше меки искри от опит на малка синя звезда. Лъчерадите Ослен — сиво-сини топки, нанизани успоредно на Опор — се гонеха към север и към юг, не можейки да скъсят трите километра, що ги разделяха... Окол напомняше за себе си с бялата гъба на своя звездочет.

Сянката на Енкилод ставаше тежка и притискаше душите на тоя вдетинил се свят.

— Кантемире, жени те съдят днес. Не би могъл да избягаш пак. Те ще проговорят, ако успееш. Искаш ли да проговорят, Кантемире? — звънеше гласът на един от четиримата старци и лукаво поглеждаше мезградските мъдреци.

Возан беше разпратил по цял Теут деятелите си. Той успя преди нас да посади опасни внушения. Допреди няколко часа само той държеше душите и волите на стеклите се тук. Но лъчите „Пину“ могат всичко... творят чудеса. Дойдохме тук наистина не да показваме някому чудеса. Те са вече направени — пред нас е океан от примирени и кротки люди. Возан не знае що е станало. Дори мисли, че сам е разрязал лъчевата мрежа в Кожел, че е дошъл тук да ми постави примка — да ме съдят жени, които ни чуват, ни говорят...

— Багдийци и синове на другите шест земи, чуйте ме! — викнах аз.

Гласниците повториха думите ми по цяла Равна, по цял Теут. Гласът ми сепна народа.

— Не съм ви призовал на зрелище. Не сте деца, да ви залъгвам и мамя. Вие сами знаете защо сте тук: защото сте на път за Опор!... Вие сте болни. Тръгнахте да търсите лекарство. Така е по-добре, защото на упоритите лекарството силom ще бъде поднесено. А това кълбо, детска играчка, което виси над мен и чиято съдба е отсъдена не за разтуха на Возановите съдии, ще разлома, за да не ви мамят с него, да не се препъвате о него...

Още не изказал думите си, пратих ток и кълбото пламна, изгоря в бледожълт пламък, а пепелта му — лека, черна кожа — бавно се завъртя над множеството. Гласниците и прислоните предадоха народу станалото.

Над Равна е тишина, зловеща тишина. Трудно е да се определи какво ще бъде настроението в следния миг. Пину скочи от мястото си, качи се при мен и ми дръпна ръката:

— По неравния път, по който слезе пепелта на кълбото, протече страшна студенина. Те мълчат... Не е ли?...

Пину изговори това така плахо, та едва ли сама можа да се чуе. Гнетеше я настъпилото мълчание; искаше да го наруши, защото беше страхотно и тежко.

Невидимата длан на Енкилодовата сянка бавно се плъзна и откри слънцето. Над Равна се възцари прогоненият ден. Народът, пробудил се от магията на мрака, се раздвижи и първият вой отпочна пак. Станах.

— Видиш ли? Жълтите равнини са почернели, а сребърните линии на долините са набраздени с тъмни ивици: върволици народ дири удобни места; а може би бяга на безопасно — каза Пину.

„Към Морна и Опор!“ — извиках аз и затворих предавателя.

Отговориха ми с мълчание. Пину прошепна:

— Да не оставаме повече тук. Нечисти решения прикрива мъглата на безумния им поглед. Жените, твоите съдии, те гледат и езикът им не ще се развърже, а народът, дошъл тук, още не е твой. Мълчанието ми казва това. Не е обжарен от тайните, които раждат чудеса. Затова, докато е свободно полето пред скоролета...

Така говореше Пину, а народът не дебнеше вече чудо, нито чакаше неми жени да проговорят.

Още не бързах да сляза, а Пину, все по-неспокойна, настояваше да отминем.

Все тъй беспокойна ме изпрати и Велмира: „Ще се видим ли след сетния час, Кантемире?“

Поех ръката на Пину и направих стъпка към скоролета. В този миг гласникът проговори: „Ти ни предаде волята си, проведе мисълта ни през огнището на своята мисъл, насочи стъпките ни по свои пътища, доведе дни, които не ще се родят пак. Ти си извор, струя и порой. Ти си вихър, а ние — пращинки, носени от него. Носи ни!... Ние сме винаги в тебе, дали сме юздите на волята си в твоите ръце. Води ни!“

Гласниците бяха дръпнали очите на всички към себе си. Милиони глави стояха неми. Ни глас, ни шум. Странен унес! Само буря можеше да го разлюлее. Сребърната мрежа на възвива трептя още няколко мига над човешкия океан.

Зовяха ни седемте земи. През гласниците говореше цял Теут. Народът знаеше, че сам говори, та слушаше.

Пину и аз бяхме стигнали вече леталото. Седнах на мястото си и за последен път обгледах пирамидата. Но колко голяма бе изненадата ми, кога върху третото стъпало видях Возана, тресен от вихъра на злото, непрогонено из душата му дори чрез упоята, която Моряне му изпрати.

— Сън е това, що чухте — каза той. — Где е чудото? Проговориха ли жените-съдници? Возан ви говори: пазете се от утрото, което ви обещава. То не ще почука на прозореца ви, не ще ви събуди. Пазете се да ви не пробуди жестоко утро. Затова минете напред, застанете пред ракетите му, обвесете черните гроздове на телата си по склоновете на Опор, разбийте лостовете за въжени токове!... Хвърчилата ви да застелят с черни облаци Деолянското небе, та безбрежни покрови да пресушат извора на силата му. Пресечете ръката на Кантемира и ще се спасите.

Отрони ли се и този кобен час от звеното на времето, напусто ще ровите пепелищата на градовете си, да дирите трохите, от които сега

бягате! Защо се плашите? Не видите ли, че той не посмя да ви покаже как ще действува неговата ракетна верига, а ви напусна като страхливец, отиващ да запази главата си... Ето го — бяга!

Защо Возан пращаше народа с телата си да спира хода на времето?... Върнах се пак и подех отново:

— Не бягам! Ето ме пред вас. Вържете ме за този каменен стълб. Можем отново да се примирим с Теут. Ще скитаме безцелно из улиците на градовете, ще бродим по широките пътища на пустините, ще спираме по стъгдите, пред времемерите, за да видим колко живот още ни остава. Ще се плакнем като мъртва вода в океана на пусто безволие, ще прегризваме дните си. На езика ни ще се топи горчилката на живота, ще заспиваме и ще се пробуждаме в ложето на свят, който стиска за гърло бляновете си.

Гласът ми ставаше твърд и силен:

— Опор те плаши, Возане. Ела го разруши!... Но ти не дръзваш. А да те уговарям да видиш истината — няма време. Ти чуваш как пеят земните пластове, що се свличат бавно насам, запътени да ни засипят. Идат хе оттам, отвъд Опор. Ти ги чуваш, та затова си поставил на пътя им запрещението: „Морна“. Но Морна е само заклеване, което не ще спре стихииите, не ще ги отбие от пътя им. По черните скали си писал: „Дотук!...“

Но напусто! И Морна е уморена. Не ще устои на тежкия натиск, защото върху нея налита другата половина на Теут: непокорната, сляпа, неразумна. Иде бавно. Ние чуваме скърцането на стъпките ѝ. Близо е вече, Возане! Безумни, кога ще повярвате? Кога е късно ли?... Хей, мъже, синове на волята, изберете си нови друми!

Настъпи тишина.

— Возане, чуеш ли? Мълчанието мълви: „Нека изгорим в пламъка на бляновете си, за да придвижим живота с едно стъпало нагоре!“

Така би говорил този онемял свят, но мислите му са разтворени в широкия звук на голямата въздишка, що се носи над море от глави. Така не би говорила само премъдрата стара глава, която се клати сега и слиза по стъпалата надолу.

Возан слезе и тръгна към своите.

Събранието ревеше: „Опор, Опор!“

Пину дотича при мен. Мислеше, че би трябвало да кажа още нещо. Аз бях готов безшумно да замина за Морна.

Станах от стола. Народът стихна.

— Те чакат още нещо, Кантемире!

Пригответих се отново да поставя ръка на лоста: така страстно ми се искаше да мине над човешкото море вихърът на речта ми. Но страшен рев ме сепна. През едрите пролуки на общия вой дръзко се провираше гласът на дрезгави рокове. Гласниците бидоха предизвикани: нестройният им рев запълни всички междини на звуковия хаос. Въздухът натежа. Над главите ни надвисна бременен облак от екот. Отгоре небесните влакове съскаха и описваха могъщи кръгове.

Обезумелият простор простена мигом с хохота на взрив, който се повтори, потрети и после — всичко се сля в един рев. Черни кълба дим цъфнаха тук-там по небето, бърже се умножаваха, допираха се едно друго, сливаха се и преплитаха меките си гънки. Небесните влакове не се виждаха вече. Слънцето биде заличено, мракът изравни земните очертания. Тогава нечакано пламнаха зелени светлинни конуси, забодени с острите си върхове в Тумен, в Костимел, Морна, Църнел, Окол, Ослен и по всички точки в кръга на видимия простор. Окръжи ни странна градина, гдето неизвестен градинар бе отгледал цветя, огромни и невиждани. Кръглите им венчета лизнаха черната завеса на небето и оставиха по нея светлозелени овали, в които играеха зелени писмена. Над милионния свят валеше зелен дъжд, що не мокреше, а казваше:

„Кантемире, освободи се от властта на Возана и замини за Морна!“

Овалите се редяха един до друг и в тях — все същите думи. Вече наистина не знаех що става с мен. Осмивах Возана, който злъчен се качваше и немощен слизаше по стъпалата на пирамидата, а багдийци ми пращаха вик: „Освободи се от властта на Возана.“

Гледах странните писмена по небето и се питах: Наистина ли съм под Возанова власт? И неуспял още да погледна долу и да чуя Пину, която ми говореше нещо, някой метна черно було на очите ми. В миг за мене угаснаха огньовете на Багди.

Видях се в друга, непозната земя. Потрих очи и подирих звездочет и часовник. Спомнил си бях веднага, че ми остават още малко часове, че бях тръгнал за някъде. Страхувах се да не заставя някого да ме чака. Само два часа ми оставаха... А колко е сега часът и где съм аз?...

„Пину, Мирдане!“ — викам, а никой се не отзовава. Чувам само неясен отглас и нищо друго.

Тук и светлината е особена: лека дрезгавина и полусянка. Дали черните изкуствени облаци не ми затуляха слънцето? Не! Ясно е небето. В полусенки и тайнствени кътове дебнат призраците на ужаса. Погледът ми плахо бяга от кът в кът и едва сега виждам, че съм ограден с високи стени. Облегнат съм о хладен камък. Широки вълни студ се плакнат над мене. Зъзна. Тракат ми зъбите:

„Бодене, Бодене, Бодене.“

Преди миг видях времемер, в чиито очници не течеше времето, но и той пламна и на мястото му остана черно кълбо дим. Кълбото се завъртя, а по него беше написано: „Бодене, Бодене, Бодене“.

Ясно ми е всичко. Возан все пак беше успял да ме прати в Бодене. Спомням си и заканата на другия, на неговия съветник, кога бяха в Хотанца.

А що става с Равна?

— Ти не си теутец, Кантемире! — извика ми силен глас.

— Кой си ти, който ме назоваваш по име тук, в морето на вечната сянка?

— Возан ти говори, Кантемире!

— Защо не се вестиш, а ми пращаш само гласа си? Боиш ли се от мен и сега дори, когато си ме поставил в Бодене?

— Не се боя, но чакам да ми кажеш как да се явя при тебе: с цялото си могъщество, като цар на Теут, или — част по част, за да можеш по-лесно да ме приемеш?

— Както щеш ела. Все едно. Ще се опитам да победя и Бодене, както победих Хотанца.

Тежката птица на Возановия смях раздвижи криле из въздуха:

„Хо, хо, хо!“

Първом падна лявата му нога на три стъпки до мене, после — дясната; до тях се сложиха трупът, ръцете и най-после — главата. Частите оживяха в ужасни гърчове. Привлякоха се една друга, сляха се и Возан се изправи пред мен.

— Ето ме, Кантемире! Зовеш ме на двубой, а трепериш.

— Не от страх: остър е студът в Бодене.

— А сам не каза ли, че си слънчева частица?

— Не слънце, слънце не съм. Сега не съм слънце, а настръхнала комета...

— ... от студ! — прибави Возан.

— ... комета, която е напуснала леговището си и се е устремила срещу вас...

— ... и паднала в Бодене! — ме поправи той.

— ... за да поднесе до носа ви непозната вам отрова, Возане.

— Не, Кантемире! Дори и тази отрова не ще ни помогне. Теут е прокълнат да не види никога пъстротата на другата половина от небесния океан, да не потръпне от чаровете, що разкрива изгревът, да не изпита радостта да гони залеза и да се не опие от новото вино, що багрите на небесните облаци наливат в чашата на съзерцателя.

— Но аз дойдох само за да събудя сенките над леденото полукълбо, да ударя пестник по ледените стени на мълчанието му.

— Напусто! Скалите Морна не ще ти позволят. Широката им длан, израснала из гълбините, е вдигната високо и казва: „Не!“ Милиони поколения са се подчинявали на тези заповеди. Кантемир не може да ги насили. Всеки ред от заповедите, издълбани там, завършва така: „Не минавай отвъд! Теут ще дочака последния си ден, обърнал само едната си буза към слънцето; затова не минавай отвъд!“

Возан млъкна и се послуша. В настъпилата тишина се чуваше ясно шипещият звук на огъващи се земни пластове.

— Скърца нашата колесница, Возане! Качени на тая страшна кола, бавно пълзим към...

Моят събеседник махна ръка:

— Нищо!

— Това е шум от стъпките на смъртта, Возане. Смъртта иде... Къде ще денете своите заповеди?...

Тъй казах Возану, а си мислех: „О, черни скали, с тежък млат в ръка ида към вас.“

— Аз дойдох тук, за да те уверя, че все още трябва да се тачи мъдростта на старите, Кантемире. Преди да се върна в Мезград, ще заповядам да не те оставят да вдигнеш ръка на себе си тук, в Бодене, защото студът е жесток съветник. Не ще понесеш острите му игли и ще разбиеш черепа си в камъка на оная стена.

Погледнах стената. Камъкът беше остър и наддаден навън. Златисти петна лежах по него, огъваха се по долната му страна, стичаха се по стената и долу на земята образуваха широка засъхнала локва. Возан видя, че се вирам дълго в камъка и пусна смеха си:

„Хо, хо, хо!“

— Ти си вече блед и трепериш от страх. Гледаш и мислиш за онези, които са разбивали главите си о твърдия камък, и трепериш, страхливецо. Златистият мъх по камъка не е кръв!... Хо, хо, хо! Последният, който е разбил тук черепа си, е живял преди тридесет тисеци години.

Сломен бях от насмешката на Возана. Наистина златист мъх беше обложил цялата стена.

— Не, Возане. Няма да остана тук. Не ще сложа волята си в ледената шепа на боденския студ. А ти сам ще ме отведеш до Равна. Те там ме чакат. В последния миг на последния ден ще дам заповед...

Спомних си за времето и потърсих пак времемера. Но не видях кълбото. Страшна безпомощност ме овладя. Дали не съм вече пропуснал часа?... Тогава те там ще ме смятат изменник. Изменник. И като извиках: „Возане, свържи ме отново с времето!“, посегнах и сграбих дрехата му...

— Пробуди се! Той се пробуди — извика някой радостно.

Отворих очи. Пред мене бяха те. Те и — Равна.

— Кантемире, Кантемире, ти не понесе черната пелена по небето и зелените цветя на багдийци. Но ето — здрав си вече.

Пину стоеше пред мен, а Мирдан се опитваше да ме изправи. Гледах, слушах и не разбирах защо са така изплашени. Като че ли те бяха спорили с Возана, а не аз...

Някой ми е пратил краткия сън за Бодене като лек. Дори насън Возан ме моли да не посягам на Морна. Струва ми се — разбрах защо му са така скъпи черните скали. Там са Левина и Сабин. Оттам те

спъват времето. Досега над съзнанието ми виснеше черна сянка, през която напусто се мъчех да прозра Возановата тайна. Сънят ми обаче като с вълшебен гребен свлече мъглата и в ясен образ виждам всичко сега. Затова се обърнах към своите приятели:

— Готови ли сте да разрушим Морна — скалите и каменните стени с писаните по тях заповеди?... Дори самия образ?...

Те ме гледаха само. Навярно мислеха, че им говоря за границите на незнаен мир.

— Пину, Мирдане, разрушете Морна! — казвам пак. — Морна разрушете! Дори и да не сполучим на Опор, искам нашите продължители да не се борят и с тая стена. Искам да разрушим повелята: „Не минавай отвъд!“ Бъдните поколения да не се спъват о този праг.

Дишах вече свободно. Горе, над мен, се разплитаха черните облаци. Зелените цветя потъваха в пясъците, воят се разкъса на самотни, едри звукови капки.

Возан беше слязъл и стоеше до подножието на пирамидата. Рускон се суетеше с подобострастна грижливост да изправи гънката по дрехата на лявата му ръка. И това ме учуди. Що ли е станало с него?... Народът, който мълчеше, се раздвижи. Отпочна шум и говор. Воят, бавен досега, постепенно се усилваше, дигаше се високо, плаваше над главите ни и се блъскаше далече в сините очертания на Морна.

Небето се проясни. Цветята потънаха някъде, отнесени от невидима ръка.

Спомних си за снимката, що направих пред образа на Морна. Сложих я на предавателя, склучих токовата верига и доближих Возана:

— Не си отивай — казах му. — Погледни първом прислона.

Возан погледна и трепна:

— Това е Левина; открой се нейният образ.

— А ти ѝ помогна да въздигне своето „светилище“ — да извае образа ми, да ме боготворят, за да забравя дълга си, да премине гневът ми, да пощадя Морна. Но боя се, че съм прозрял и друго: това светилище не закрива ли входа към уредбите, над които бди Сабин? Ти си мъдър и мъдро си подвел лековерието на низините. Обявил си свято

там онова място и си поканил народа тук да дойде и да не ми позволи да разруша планината. Уредил си ми светилище не да ме тачат, а да ме убиеш. Може ли да остане то там още?... Не!

Народът не стихваше: „Разрушете Морна! Спасете ни от смърт!“ Викът и воят се подемаха и падаха, както се надига и ляга по даден знак нечетно войнство. Возан разбра, че е загубил всичко. Приближи ме, сложи ръка на рамото ми и умолително каза:

— Кантемире, ти ме победи. Кого да пратя още насреща ти?... Моля те: не отивай напред, спри!...

Да чуя ли молбата му?

Представители на седем земи и на тридесет тисеци града са пред Морна.

Жените, които бяха пред образа, са разгонени; народът — изместен назад.

— Съдбата на Морна е в твоите ръце — казвам на първия силовед.

Той е приготвил зарядите, ямите са издълбани над, самата глава на образа. Още три огнища готвят: едно — наляво, друго — надясно и трето — над главата. Когато всичко бе готово, пратиха ток. Последва гръм. Земята потръпна. Планината беше разкъсана — зинаха процепи. Тежък облак прах ни посипа. Каменни блокове полетяха към долината и с глухи въздишки ни вестяха, че са успокоени долу. Сега, ако не беше синкавата пелена на далечината, би се видяло най-близкото ракетно поле на Опор. Теутци бяха направили прозорец, през който можеха да гледат бъдещето...

А може би бяха изровили гроб за настоящето...

Не, не! Теутци се опиха и скоро не би се опомнили. А и докато се опомнят, болката им ще мине. Сега те седяха като мъдри, а мъдростта им беше присадена лудост. Ех, така е! Никога не знаем кога сме мъдри и кога — луди. А най-често ни се струва, че мъдруваме, когато вършим непоправими лудости.

Но всички вярвахме сега, че сме мъдри и това ни стигаше! А после ли?... После все някак ще налучкаме пътя към новото, към другото. Новите пътища лежат под престилката на безпътицата.

След като премине бурята, ще приберат полите на раздраните си дрехи да покрият голотата си. Ще позъзнат и ще подирят завета на нов дом.

Но аз не се ли бавя твърде много? Не трябва ли още този миг да хвана Теут за плещите и да го разтърся като болник, за да се сепне и пробуди? Тъкмо сега, защото теутци забравиха, че са стадо. Днес те напуснаха кошарите си, плъзнаха без овчар по широките полета. Сега е часът, когато всички са се отказали от плътта си. Днес е часът, когато могат се поведе по стръмните склонове на Опор. Доброволно напуснаха низините и се въззеха към върховете. Сега — към Морна, а след час — и към Опор... а може би и към разруха. Но не е ли все едно! Тръгнахме вече по трупа на мъдростта, кръстосахме стъгдите на истините и гоним сенки по безкрайните пътища на неизвестното. Но времето е наше, ще ни прибере в ложето си, ще ни покаже...

Мисля така и притварям очи, за да изгледам изминатия дотук път. Нищо друго не видях, а само широката паст на Деолян, пиеща светлина, и нечетните влакове, които ръсеха отровни лъчеви прахове и гонеха жертвите си. Горко на догонените! Тям се даваше да вкусят упоята и тогава за тях преставаше да има „вчера“ и „днес“. Волята им падаше като прострелян звяр, а душата опустяваше и разтваряше врати за гости-натрапници. Днес заставам по праговете на зинали врати, говоря на душите по цяла планета.

Когато ехтежът от последния каменен отломък удари гърди о далечната синева и прах обсипа раменете и главите, ни, другите поеха напред към самолетите.

— Не бързайте, всичко не е свършено! — извиках аз.

Някой спря до мен. Не го погледнах. Мътните чувства се утаяваха в душата ми, а мисълта ми се превръщаше в градина, гдето щъкат човеци. Там в този миг следях как растат образите на Левина и Сабин, та не видях кой застана до мен. И не бързах да го видя, защото в следния миг очаквах да поникнат и другите, които ще си подават ръце и ще се прегръщат, ако и да не са искали да се виждат дотогава.

Има мигове в живота на човека, когато, опиянен от едно безумие, той разтваря душата си за истини, срещу които цял живот се е борил, и вижда в делата на другите, макар и преломени през лещата на омразата и ненавистта, чистата любов на човека, събуден най-последно за по-висш живот.

Настъпи часът, когато враговете се прегръщат и целуват, когато всички трептят в мрежата на едно и също велико чувство, когато родствените линии са се слели в една и всеки чувства другия в себе си, всеки се вижда в другия и се прелива в него.

Не погледнах да видя кой бе спрял до мен, но угадих кой е; угадих, че Рускон стои до мен, искащ да ми говори. Напуснал е Возана и ни последвал. Той в съвета на Мезград ме отрече и не искайки да ме гледа, напусна сланищата, но сега... спрял е до мен.

— Кантемире, едва днес видях, че ние сме само човеци, а ти — бог. Разби Морна, разби своя образ. Едва сега те разбирам...

Рускон каза това и ме прегърна. Гледах го и не го разбирах. Пиян ли беше?...

— Ние сме само дребни пращинки, обикалящи загасен огън, готвещи се да съживим един мъртвец — казвам аз.

— Вярвам ти и за това съм при тебе. Дошъл съм при тебе, отлъчен от собственото си битие, за да живея в другите. Пиян съм от вида на Теут — истинния, верния на себе си е той сега.

— Ние не се молихме да стане той такъв — създадохме го. А ти не се ли боиш, че в мрак ще потъне земята ни, че ще ни погълнат страшни разселини, че ще заспим в стария и не ще се пробудим в новия ден? Че може да изгорим в залеза и да не възкръснем за изгрева, че може и да не догоним копнежа да видим до едното си коляно майка си, а до другото — баща си, че може да не се отрази в очите ни неизменната, неподкупна и чиста любов на сестрата, че може да не прочетем в очите на младенеца утехата, че той ще продължи в грядущето прекъснатия наш път...

— Не съм страхливец, Кантемире! Не съм страхливец и не тъгувам по вечните лъчи на слънцето, нито по жълтите палещи пясъци. Чакам да се измъти делото ти в положите на Опор. Чакам да разтърсиш планетата, да я съблечеш от сухата ѝ кожа и да ѝ наденеш нова дреха. Какво има в градините ни сега? Само светлина и — на вечните жълти пустини песента.

Рускон ми ограби времето. Нетърпеливо чаках да свърши. Другите бяха вече седнали на скоролетите.

— Не бързайте! Има да чуем още нещо — казах пак.

— Рускон ли ще ни говори?

— Не! Друга вест... Помните ли Сабина?

— Да.

— Стори ми се, че някой ми донесе вест от него.

Часът е вече близо два, ние сме още на Морна, а Опор ни чака.

— Кажи колко е часът, Мирдане?

— Пръстените на часовника се люлеят безпомощни. Откога — не знам! Сега в този миг часовият кръг бележи осем.

— А колко ни остава още до края на деня — до последния час?

— На Окол — по слънцето ще видим.

— А кога ще стигнем там? Скоролетът...

Аз не довърших, защото мъже, затичаш: откъм разрушената част на Морна, сочеха с ръце и викаха. Те скоро дойдоха при нас.

— Какво видяхте? — попитах първия.

— Кога се уталожиха мъглите от разрушените скали, в прорязаните дялове се откриха широки ходове — наляво и надясно. Никой не ни е казал, че тук има подземия. Скалата Морна е била смятана мъртва скала. Дори не сме виждали пукнатини по нея. Аз навлязох сега дълбоко под земята. И в добре изтесаното подземие видях светлина.

— Сабин е там! — казах и повече не го оставих да говори. Пину и Батуил останаха при леталата, а Мирдан, аз и тези, които бяха влизали вече в подземията, тръгнахме за тайнственото находище. Силовакът, който прозъби Морна, взе две пръчки взрив.

На триста лакти дълбоко в пещерата, водеща на север, видяхме слаба светлина. Напредвахме предпазливо. Преди да стигнем източника на светлината се сблъсках с нещо. Осветлих ъгъла и видях едного, силно притиснат о каменната стена. Искаше да се слее с нея, та да не го видим. Аз го дръпнах към себе си.

— Сабине, приятелю, тук ли те намирам?

Сабин мълчи и трепери.

— Отминете напред! — казах и поведох и Сабина. — Ти ще ме разведеш из царството си, Сабине. Но бъди добър домовладика, щом не можа да бъдеш добър приятел.

— Ще те разведа, Кантемире, щом не можах да те погребя тук! Три мига да бяхте закъснели, успял бих да запаля големия заряд. Три стъпки не ми стигаха... Ти ме изпревари: Левина ме задържа. Тя не ми позволи. Да спаси не другите, а тебе...

— Не си толкова жесток...

Ние вече бяхме до крайната точка на подземие. Пред очите ни се разкри просторен дом, от който се излъчваха много пътища, изтесани в камъка и населени с чудновати жители: белоблестящи машини — замръзнали птици, в прави редове, гъсто едни до други, работещи при пълно безмълвие.

— Защо ти са тези чудовища, Сабине?

— Те са немите багдийци, призовани да се борят с Кантемира.

— Не си им дал време да се проявят, щом сега съм жив при тях.

— Силни са, но са и човеколюбиви. Можех, щом поискам, да съборя всички морянски влакове. Но невинни са техните водачи. Силата на покорните си помощници щях да употребя срещу лъчерадите от редицата Ослен, за да разкъсам въжейните токове, а твоите ракети по гърбиците на Опор щях да сринат. Докато съм аз и моите мълчаливи помощници, твоите лъчеви дейтели не биха могли да обходят планетата.

— Пристъпи към работа! — помолих силовака.

Той мина напред, приближи с твърди стъпки редиците на машините и застана по средината на широкото помещение. Постави двете пръчки взрив кръстосано върху една от машините и се върна обратно. Аз гледах Сабина. Той беше наклонил силно тялото си, с лявата нога метната напред, като да се готвеше да скочи и да вземе взрива.

— Мирдане, дръж Сабина! Не видиш ли, че е готов да ни погребее!

В този миг Сабин се изви бързо назад. Но Мирдан го хвана за раменете.

— Свържи го за една от машините и възпламени взрива! — заповяда Мирдан на силовака.

Сабиновите очи блеснаха влажни и широки.

— Сторете с мен каквото щете! — каза той примирен; — борих се и аз, но вие победихте. Тук свършва моят път.

— Не, остави го — казах на силовака, който заключваше ръцете на Сабина. — Той ще дойде с нас да отпразнуваме големия празник.

Поведох Сабина. Кога бяхме вече до скоролетите, настигна ни силовакът, а след миг чухме ужасен трясък. Простенаха дълбочините на Морна и някъде назад гръбнакът на скалистия рид хлътна...

— Погребани са вече твоите мълчаливи птици, Сабине!...

Ние ведно с пленника Сабин поехме за Окол. Часовниците бяха тръгнали. Мирдан ще ни догони. Той се върна в Равна за Возана и неговите съветници. Случаят с Морна и Сабина ми казваше, че Возан трябва да е при нас.

Лъчеведът на Окол по звездочета изправи часовника. А часът беше вече 0007. Оставаха ни още седем мига. Батуил и Пину се настаниха по местата си. Пину — пред трусомера, а Батуил — до самодейния слънцемер. И двата уреда бяха приковани на каменна плоча, съединяваща двата западни стълба на звездочетния сенник. Между тези два уреда и на една линия с тях стоеше уред за измерване силата на въжейните токове от осленските лъчеради.

Трусомерът трябваше да покаже колко мига е траяло въздействието на осленските токове, на взривовете от Опор, тяхното траене, сила и скоростта, с която ще бъде задвижена планетата около собствената ѝ ос. Лостовете от северната плоча служваха на предавателя. Там имаше и лост за пряка връзка с Деолян. По третия лост се пращаше ток за осленските лъчеради, а по четвъртия се даваше знак за възпламеняване ракетните огнища. На южната страна беше прислонът. Под него — масата с четеца. Източната страна на сенника беше пълен отвор с гледка към Ослен, Пресло и Опор.

По средината на сенника, съединен с времемера, е звездочетът, самопишещ уред, показващ движението на Теут около слънцето, около

собствената му ос и устроен сам да се насочва към слънцето.

Свободните въжейни лъчи от осленските лъчеради щяха да препашат планетата, за да събудят през един много кратък миг големия заспал магнит, какъвто е тя, и в този миг на пробуждане нестройните му частици ще се подредят и ще я заставят да се завърти, макар и едва забелязано. Многократните тласъци, причинени от лъчевите деятели, следващи се през всяка тритисесца от мига, ще бъдат подсилени от взривовете на ракетните огнища, които са пригодени да действуват само по седем мига и с последователни удари, съгласувани с времената на свободните въжейни излъчвания. Силата на сборния взрив от едно огнище само би могла да отметне на триста стъпки небесно тяло, тежко колкото три кълба от големината на Теутовия спътник Япет.

Свързах се веднага с Ослен и Опор. Всички помощници съобщаваха, че са готови; контролните уреди трепереха от напрежението на минаващия през тях ток. Небесните влакове бидоха поканени да спрат. Могъщите мишци на инварови силодеи, с чукове при нозе, пазят вече осленските лъчеради и ракетните огнища от любопитни, които пъплеха по цялата видима площ на Багди. Последен път бидоха предупредени тези безумци. Гласниците по цял Теут предадоха заповед: „Пазете се!“ Но все още равнините приличаха на угари: народ щъкаше вред. Дали там някъде не бяха Несла и Велмира?...

Въздухът просъска и при нас слезе Мирдан, придружен от планетарния съвет. Возан изглеждаше виновно весел, а в очите на другите мътилката из безразличието не даваше да се четат мислите им. Всички минаха и насядаха по каменните столове, сложени в сянката на сенника.

— Ако Теут поиска от вас жертви, готови ли сте да ги дадете, Возане — попитах аз.

— Жертви ли? Наистина не знам що значи тази дума. Но ако мислиш, че трябва да ти дадем съгласието си, не бих могъл да кажа: „Готов съм на жертви.“

— А другите?

— Нека те говорят за себе си — каза Возан. — Те наистина от няколко часа насам не споделят моите мисли относно пътя, по който

трябва да тръгнем, относно съдбата на земята ни и на нейния иден ден.

— Постави ги в мрежата на лъчи „седемдесет и две“ и „тридесет и девет!“ — казах на Мирдана.

Другите мълчат, а Возан е явен противник. Но те всички не бива да смуцават духа на моите приятели.

Обезвредени, ще ги оставим да дочакат новия ден.

Мирдан ме гледа недоволен.

— Не, не, Кантемире! Оживеем ли, ще ги свържем пред първото ракетно гнездо на Пресло и ще го възпламеним. За утрешния ден да не оставим този негоден квас.

Мирдан каза това, но сам не изглеждаше да е толкова зъл, колкото искаше да го видят Возан и другите. Той стана, отиде при северната стена и задействува седмия ключ вдясно, после — вляво и пак вдясно. По лицевите мускули на съветниците от Мезград премина тръпка; извили бяха глави и ужасени гледаха Мирдана. Очите на Возан се разтвориха широко, виновната усмивка падна от устните му. Той сега трепереше цял. Но след няколко тежки мига успя да притисне животинското у себе си и заел първичната стойка на избраник и почитан досега заповедник, с треперлив, но твърд глас каза:

— Багдиец съм и аз, Кантемире. Нима съм бил досега враг на тая планета, на моята и твоята родина? Аз работих за нейното преуспяване, а ти не можеш още да кажеш, че лошо съм работил.

Нямах какво да казвам повече на Возана. Часовникът ме уверяваше, че ми остават още три мига. Трябваше да почна... Всички мълчаха. Мирдан седна между Батуил и Пину.

— Когато звънне и последното зърно на последния час, всички уреди — на нулева черта, Мирдане! — казах аз.

Батуил извърна глава и ме изгледа. Кога се качвах по трите стъпала на сенника за към северната степа, навярно съм бил много развълнуван; препънах се о креслото, сложено пред голямото зрително кълбо. Столът се олюля и падна с трясък. Возан и неговите другари се сепнаха, но като видяха, че с тях не се е случило нещо, въздъхнаха облекчено.

Силовакът се качи да изправи стола.

— Седни на него! — казах му. — По-леко ще ни е, ако сме повече.

Батуил пак извърна глава, изгледа силовака и после — мен.

— Кажи какво те мъчи, Батуиле? С години си мълчал. Кажи ми сега нещо. Може би след миг не бихме могли да се питаме, ни да си отговаряме. Ще удържат ли подножията на Опор ракетните удари? Ако ли пък от удара на могъщите сили, заровени в планината, Теут тръгне и напусне пътя си и ни отведе не около слънцето, а другаде — къде ще ни изведе тогава лудият му ход? Плаши ли те това, Батуиле? Ще можем ли, ако поискаме, да го върнем отново към слънцето, или да го насочим към друго слънце? Ти би ли искал да отидем към друго слънце? Така, качени на една странна кола, седящи удобно по домовете си, да преминем небесните пространства, да преминем нелюдимите простори на етерните океани!...

Като питах така Батуил, когото виждах, че се плаши от сянката на смъртта — тя тук ни беше невидима гостенка, — светкавично мисълта ми се насочи към Велмира. И на нея казах същото. Питах я: „Боиш ли се, Велмиро?“ О, и да се боиш, ръката ми не ще спре, докато не видя гибелта на тоя свят! Виждам се откроен в зеницата на твоите очи и отивам спокоен към своята гибел, Велмиро. Ние двама може и да не се видим никога: ужасната въздишка може да ме смаже. „Не, Кантемире, не се боя!“ — отвърна ми тя.

Остават ми още само два мига. Питам другите дали се боят, а сам стоя спокоен: дръзка, жестока и упорита мисъл ме владее. Искам да видя гибелта на тоя свят. Да не отмина, преди да съм я видял!...

Седнал съм вече на стола си. До дясната ми ръка са три големи лоста. Единият лост минава на първия зъб. Там е написано: „Гответе се!“

Моите помощници се смущават. Батуил изтръпва. Изкуствената му нога самоволно бие пода. Гневи ме неговото малодушие.

— Защо не остана в улицата на прокажените, а дойде тук да сееш тревога?

Батуил се олюлява.

Гласниците предават: „Гответе се, гответе се, гответе си!“

Всичко замря. Ще ме слушат ли моите помощници или плътта, обсебена от вихъра на ужаса, ще победи и те ще сломят ръката ми, която ще увисне безпомощна на ключа?...

Батуил седи на мястото си, прехапал устни. Пину е твърда. Мирдан е зает с уредите. Напред някъде е Тумен, зад него — Деолян, а в Деолян — Кидалимецът — твърд и верен мъж.

Лостът е все още на първия зъбец. „Гответе се!“ — минава над цялата планета. Ракетниците чуват въззива и стоят прави, а ракетите стават по-бляскави. Смъртта може би е забравила Возана и дебне мене. Сещам я, че стои зад стола ми, чака да измине предпоследният миг.

По прислона цъфна полудъга от числа. Осленските лъчеради са нечетните, а ракетните дялове на Опор — четните числа. Съобщават ми, че са готови.

Последният миг изтича. Ръката ми е на лоста. Придвижвам го на втория зъбец: „Следете последния миг на последния ден!...“ е нова заповед.

Гласникът и четецът повтарят същото.

Силовакът не издържа. Скочи от мястото си, удари се в зрителното кълбо и се спусна върху ми.

— Не ме убивай! — изрева той и падна зад стола ми.

Не се обърнах да го видя, защото не бях вече господар на времето. Последните му трохи падаха страшно бързо. Когато времемерът обади с лек звън свършена на деня, светна бяла звезда над цветната полудъга. Лостовете за Ослен и Опор паднаха сами.

Аз угадих само, че някой ме залюля напред и назад, но тъй леко, та помислих, че се мамя. Но лъчът, пращан ми от полуденното огледало, потъмня слабо. То беше пригодно да следва бавното годишно люлеене на слънцето и никога не изгасваше. Затова поисках да видя по звездочетното кълбо в кое деление лежи слънцето. Станах и прекрачих трупа на силовака. Когато времемерът се готвеше да подаде първата тисещна от шестия миг на новия ден, стана нещо страшно: бяхме изпуснали из ръце юздите на Опор. Силен тласък ме събори на пода и страшен грохот ме засипа. Гръм сложи голяма точка на времето...

Най-после се измъкнах изпод притисналите ме части от разрушения покрив на сенника. Силовакът лежеше, разрязан на две от падналия северозападен стълб, а Мирдан — до него, с разбит череп. Трите стълба, макар и политнали, взаимно крепяха още каменните

плочи с уредите по тях. Звездочетът търпеливо носеше на темето си куп щипци от покрива.

Слязох долу. Пину, съвзела се преди мен, слязла да помогне на загиващия Возан, но там намерила смъртта си: разтворила се била точно под каменните столове голяма пукнатина и погълнала Пину ведно с пленените.

Гледах замаян около си и не можех на нищо да се спра. Качих се пак до звездочета. Настъпилата нечакано самота ми тежеше. Искях да бъда близко до нещо, което би ми казало що е станало с мен. Часовникът сочеше девет минути от новия ден. Значи всичко е произлязло в много късо време. Слънцето не светеше. Стрелката му обаче не лежеше по черната крива, а главолмно режеше бялото поле на листа. Самопишещият трусомер, нарисувал страшни криви с настръхнали гърбици, ме привлече. Разгромът бе дошъл след шестия миг. Виждах това по правата линия. А по таблицата до него се четеше, че ракетните огнища не са се възпламенявали по дялове и стропове, както беше разпределено. През седмия миг се подпалили вкупом всички по цялата верига, и то преди да е бил получил Теут предвидената до това възпламеняване скорост.

Изначало леко сме преодолели упорството на Теут. В първия миг — при магнитното му събуждане, той се е придвижил едва с десет лакти. След една тисеца от мига са почнали взривовите по полярните огнища. Тяхното действие продължило само пет мига, а ускорило движението с два километра. И тук именно е дошло страшното.

Почвата под мен все още се люлееше. Да стоя тук беше опасно. Стълбовете можеха да паднат. Но какво ставаше с Теут? Защо слънцето не светеше, защо неговата стрелка не следваше своя годишен път? Освободих звездочета от случайния му товар и го насочих към слънцето. По големия изправен кръг отчетох ъгъл, който ме изплаши — досега слънцето не е виждано тъй ниско. Свързах уреда с времемера и го нагодих сам да следи движещото се слънце.

О, ужас!... Как бърже се увеличаваха деленията! „Кантемире, слънцето пада!“ — извиках сам на себе си, а в туй време ми се струваше, че губя почва под нозете си и потъвам. А сега? У мен трепна нещо. Силен прилив на кръв ме замая: „Ами ако потънем в бездната на небесата и не видим никога вече слънце?... Имах ли право да играя с живота на цял свят?...”

Отново измерих ъгъла, отчетох по времемера протеклото време, а по таблицата на стената проведох пръст и спрях на числото „шестдесет“. Движихме се с шестдесет километра в миг.

Далеко, много далеко, към Бодене, изгряваха малки звездици — запалените от слънчевата светлина ракетни огнища. Те бяха изrekli жестока присъда върху Теут и сега дишаха покоя на разрушението.

Върнах се пак горе и поставих на преподавателя думата „тревога“, написана като венец горе, и завъртях веднъж забодената в средицето на венеца ръчка. Сини, зелени и червени светлини потекоха в тънки цеви. В отговор на това над венеца светнаха в бяла светлина думите: „Опасност ли?“

Питането биде потретено. Въздъгнах облекчено: все още има живи люди някъде... Тогава седнах удобно до преподавателя и с трепереци пръсти светкавично биех ударниците: „Потъваме, потъваме, потъваме!“

Нека живите знаят своята съдба!...

Колко време съм работил — не помия. Уморен, с подути вече пръсти, спрях и се облегнах на креслото. И в този кратък миг на отмора ме навести прояснение — сам не знаех къде отива Теут, а проводих страха да чука по запустелите домове. Гневен на себе си, скочих и като корабокрушенец се залових отново за звездочета. Той можеше да ми каже онова, за което не бях го питал още.

Уредът говореше, че слънцето е паднало с още три деления, но си оставаше все толкоз далеко от нашата планета, колкото е било и преди. Не, не, Теут не е напуснал слънцето, а се е придвижил около оста си само. Проверих отново числата и останах дълго, загледан в тях.

Отвсякъде идеха плахи и тревожни питання, отразени на прислона и повтаряни от четеца и гласника. Не им отговарях, а сам запитвах: „Наистина големи ли са пораженията?“ Няколко светлинни петна пробягаха по прислона и гласникът с бавна и ударна реч зареди новините, що чаках:

Много тисеци били смазани от въздушния тласък, десеторно повече били пропаднали в земните разселини и в бликналите води. На мястото на Урдина изникнала нова земя; граничните области на Багди и Виная пропаднали — там сега плискали водите на голям океан;

долината Оса била нагъната и на мястото ѝ се виждала висока планина; през трета и седма улица на Тумен минавала дълбока пропаст; Кожел бил погълнат. Трусът сринал две трети от силовите уреди на Деолян. Кидалимецът не понесъл ужаса и се самоубил. Оттам тревожно вестят:

„Токовете бърже слабеят. Слънцето пада ниско на запад. Огнищата загасват. Скоро ще останем без ток и сила.“

Костимел бил заличен: забоден бил на сулицата на новородена планина, изникнала на мястото на бившата долина Оса.

Вестите ми рисуваха страшен образа на разрушението. Замахнал бях ръка и помел цяло небесно кълбо. Повече не исках да слушам.

Напуснах сенника, защото силен трус го разтърси. Наведените стълбове с грохот паднаха разломени. Нова разселина мина по средината на сенника. Часовникът и звездочетът се олюляха наляво и дясно, не разбирайки що става с тях, и потънаха в дълбоката паст.

Приблжих скоролета. Исках да отлетя за Тумен и да подиря двете жени. Страшно чувство ми говореше, че съм загубил и тях. Но той не ми се покори. Взех от него само компас, лека зрителна тръба и по здравите ивици на почвата стигнах до самия купен Окол и седнах. Едва сега разбрах, че съм сам, съвсем сам и безпомощен да преодолеея пеш огромните пространства. Изпълнен с мъка, подпрях глава на ръце, загледан към надвесилото се над чертата на кръгозора слънце.

Онова, което получените вести ми казаха, се четеше по сивите мъгли на далечините: качена върху леки кълба бял дим, се надигаше нагоре, отрязана от земята, съдбата на един мир, стегнат от мъката: отново да се роди за живот. Сбъднала се беше моята молитва — да бъде разрушен Теут!...

Теут е разрушен — ето радостта ми!... Пред мене цял свят се дави в дима на голямо пожарище. Дими опожарена мъдростта му. Горко на твоята мъдрост, Теуте! Прерязана е вече нишката на приятелство между мен и тебе. Не съм потребен вече. Оставям животът сам да си дълбае ново русло. Хвърлен е вече квас в праха на този разрушителен вихър, а из съсипиите ще се роди новото. Не знам само дали отвратителната музика — вечен съпровод на стомаха — не ще вземе пак връх и поведе Теут отново към нов Костимел.

Познатите очертания на земите бавно чезнеха пред очите ми като девизи, които минават и се губят в завоя на дълбок път. Обжарената от

слънцето паница — така изглеждаше досега Теут — почна да надига единия си ръб към слънцето, а другия потапяше в областта на вечния мрак, като че ли невидима ръка я отнасяше нанякъде и нехайно я беше наклонила, та разливаше съдържанието ѝ: нелепия живот на едно човечество, готово да се освободи от него, и все пак скъперническо и тъгуващо за отминалото.

Как посрещат сега по цял Теут вестта, че слънцето ще потъне някъде, че над нас иде ново, неизвестно нам време? Дали обезумелият от ужаса свят, в порив на лъжовна мисъл, че се спасява, не ще се опита да прояде ръката, която му поднесе...

Исках с поглед да обхвана света пред себе си, та поставих на камък далекогледа и отворих зрителната клетка; Теут приличаше на голям черен плод, обложен с петна и лишеи, напукан и набразден. Низините между Комрен и Мезград, както и всички видими равнини на Багди, носеха черните петна на разрушението и на човешките множества, бягащи към запад — отиващи към оная част на планетата, която се надигаше нагоре към слънцето. Съдържанието ѝ не искаше да се разлее: — милиони подплашени същества се бяха устремили към линията на запада, към голямото небесно светило, от което досега се бяха оплаквали само защото немилостивите му лъчи правеха земята им безплодна и негостоприемна, прилична на майка, която прогонва детето си, сама станала робиня на животинския нагон за съществуване.

Малцина, оцелели от Пресло и Ослеп, се появиха към източните склонове на моя връх, свиха на юг по пътя, що минаваше край първия южен лъчерад на Ослен и кривеше за Оса, с посока към стъгдата Църнел. По това време над Окол падаше сянката на вечерта. Слънцето потъваше зад мъглите на Деолян, гдето бавно се надигаха нагоре дебели пластове белобисерни пари, единият край на които се губеше в далечния север на Виная, а другият — на юг към земята Сомля. Тези безплътни вечерни мъгли добиваха вида на огромен ваяк, на страшна отсечена водна стена, идеща бавно към нас като към бряг, о който ще плисне и ще се разбие. Онези, слизащите към Църнел, спряха за миг, зачаровани от магията на видяното. Те не познаваха страшната стихия „наводнение“, защото познаваха само тежките, мъртви дълбини на океана Урдина и невинната глътка влага, предлагана им скъпернически

по дъговите маси на градовете; но все пак те, едновременно бръкнаха в съкровищницата на душата си и оттам извадиха образа на едно природно явление, което никога не бяха виждали, но чието име веднага намериха и пред чийто ужас изтръпнаха:

Всички едногласно викаха: „Потоп, потоп!“

Този вик вся такава тревога и уплаха, каквато едва ли би причинила и самата смърт, ако би взела физически образ и се явеше пред света. Мнозина, обезумяващи, приближаваха изоставените по друма силодеи, взимаха чуковете и с тях разбиваха главите си. Други се качваха по раменете им, биеха ги с пестници по главите и викаха: „Спаси ни, спаси ни!“ — силодеят оставаше безучастен; дори широките му очи не потъмняваха от онова, което наричаха скръб. Безпомощните и малодушните падаха на колене с ръце, протегнати към слънцето. Като че ли то щеше да чуе зова им и да спре. И пак тичаха към него като деца, които не искаха да изтръгнат от ръцете им скъпа играчка.

Потоците люди, спънал се за миг, поемаше бързо друма надолу, влачейки след себе си тежкия грохот на разрухата. Далечните планини — неуловими улици, поемаха гласа, връщаха го повишен, но прояден — без душа, без багра.

Бегълците не биха могли да отидат много далече. Отминалите напред извърщаха глави към оставения назад път: „Не сме ли последни?“ О, да! — имаше и последни... Но ни първите, ни последните щяха да настигнат слънцето. Падналите на колене ставаха изплашени: онези бяха отминали много напред; и те — подети от вихър листа, литваха да ги догонят, прилепили плътно тела едно до друго. Сами, един без други, нима биха могли?...

Кога видях падналите на колене, си спомних, че у мен бе живяло чувство, чувството на състрадание към слабия. Едно указание, че и аз сам бях като тях, а смятах, че душата не бива да е свирало, до което да се докосват пръстите на страданието и мъката. Но нечакано видях, че съм сроден с другите и не се зарадвах. Дали тъкмо за това цял Теут ме последва да гоним новите багри на един сън с неясни очертания, с прояден образ?...

Слънцето, ливнало по непразната линия на кръгозора разтопено, червели багрило, възправяше нагоре широката златна лопата на коси, кървави лъчи, извисена високо над сивия валяк, който, оскъдял вече от

багри, разби формата си, стана съвсем приказен и отделил се от земята, се раздра бърже в синевата на небето, а отделните му дрипи се топяха в червени пламъци. Залязващото слънце по невидими жици бе простряло кървавоалената си ризница над източния кръгзор; то заминаваше към нови царства и като залог, че ще се върне, хвърли на подплашените люди своята багреница.

Отминаващите на запад тълпи бавно се придвижваха напред и потъваха във все по-тъмни багри, като разделяха просторите на неправилни угари с подвижни граници, на места разбивани от подмоли: градовете оставаха сиви и мъртви острови, изникнали ненадейно среди бликащи черни води.

Трябваше да подпря двете жени, които молах да не се плашат от смърт. Ако са живи, как би устояли на общия порой? Те чакат помощ, но как да им помогна? Между мен и Тумен пътят изпъваше лентата на своите три тисеци километра. Моят скоролет лежеше безпомощен до сухата мура. Но все пак станах, обходих съборения звездочет, спрях до скоролета, погалих гладките му колендра и тръгнах към седловината, между върха на който бях, и първия осленски лъчерад. Там близо минаваше пътят Църнел—Тумен.

Купчина последни пътници за надолу, прашни, потни и с ужас в очите, бяха спрели до крайпътния гласник, който неочаквано получи отнякъде някаква подбуда. Пращаната нестройна сила не можа да напълни гърлото му с ясен говор, та самотната машина — отрязана и набодена на прът глава — само хъркаше.

Те не понесоха ужаса на това хъркане. Нахвърлиха се и с голи ръце повалиха пръта. Най-послед силният измежду тях взе от рида голям камък, приближи поваления гласник, вдигна с ръце камъка и го хвърли яростно върху занемелия уред. Тежката въздишка на камъка ги откъсна от мъката им и те потънаха надолу по пътя. След тях се спуснах и аз. Спрях на пътя и погледнах назад: тишина... Предпланинските стъпала към Опор спяха в мека синева. Кога се обърнах към Оса, някой се хвърли на рамото ми — Гора ме беше намерил. Той иде от града и ми носи вести от Велмира и Несла, но с реч не би могъл да каже нищо, затова трие глава о лицето ми, лиже подред ту лявото, ту дясното ми ухо, притиска муцуната си о гърдите ми. Радостен е. Дошъл е с тях. Наблизо са!...

Вторият завой на пътя минава през друга, по-ниска седловина. Там, в полумрака, се очертаваха неясно линиите на съборена сграда. Гора тича напред, обикаля сградата, връща се при мен и ме повежда натам. Напускаме пътя и се отбиваме към седловината. Но там нямаше никого. Види се, Гора е употребил много време да ме търси, та онези, които е бил оставил там, недочакали, са заминали за някъде. Трябваше да ти намерим. Гора тръгна.

При западния склон на Окол, на триста стъпки от върха, бяха те — уморени и обезнадеждени, приютени под една скала. Били вече горе, видели ужасите пред звездочета и ограбени от последната си надежда — жив да ме видят, тръгнали обратно.

Напуснали Тумен, щом научили, че Деолян е разрушен. Скоролетът ги отнесъл близо до Окол. Изоставили го и тръгнали пеш. Насрецините вълни народ обаче спъвали напредването им.

Двете жени страдаха. Длъжен бях до им помогна. Първом — трябваше да се движат поради студа — ново и неприятно за тях усещане, което не ги оставяше трезво да мислят. Малодушие ги беше посетило, а ужас гнездеше в очите им. Подадох им ръка и те покорно ме последваха. Гора радостно скачаше и тичаше напред, изчакваше да го настигнем и отново подбягваше. Така изразяваше той радостта си, че ми е помогнал да намеря най-после онези, при които бе стоял през тревожните часове.

Изкачихме се пак до скоролета. Планината Опор лееше невидими водопади рязък студ. Жените трепереха. Те не разбираха що става с тях. Бягайки от студа, влязоха в самолета, но скоро избягаха навън; студеният метал забил остри ледени шила в телата им. Пак слязохме на по-долната седловина, която беше защитена с високи, отвесни скали от изток и север, а открита към Тумен и Урдина.

Докато слезем, слънцето цяло потъна зад синята ивица на последните светлини. Жените, които бяха спрели и гледаха запада, изпискаха. Разтреперани и безсилни, отпуснаха се и седнаха.

— Тук не бива да оставаме! — казах им и направих последни усилия да ги успокоя. Отведох ги до разрушената сграда. Там поне, прикрити на завет, ще можем да се запазим от лекия леден вятър, веещ откъм североизток.

Потъмнялото небе потуши леките огънове на запада и вечерта откри на устните си усмивка, застинала на прага на радостта и плача.

Голямата равнина пред нас стенеше под мътната пелена на нощта, а далеко на север бреговете на океана бидоха задушени от сиви пари: оловни мъгли се раждаха там, пълзяха бавно нагоре като вампири и с нетелесни пипала досягаха високите брегове на равнината, разбиваха се о твърдите скали, политваха назад и отново се мъчеха да се възземат нагоре.

Скоро долината доби вид на хлътнало море с плитка и мътна вода, над която стърчат още високите жилища на градовете, черпилата, вестовите пръти и пътеуказателите — разядени и неясни. Но скоро всичко се сля в една обща маса — пред нас, огромен и тъмен, стоеше образът на нощта.

Тази мътна и лепкава тъмнина като че ли погълна в шупливата природа на своята същина дневния вой и шум, носен досега над този мир, непознаващ тишината и покоя, непознаващ царството на сенките, което идеше да го завладее, да го въвлече в нови, непознати досега усещания.

Пътищата, тези гигантски осмоноги, които по всички посоки огъваха своите завои и превозваха от единия кът на земята до другия вечния шум на живота ѝ, сега с мъка понасяха тежките стъпки на нощта, глухо въздишаха, бавно навличаха на безтелесната си снага тъмната дреха на тишината и като потъмнели от вековете редици четмо се редяха пред ослепялото око на нощта.

Домът, до който спряхме, беше прогонил обитателите си и сега изопваше нагоре като длани за молитва голите си стени, зъзнеци в черната пустота на пространството. Един странник, изнурен и навярно изплашен от станалото, успял да стигне до стъпалата на входа му, бе паднал по очи до тях.

Несла и Велмира, настанени до стената, се притискаха силно и плахо ме гледаха. Мракът бе сложил нови багри на лицата им. Велмира изглеждаше нежна, почти дете, свито под крилата на хищната птица на мрака, която можеше да я отнесе в своето тъмно царство.

Тя едва събра сили и с почти прехапан език каза:

— Не си виновен. Ти предвиди всичко. Говори ми дори и за смъртта. Но ето — живи сме!...

— Живи сте. Не аз — случаят ви спаси. Аз, истина е, ви отнех светлината и топлината. Но се теша, че минахте невредими бездната на ужаса, дирейки нов път!

— Знаеш ли къде отиваме поне? — болно додаде тя.

Настъпилата нощ мятеше над нас леденото си везмо, а непривикналите на студ жени трепереха — искаха да се откъснат от студените пръсти на нощта и да избягат. Гора се сви до нозете ми. Кожата на гръбнака му потръпваше. Аз го погалих по гладкото теме.

— Ще загинем тук, Кантемире — пошепна Велмира.

— Не говори така! — едва чуто каза Несла. — Бива ли да мислим за себе си тъкмо сега!... Не казвай: „Ще загинем!“, а питай: „Ще съмне ли пак?“

Гледах ги как страдат и мекота и нега ме облъхваха. Да ги оставя така повече не бива, защото по-късно не бих могъл да им помогна. Да ги водя към някое убежище бе немислимо: знаех ли сам къде е запазено годно жилище и как ще ги отведа дотам? Дори не смеех да ги обнадеждавам, да ги топля с пламъка на лъжата. Знаех ли сам дали точно в пресметнатия час слънцето ще преплава Оснега, за да ни прати светлинния си водопад откъм Опор?... Но и да дойде, ще може ли да стопли вече изстиналите жени?

Тук за пръв път ме споходи съмнение. Изтръпнах цял и ужасът, че съм убиец на двете жени, пусна студените си пипала в душата ми. А онзи, безпомощният пътник, паднал пред стъпалата на сградата, лежеше все още там и като изоставено животно глухо скимтеше. И той, и те не биха преживели тази студена нощ. Но какво можеше да се стори? Оставих ги сами при Гора и обиколих съборената сграда. От разрушените горни стропове бяха попадали щипци от бял хибиск и греди от мура. Нямахте огън, но все пак измъкнах и занесох при зъзнещите куп греди и дъски. Претърсих дрехите си, огледах тъмните предмети наоколо си, но нищо не ми подсказа как бих могъл огън да набавя. Изправен между купа дърва и жените, спрях отново поглед върху непознатия. Една мисъл ме озари светкавично и отскочих до спящия, разтърсих го силно за раменете и му викнах:

— Стани, умираш!

Той бавно се окопоти, изви глава, надигна се и седна.

— Стани! — извиках му отново, — тук ти наистина ще умреш.

И без да дочакам да ми отговори, дигнах го и го поведох към дървата.

От гредите избрах две леки и сухи. Опипом поставих едната легнала върху купа на другите греди и наредих жените да държат крепко двата ѝ края. Втората греда издигнах и сложих кръстом върху първата.

— Вземи единия край на гредата! — казах на непознатия, като му подложих гредата, а сам взех другия край. — Сега ние двама с тебе, непознатий гостенино на първата ни нощ, ще трием силно, докато получим искра и пламък. Тогава и ти, и ние сме спасени.

Не беше леко делото ми. Дървото, което някога е покривало лесовете с мека, зелена багра и щедро е разсипвало нежния дъх на смолите си, не беше склонно да ни отстъпи лесно своята топлина, крадена от слънцето и грижливо скътана из нежните му тъкани. Там се криеше не една искра... А нам трябваше само една.

Умората идваше бързо, по-бързо от искрата. Жените, две тъмни петна отстрани на дървата, упорито мълчаха. Непознатият се умори. Той можеше да изпусне гредата тъкмо в оня миг, кога искрата се готви да изскочи от нажеженото дърво. Аз я чувах дори как шуми и се приближава. Но той...

За да го крепя прав и бодър, му разказах деветте приказки за царя на тъмното царство. Щом свършвах едната, мишците му отслабваха, волята му заспиваше и гредата оставаше само в моите ръце. За това веднага почвах втората. Кога завърших деветата приказка, той нададе необикновен вик, като че ли вдишваше насила въздух — видял беше искрата...

Тя се отдели от запалената вече греда и падна на земята. Плахото езице на малък пламен плъзна по тъмната площ на гредите. Бърже ги сложих една върху друга и наслагах отгоре им тънки шици; пламъчето обхвана и тях. Светлината отхвърли назад в безграничния мрак проточената ми сянка, а от двете ѝ страни висяха сенките на жените. Непознатият, почувствувал се свободен от влиянието на волята ми, отново легна по очи.

Жените протегнаха ръце над огъня. Аз приседнах до Велмира, пленен от съсъка на пламъка и залян от плаха светлина. И сега, след като бях изминал мъчителните извиви на дълъг път, вместо да намеря пристанище, под чиято закрила да привържа кораба на своя дух, стоях

самин на тази гола и недружелюбна височина, самин с две жени и един непознат... С две жени, които се преплитаха като сън в живота ми, които искаха дори да бъдат моя вечна сянка. Наистина странно... На тази огромна топка, гдето живееха милиарди подобни на мен, аз не успях да се приобща към живота на никого. Само Гора беше свързан с моя живот, само той заемаше определено място в душата ми.

Кога минавах край мене, всички правеха малък завой, за да избегнат крилото на моя дух, и така поддържаха у мен будно съзнанието, че съм свършено чужд за този мир, та почвах сам да вярвам на онези, които казваха, че съм дух, слязъл от друга планета.

Загадъчни ми оставаха и очите на Велмира и големите грижи, що Несла полагаше за мен; грижи, непредписани от законите на родината ни. Тя не ме питаше за нищо, а отгатваше що става с мен. И все пак тя беше най-големият товар по пътя ми. Спъваше ме, тежки вериги бе за нозете ми, а в душата ми шеташе с бич. Кога отиваше при мен, аз не можех да погледна Велмира в очите — поставяше ми невидимата длан на волята си и моят поглед се разбиваше о мъртвите стъкла на нейните зеници. Напусто биваше всичко. Винаги оставах безпомощен като пред необгледната ограда на всемира.

А целият ми живот се взеше върху мрежата на съня за нея, за Велмира. Чрез нея се раждаха миговете, които в бисерни капки ми носеха светкавиците на мисълта; чрез улеите на смътното ми чувство към нея се лееше любовта ми към другите; само чрез нея определях пътя си към живота на голямата планета; само чрез нея душата ми съзвучно трептеше с душата на всемира и като цвят се разтваряше за лъчите на спомените — неуловимите сенки на сън, сънуван и забравен...

Пламъкът е обагрил кърваво предметите, по лицата на жените топлината е разляла свежест. И аз протягам ръце над огъня. Леко докосвам с пръсти ръката на Велмира. Тя се сепва и ме гледа с топло и признателно чувство. Душата ми се топи в неџа. Ставам и сядам до скута ѝ.

— Велмиро, бедна Велмиро! Не ще загинем вече. Затопли ни огънят. Ще дочакаме живи деня. Не ме кори.

Велмира не говори. Добре ѝ е така. Тя скланя глава на рамото ми. Аз я притискам до себе си. Прилепвам страната си о нейната, заслушан в шепота на пламъка и в плавния удар на нейната кръв. Огънят затопля и пръска в жилите неѝа и леност.

— Велмиро, пази дрехата си от огъня! — дума Несла, става, хваща я за ръка и я тегли назад.

— Остави я близо до мен! — моля Несла. — Тежи ми тая самота и тая студена нощ. Така — близо до неѝа е по-леко.

Млъкна Несла и теглех Велмира към себе си.

— Вие искате да ме лишите от грейката на огъня! — каза Велмира, стана и тръгна към големия друм. Но спря и нечакано запита: — Къде остана Мирдан, защо не е между нас?

Станах бърже.

— Върни се, Велмиро!

— Не — отивам за Мирдана.

— Той умря. Ти го видя смазан... от каменния стълб, при Окол...

Велмира писна и раздра дрехата си. Оголи се рамото ѝ. Късовете увиснаха и плахо се олюляха. В този миг между ни застана Несла, за да прикрие оголената плът. Но все пак — кога Велмира вдигна ръка да надене дрехата си, видях под мишницата и трепкащо малко крилце. Изненадан бях.

— Несло! — извиках аз и посочих крилцето.

— Тя е твоя сестра!

— Мой брат ли?... — извика също и Велмира.

Но защо Велмира писна, щом узна, че Мирдан е мъртъв!

— Кантемире, заведи ме до гроба на Мирдана! — моли ме Велмира. — До гроба на съпруга ми.

— До гроба на твоя съпруг ли?

Тежкият млат на тези думи разби всичко. Велмира ме хвана за ръката. Върнахме се при огнището.

Странният ми помощник, измъчен от студа, се беше привдигнал и довякъл до огъня. Пламъкът огряваше бледно, измъчено лице, което познах.

— Беливране, Беливране!... Пеело! Беливран! — виках, учуден и зарадван.

Беливран спокойно предлагаше на огъня изстиналото си тяло.

— Татко ви е при вас, деца! Не се ли радвате?... И тя ни остави, за да се погрижи за Беливрана, за баща ми!

Велмира ме държеше за ръка, загледана в очите ми. Тя беше намерила своя брат, но аз изгубих жената, която...

Душата ми се изпразни от съдържанието си и опустя. Сега, когато светлото поле на Теут потъна в сянка, паднала след упорити борби, когато се чувствавах силен за това, че не отстъпих от пътя на предопределеното за мен; когато моят сън беше облечен в действителността, която тук са чакали през дълги вечности, когато радостта ми, че разорих стария Теут, играе върху живите езици на огъня — аз узнах истини, които не удвоиха радостта ми, а почувствавах изтеглен изпод нозете си пътя, по които бях вървял; и сега, през най-скъпия миг на живота си, не бях способен да определя накъде ще ме изведе новият ми път. Не намирах в душата си огнище, на което да наклада огъня за утре, да запаля голямата пустота на времето — вечно алчен звяр, а видях ясно, че съм съвсем сам и непотребен, лишен за този свят, зъзнец под ледения бич на мрака, чакащ незнаен някой да му прати топлина и светлина.

Трябваше да се радвам, че видях сестра си, майка си и татка си, а чувствавах как отчаянието пъпли из тъмните гънки на обезлюденото ми сърце. Страшен таен рев избухна из гърдите ми. Освободих ръката си от ръката на сестра си и хванах дрехата си. С бесен замах я раздрах и ведно е откъснатия къс от плътта си я захвърлих настрана. Дрипи увиснаха по тялото ми, гонени от бързи струи топла кръв. Жените извикаха изплашени.

С раздрани дрехи и разкъравена плът се отпуснах край слабеещия пламък на огъня. Чужд бях вече на всичко. С притворени очи погледнах Велмира. Тя се беше стопила в прозрачната сянка на тялото си, превърнала се беше в малка магическа пръчка, забодена до нозете на баща си, потръпваща леко в ритъма на бавно дишане. Без да гледам, чувствавах как Несла следи всяко мое движение.

Болката ми ставаше все по-голяма. Загивах, притиснат от гладните скути на мрака. Реех загубен поглед над огъня. Шепите ми лежаха разтворени на коленете ми — чаках някой да ми подаде милостиня. Но жената, която ме уверяваше, че ми е майка, не щеше да хвърли в шепата ми образа, който бе пълнил цял живот душата ми. Тя

стоеше над мене като стоманен страж и безгласно повтаряше думите: „Тя ти е сестра, Кантемире!“

Имаха ли съдържание за мене тези тежки слова тук, гдето те никога не бяха казвани?... Но ето — те падат в тишината на нощта едно след друго, потъват в душата ми и ме ограбват.

Нечакано крилата на студен нощен вятър плеснаха над голите стени на сградата, литнаха върху пламъка на огнището и го потушиха. Кога отново светна, видях как дрипите, що бяха захвърлени, бавно се надигаха, довякоха се до плахия огън, а из тях израсна висока тъмнолика жена. Тя, спъвайки се о кървавия къс от моята плът, политна, доближи ме, дигна глава и каза: „Ето ме! Дойдох и аз, жената, която викате, а не чакате.“

И тя вдигна високо ръка, с малък нож разряза гърдите си, извади сърцето си и го хвърли в огъня: да освети скръбта ми навярно.

— Левино, Левино! — извиках аз.

Но пламъкът избуя и ме посипа с едри искри. Една падна в шепата ми. Аз трепнах и отворих очи.

Врачът, облечен в бяла ленена риза, стоеше до главата ми, говореше тихо на някого, когото не виждах, но знаех, че е баща ми. Реха от запалени билки дразнеше носа ми. Задушавях се. На езика ми отново пропълзя вкусът на сребърна плочка. Овладея ме пак страшната треска. Тялото ми нарастваше, ставах огромен, плътта ми като кипнало тесто преливаше извън леглото ми. Ужасът ме сграби с костени пръсти, стаята ми се изпълни с вик за помощ. Влѣхвата, когото досега не виждах, излезе из сянката, застана до леглото и зашепна гъгниво неразбираеми заклинания. Слага ту на дясното, ту на лявото ми рамо тайнствени знаци и поднася до носа ми малка златна кадилница. Обвива ме дим от жълта смола. Врачът ми поднася стъкленица с ухания. Жадно ги поглъщам.

Сега вече ясно съзнавам, че пристигам от голяма планета, гдето върших чудеса и подвизи. Спомних и крилцата си, и че носих в шепата си малка искра от огъня, на който останаха да се греят Велмира, Несла и Беливран.

Надигам се на възглавниците си да видя по-добре гори ли сърцето на Левина; разтварям шепата си, но там няма нищо.

— Къде е искрата, която донесох от великия Теут, где са крилцата ми?... Гори ли все още в моя огън сърцето на Левина? — Аз питах, а не чаках отговор. — Знам: останаха там. Загубих ги, защото една жена искаше да ми бъде майка, а друга — моя сестра.

Отчаян, че нищо не съм донесъл, че всичко съм изгубил, се отпуснах пак в леглото си.

Врачът и беловласият влъхва се споглеждат и не казват нищо. Чува се само сподавен женски плач.

Врачът приближава до татка, когото все още не виждам, и му шепне:

„Отново бълнува.“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.